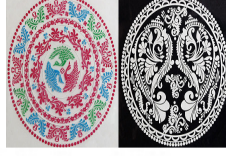

Süreç ANALİZ | Hakikat her şeyi kuşatır
Sosyal Üretim ve Eğitim Çalışmaları Derneği

İPM

İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ

**Geçici Köy Koruculuğu Sistemi
ve
“Çözüm Süreci”**

- Nihai Rapor -

**Dr. Evren Balta
Dr. Murat Yüksel
Yasemin Acar**

SÜREÇ Araştırma Merkezi
Sinan Paşa Mah. Şehit Asım Cad. Koç Han No:2 Kat:4 Beşiktaş-İstanbul
Tel & Fax: (212) 259 20 45 E-Posta: surecanaliz@surecanaliz.org
www.surecanaliz.org

YAZARLAR:

Evren Balta: Lisans derecesini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden aldı. Yüksek Lisansı ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde tamamladıktan sonra, Columbia Üniversitesi School of International and Public Affairs'de (New York, ABD) Uluslararası İlişkiler alanında ikinci bir yüksek lisans yaptı. Doktorasını 2007 yılında CUNY - Graduate Center'da (New York, ABD) "Rusya ve Türkiye'de Devlet Kapasitesi ve İç Çatışma" başlıklı doktora tezi ile Siyaset Bilimi alanında aldı. İsmet Akça ile birlikte derlediği *Türkiye'de Devlet, Ordu ve Güvenlik Siyaseti* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), *Küresel Güvenlik Kompleksi* (İletişim Yayınları, 2012) ve yine derlemiş olduğu *Küresel Siyasete Giriş* (İletişim Yayınları, 2014) isimli kitapları ve çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Murat Yüksel: Boğaziçi Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Sosyoloji eğitimini 1996 yılında tamamladı. Yüksek lisans (1999) ve "Modern Türkiye'nin Oluşumunda Zorunlu Göç ve Yerinden Edilmenin Siyaseti: Dersim Örneği, 1937-1947" başlıklı tezi ile doktorasını (2008) Columbia Üniversitesi Sosyoloji bölümünden aldı. Halen siyaset sosyolojisi, tarihsel sosyoloji, göç hareketleri ve toplumsal hareketler üzerine çalışmalar yürütmekte olup, bu konularda çeşitli ulusal ve uluslar arası dergi ve kitaplarda makaleleri bulunmaktadır.

Yasemin Acar: Yasemin Gülsüm Acar, ABD'deki Claremont Graduate University'de uygulamalı sosyal psikoloji alanında doktora yapmaktadır. Psikoloji alanındaki yüksek lisansını ABD'deki New York University'de, lisansını da psikoloji ve biyoloji alanında University of Colorado'da tamamlamıştır. Sosyal kimlikler, gruplararası ilişkiler ve kolektif eylemler üzerine çalışan Acar, ayrıca etnik, siyasi ve dini kimlikleri, Gezi Parkı protestolarındaki kimlik süreçlerini ve de Türkiye'nin değişen siyasi alanında ortaya çıkan yeni kimlikleri çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

PROJENİN TAKDİMİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

- I. Giriş
- II. Koruculuğun Hukuksal Çerçevesi ve Uygulamaları
- III. Araştırmanın Yöntemi
- IV. Araştırmanın Örnekleme
- V. Korucu Alımları ve Korucu Olma Gerekçeleri
- VI. Korucuların Görev Tanımları
- VII. Korucuların Güvenlik Güçleri ile İlişkileri
- VIII. Korucuların Özlük Hakları
- IX. Korucu Dernekleri
- X. Korucuların Kimlik Tanımı
- XI. Koruculuk ve Gündelik Hayat
- XII. Arada Kalmak
- XIII. Korucuların Çözüm Sürecine Dair Değerlendirmeleri
- XIV. Sonuç ve Öneriler

EKLER

KAYNAKÇA

PROJENİN TAKDİMİ

I

SÜREÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ olarak Geçici Köy Koruculuğu (GKK) Sistemi ve “Çözüm Süreci” projesini; barış ve huzur ortamının ülkemizde ve bölgemizde tesis edilebilme imkanlarının oluşturulması bakımından tarihi ve kritik bir evre olarak içinde bulunduğumuz “Çözüm Süreci”nde gerçekleştirmenin anlamlı olduğunu düşündük. Çünkü Türkiye’nin en önemli meselesi olarak hep gündemde olan Kürt Meselesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan ve silahlı mücadeleyi yöntem olarak benimsemiş olan PKK’ye karşı mücadele amaçlı yapılandığı GKK sisteminin mevcut durumunu anlamının silahsızlanmanın sağlanması bakımından Çözüm Süreci ile ilgili kritik bazı sorunların tespitine yardımcı olacağını düşündük.

Geçici Köy Koruculuğu Sistemi ve “Çözüm Süreci” projesi Şubat 2014 başlarında geliştirilmeye başlanmış bir proje olarak daha önce ekibimizin Kürt Sorunu bağlamında organize ettiği pek çok toplantının ve saha çalışmalarının ufuk hattında “Çözüm Süreci” bağlamında konularla ilgili yeni çözümler geliştirme arayışının bir sonucu olarak ortaya çıktı. Bu çerçevede Kürt meselesi, paramiliter örgütler, silahsızlanma, kimlik sorunları ve politikaları üzerine güçlü arkaplanlara sahip farklı ilim disiplinlerinden gelen akademisyenlerimizden kurulu bir ekip oluşturduk. Projenin koordinatörlüğünü SÜREÇ direktörü Murat Sofuoğlu üstlenmekte olup Doç. Dr. Evren Balta (Yıldız Teknik Üniversitesi), Yrd. Doç. Murat Yüksel (Koç Üniversitesi), ve Doktora adayı Yasemin Acar (Özyeğin Üniversitesi) projenin yürütücüsü akademisyenler olarak proje ekibinde yer aldılar. Projenin danışmanlığını ise Prof. Dr. Fuat Keyman (Sabancı Üniversitesi) yürüttü.

Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyelerinden ve paramiliter örgütler ve Koruculuk sistemi üzerine araştırmalarıyla bilinen Doç. Dr. Evren Balta, Türkiye’de ulus-devlet oluşumu, milliyetçilik, zorunlu göç ve iskan politikaları ve toplumsal hareketlerin dinamikleri üzerine çalışmalarını sürdüren sosyolog Yrd. Doç. Dr. Murat Yüksel ve Claremont Üniversitesi Sosyal Psikoloji Departmanı’nda doktora çalışmalarını sürdüren ve aynı zamanda Özyeğin Üniversitesi’nde dersler veren Yasemin Acar hocalarımız projenin uygulayıcı akademisyenleri olmayı kabul ettiler. Çözüm Süreci içinde çok konuşulan ve hükümet tarafından teşkil edilen Akil İnsanlar Heyeti’nde yer alan Türkiye’nin önde gelen akademisyenlerinden ve Sabancı-İstanbul Politikalar Merkezi (İPM) Koordinatörü Prof. Dr. Fuat Keyman ise projenin danışmanlığını yürütmeyi kabul ettiler.

Ekibimiz kurulduktan sonra projenin hazırlık safhalarını daha da derinleştirdik ve oluşturduğumuz taslak çalışma çerçevesinde şiddetin en yoğun olduğu, sistemin ilk uygulamaya geçmeye başladığı ve görece korucu sayısı daha fazla olan sınır şehirlerimiz üzerinden tespit ettiğimiz 26 lokasyonda saha çalışmalarına Kasım ayı başları itibarıyla başladık. Bölgeden saha çalışmaları için seçtiğimiz lokasyonlar Şırnak (Merkez, Uludere, Cizre, Silopi, İdil ve Beytüşşebap), Mardin (Merkez, Kızıltepe, Dargeçit, Midyat, Nusaybin, Mazıdağı ve Derik), Van (Çatak, Başkale, Edremit, Erciş ve Gürpınar) ve Hakkari (Çukurca, Yüksekova ve Şemdinli) şehirlerimizde yer alıyordu.

Saha çalışmalarımızı Kasım-Aralık ayı boyunca yoğun kış koşullarında bizzat akademisyen hocalarımız araştırma merkezi ekibimizden seçtiğimiz asistan arkadaşlarımızın desteğinde bölgede yürüttüler ve 100’ün üstünde mülakat yapmaya muvaffak oldular. Proje Koordinatörü

olarak bir ay boyunca hocalarımız ve asistan arkadaşlarımızla bütün lokasyonlarda bulunma ve çalışma şansına sahip olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğimi de söylemek isterim. Saha çalışmalarımız pek çok ilginç karşılaşmalara sahne olurken Beytüşşebap'ın Mezran gibi en ücra beldelerinden, Uludere'nin Roboskili amcalarına, Çukurca'nın Irak Kürdistanı peşmerge karakollarını çıplak gözle görebildiğimiz sınır dağ köylerine, İran sınırındaki Şemdinli'ye, Erciş'in Kırgız köyü Ulupamirlere, Midyat'ın Arap Korucularının yerleşik olduğu Şenköyüne, Suriye sınırında Nusaybin'e, Edremit'in Azeri yerleşim birimlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede gerçekleşti. Bu yelpazede Kürt, Arap, Azeri ve hatta Yezidi korucularla görüşme şansımız oldu. Bölgede gittiği her yerdeki hemen her korucu derneğini ziyaret eden ekibimiz sıcak soba ve çay eşliğinde pek çok eve de misafir oldu.

Çalışmaları boyunca bölge halkının sıcaklığına da şahit olan ekibimiz bölgenin kadim kültürlerinin etkilerini, günümüzde aldığı yeni şekilleri ve siyasi yansımalarını da saha çalışmaları boyunca izleme şansına sahip oldu. Çalışmamızın bu zamana kadar GKK sistemi üzerine yapılmış ilk çalışma olmadığını biliyoruz; ancak en kapsamlı saha çalışmalarından biri olduğunu da ifade etmeden geçemeyeceğiz. Mülakatlarımız boyunca muhataplarımızın izniyle alınan ses kayıtları ve tutulan notlarla zengin bir materyale sahip olduk ve bu materyalin daha pek çok yeni projenin ve akademik çalışmanın ilham kaynağı olabilecek hususiyetlere sahip olduğunu düşünüyoruz.

Bu çerçevede özellikle bölgede bize yoğun destek veren DTK Sözcüsü Seydi Fırat'a, Korucu derneklerine, Korucu Federasyonu Başkanı Ziya Sözen'e, Şehit Aileleri Federasyonu Başkanı Ahmet Büyükburç'a, Şırnak Vali ve Belediye Başkanı'na, Hakkari İHD Başkanı İsmail Akbulut'a, Çukurca İHD temsilcisi Naif Kara'ya, Şırnak Korucu Derneği Başkanı Mehmet Güngör'e, Van Korucu Derneği Başkanı Ayhan Kahraman'a, Hakkari Korucu Derneği Başkanı Sadi Özatak'a, arkadaşlarımıza ve dostlarımıza çok teşekkür ve minnet borçluyuz. Bize inanan ve doğru insanlara ulaşmamızı sağlayan tüm muhataplarımıza da çok teşekkür ediyoruz. Onların yardımları ile umarız ülke ve bölge barışına da katkı yapacak yeni çalışmalar yapabiliriz.

Burada özellikle projenin sponsorları ve çalışmada partnerlerimiz olan iki güzide kuruma Açık Toplum Vakfı ve Sabancı Üniversitesi-İPM'ye de özel teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Sabancı-İPM Koordinatörü Prof. Dr. Fuat Keyman hocamız görüşleri ve desteği ile projenin gelişiminde ve gerçekleşmesinde kritik bir rol oynadı. Kendisine müteşekkirimiz. Ayrıca Açık Toplum Program Koordinatörü Özlem Yalçınkaya'ya da yoğun desteği için çok teşekkür ediyoruz.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde sahada ve masada emeği olan akademisyen ekibimizin mensupları Evren Balta, Murat Yüksel ve Yasemin Acar hocalarımıza, proje ekibimizi oluşturan Rodin Oktay Ağaoğlu, Cüney Mühürdaroğlu, Ali Beştaş, Adil Alkaş ve demografik bilgiler ve istatistiklerin hazırlanmasına yardımcı olan Gökhan Övenç olmak üzere tüm SÜREÇ Araştırma Merkezi çalışanlarına, tekrar teşekkürlerimizi ifade etmek isterim.

Son olarak projenin başlangıç fikrinin oluşumundan gelişimine büyük çaba gösteren, organizasyonumuzun ve bu projenin de danışmanlığını yürüten George Dyson'a ve ona bu konuda yardım eden Adil Alkaş ve Yasemin Acar'a ve saha çalışmalarının tamamında Murat Sofuoğlu'nu yalnız bırakmayan Rodin Oktay Ağaoğlu'na, hem Hakkari hem Şırnak'ta saha çalışmalarına eşlik eden Murat Yüksel'e ve proje raporunun yazımında kritik rol oynayan Evren Balta'ya ayrıca teşekkürü bir borç biliriz.

Çalışmanın memleketimiz ve insanlarımız için fayda ve umut getirmesini diliyoruz.

II

Çalışmanın ekibimiz tarafından Kürt Sorunu üzerine gerçekleştirilen daha önceki çalışmalarını takip eden çizgisi ve “Çözüm Süreci” içinde gerçekleştirilmesi çerçevesi dahilinde pek çok önemli bulguya ulaştığını düşünüyoruz. Bunların ilki projenin ana çerçevesini çizen GKK Sisteminin “Çözüm Süreci” içinde mevcut durumunu anlamaya dönük bağlama bakıldığında kendini belirginleştiren bir dilemmaya işaret etmektedir. Bu dilemma daha önceki bir başka aynı konuyla ilgili çalışmada da ortaya konan ismi geçici ama kendisi kalıcı bir sistemin varlığı ile kendini ortaya koymaktadır.¹ Türkiye Geçici Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu Başkanı Orhan Kandemir bu dilemmaya şöyle işaret ediyor: “30 yıldır devam eden bir sistem ama hep geçici deniyor. Neden Geçici? Neden geçmiyor? Evet... İsmi önünde “GEÇİCİ” sıfatı olmasına rağmen bu kadar uzun süreli kalıcı hale gelmiş, dünyadaki tek sistem olma özelliğine sahiptir.”² Bu soruların cevaplarını araştırmak belki de sistemin Hamidiye Alayları’na kadar geri giden Osmanlı geçmişi de düşünüldüğünde Türkiye’deki sistemin Kürtler ve Kürt Sorunu karşısındaki kararsız ikircikli yapısını ortaya koyacak ve mevzubahis dilemmanın boyutlarını anlamaya yardımcı olacaktır.

Türkiye sisteminin terör örgütü olarak tanımladığı PKK karşısında bir bakıma kendine yakın olduğunu düşündüğü Kürtleri örgütlemek ya da kendine yakın olup olmadığını³ tespit amaçlı kurduğu paramiliter bir örgütlenmeye koyduğu isim bu yapılanma içinde yer alacakların statüsü ile ilgili olarak sahip olunan kafa karışıklığını ortaya koymasından ilginçtir. Bu belirsizlik projenin saha çalışmaları boyunca karşımıza çıkan ve korucuların sürekli şikayet ettikleri SSKlarının dahi olmayışları, emeklilik haklarının daha yeni verilmesi gibi pek çok hususta kendini açığa çıkartmaktadır. Korucular bir ihbarda bulunurcasına “devlet kaçak işçi çalıştırıyor” diye bu durumu ifade ediyorlar. Kuşkusuz sistemin özünde mündemiç olan belirsizlik korucuların kız kaçırmadan, tecavüze, gasp ve hırsızlıktan adam öldürmeye ve faili meçhullere kadar suçlandıkları pek çok eylemin gerçekleşmesine imkan veren boşluklar oluşturmaktadır. Korucuların bu tür suçlara karışanlarının neredeyse tamamının devletin resmi görevlileri ile beraber ya da devlet görevlilerinin göz yumması ile bu eylemleri gerçekleştirdikleri vakidir.

Mezkur dilemmanın derinliğinde Türkiye’nin Osmanlı geçmişine de uzanan Kürtlerle yaşadığı güven sorununun önemli bir rol oynadığı açıktır. Bu güven sorunu hakim siyasi sistemin Kürtlerle kurduğu ilişkilere damgasını vurmaktadır. II. Abdülhamit döneminde kurulan Hamidiye Alayları’nın önde gelen kimi komutanları daha sonra siyasi iktidarın kendilerine yönelik değişen politikaları çerçevesinde bu sefer muhalif ya da asi olarak tanımlanmışlardır.⁴ Bunların en önemli örneklerinden biri aynı zamanda I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Ordusunun Doğu cephesinde önemli görevler almış olan Cibranlı Albay Halit Bey’dir. Cibranlı Halit Bey daha sonra Şeyh Said isyanının askeri veçhesinin hazırlanmasında kritik rol oynayan Azadi örgütünün kuruculuğunu ve başkanlığını yapmıştır.⁵ Kendisi aynı zamanda Şeyh Said’in kayınbiraderidir.⁶

¹ Şemsa Özar, Nesrin Uçarlar ve Osman Aytar (2013), *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Paramiliter Bir Yapılanma Köy Koruculuğu Sistemi*, Diyarbakır: DİSA, s. 87.

² Orhan Kandemir (2012), *Korucuların Çözüm Süreci İçerisindeki Sıkıntılarını ve Özlük Hakları İçin Yapılması Gereken Hususlar*, Ankara: s. 1.

³ Ya da yakın olmasını sağlamak için.

⁴ Özar, 2013, s. 32

⁵ Martin Van Bruinessen (2004), *Ağa, Şeyh, Devlet*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 411-412

⁶ Özar, 2013, s. 33

Böylesi bir arkaplanda yükselen “Geçici Köy Koruculuğu” sistemi bu noktada Hamidiye Alayları’nda olduğu gibi siyasi sistemin Kürtlerle olan güven ilişkisinin yeni bir sorunsalı olarak karşımızdadır. Bu sorunsalın siyasi sisteme hakim olanların egemen Kürt politikasını bir bakıma değiştirme sinyali verdikleri “Çözüm Süreci” bağlamında yeni bir teste tabi olduğu da açıktır. Hamidiye Alayları örneğinde yaşandığı gibi hakim siyasi sistemin yapısı değiştiğinde uygulanan kimi politikalarda değişime uğramaktadır. II. Abdülhamit rejiminin yerini alan İttihat Terakki iktidarı Abdülhamit’in Hamidiye Alayları politikasında kimi değişikliklere gitmiştir ki bunlar özellikle Cumhuriyet’in kurulmasıyla beraber yukarıda bazı örnekleri verilen bu alayların kimi önemli liderlerinin siyasi pozisyonlarında radikal değişiklikler oluşturacak ciddi bir takım sonuçlara neden olmuştur.

Benzer bir durumun Cumhuriyet tarihinin hakim müesses yapısına muhalefeti ile bilinen AK Parti iktidarının bir bakıma rejimin mevcut Kürt politikasını değiştirmeye dönük olarak uygulamaya soktuğu ve PKK ile müzakereye imkan veren “Demokratik Açılım” (2009-2011) ve “Çözüm Süreci”(2013-..) programlarında ortaya çıkması muhtemeldir. PKK’ye karşı mücadele amaçlı kurulmuş ve 30 yıl boyunca bu mücadelenin içinde yer almış olan koruculara değişen politikanın kendileri açısından ne tür sonuçlar doğurabileceği konusunda kapsamlı bir program önermeden ve belli güvenceler vermeden mevcut süreci yürütmenin çok yönlü ve boyutlu ciddi riskler oluşturduğu ortadadır. Görüştüğümüz korucuların çoğu kendi toplumsal ve ekonomik statüleri ve gelecekleri bakımından ciddi kaygılar içindedir ve bu kaygıların hükümet ve devlet tarafından acilen giderilmesini beklemektedirler.

Bu kaygılar bir yandan korucuların “Çözüm Süreci”ne yaklaşımlarında sorunlar oluştururken diğer yandan kendilerinin devlet tarafından terk edildiği gibi bir izlenime sahip olmalarına da belli bir ölçüde neden olmaktadır. Hemen hemen istisnasız bütün korucular “Çözüm Süreci”ne kan dökülmemesi bakımından olumlu yaklaşmaktadırlar. Ancak bu yaklaşım rezervlidir ve çekinceler ihtiva etmektedir. Bazıları bu durumu sürecin tek taraflılığına bağlayıp süreç boyunca öldürülen korucubaşlarına dikkat çekiyorlar.⁷ Daha kaygılı olanlar ise durumu bir “Çözüm Süreci” olmaktansa “tehdit süreci” olarak tanımlamaya kadar gidiyorlar.⁸ Bazıları ise sürecin samimiyetinden duyduğu kuşkuyu izhar ederek hakikiliğini sorguladı ve “Çözüm Süreci”nin “hileli” olduğunu mevzubahis edilen barışın “yalan barış” ve “göz boyama” olduğunu ifade ettiler.⁹

Herkes mevzide bekliyor; ama barış istiyoruz diyorlar.¹⁰

Korucuların haklarını alması için dağa mı çıkmaları gerektiğini soranlar da oldu.¹¹ Bu kaygıların PKK ile belli bir anlayışa kavuşmuş olan korucuların yaşadıkları yerlerde nispeten azaldığı da gözlemlenmektedir.

Kuşkusuz yarı şaka yarı ciddi ifade edilen bu dağ meselesi en azından Hamidiye Alayları tecrübesinden beri siyasi sistemin Kürtlerle kurduğu ilişkinin paradoksal yapısına bir kez daha dikkat çekmektedir. Türkiye siyasi sisteminin Kürtlerle kurduğu ilişkilerin kaybeden ve kazananlarındaki dengesizlik meselenin bir tarafına çözüm getirme çabasının başka taraflarda yaralar açmaya matuf yoğun bir potansiyel taşıdığı ortadadır. Bu dengesizliğin bir zamanlar bölgenin etkili devlet yanlısı korucubaşlarını Kürt siyasi hareketi ile işbirliği yapmak

⁷ 02.12.2014 Hakkari Şemdinli. Erkek. Korucu.

⁸ 11.11.2014 Şırnak İdil. Erkek. Korucu.

⁹ 16.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

¹⁰ A.g.e.

¹¹ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu.

noktasına getirdiği de ortadadır.¹² Bu durum bir yandan böylesi aşiret reisleri ya da korucubaşlarını kendi saflarına kabul edip etmeme noktasında Kürt hareketini tereddüde sevkederken diğer yandan devletin ve hükümetin de Kürt hareketi ile birlikte hareket etmeye karar veren böylesi bölgesel liderlere karşı net bir politika oluşturmasına engel olmaktadır.

Genel olarak gözlemlenen Kürt hareketinin bu liderlere kapıyı açık tutarken devletin de bu aşiret liderlerinin kontrolü altında olan ve hem BDPLi hem de korucu olmaya devam eden GKKlara karşı göreceli bir müsamaha gösterdiğiidir. Bu tür vaziyetler Kürt sorununun karmaşıklığı kadar bölgesel realitelerin zor denklemini de su yüzüne çıkartmaktadır. Sonuç olarak bu tür hallerin “Çözüm Süreci”nin ilerleyen safhalarında 1980 ve 90lı yıllarda GKK sistemi ile siyasi sistemin bölgeye getirmeye çalıştığı yeni ittifak düzeninin radikal değişimlere uğrayabileceğinin işaretlerini verdiği söylenebilir.

Bu çerçevede siyasi sistemin PKK ile geliştirilen “Çözüm Süreci”nde hareketin Türkiye sınırlarında silahsızlandırılmasını sağlama noktasında sürdürülen müzakere sürecinde GKK sistemine ne olacağına ve korucuların da nasıl ve hangi safhada silahsızlandırılacağına dair de ciddi bir perspektife sahip olması sürecin dengeli yürütülmesi bakımından elzemdir. Bu dengenin sağlanabilmesi için siyasi sistemin Osmanlı’dan bu yana Kürtlerle yaşadığı güven bunalımını ve sorununu külli olarak çözecek insan haklarına ve sivil-eşit demokratik vatandaşlığa dayanan ve tüm kesimleri ikna etmeye matuf kapsamlı bir barış projesi geliştirmesi gerçek çözümün sağlanması bakımından kritiktir. Ancak böylesi bir yol bu projede kendini belirginleştiren mezkur tarihi dilemmayı çözüme kapasitesine sahiptir.

III

Bu dilemma çerçevesinde tartışılması icap eden ve bir bakıma devletin Kürtler arasındaki çelişkilerden faydalanması kadar PKK eylemlerinden de kaynaklanan Kürt coğrafyasındaki kimi aşiretlerin kolektif olarak aşiret önde gelenlerinin kararları sonucu korucu olmaları noktasıdır. PKK dağlarda silahlı mücadeleye başlamasını müteakip gerilla mücadelesinin yapısı icabı mücadele ettiği devletin silahlı güçlerinin erişim sağlaması en güç olan sınır hattını ve korunulması en güç olan dağ köylerinin bulunduğu mıntıkları kendine hedef seçmiştir. PKK’nin silahlı mücadeleyi başlattığı zamanların özellikle ilk evrelerinde bu mıntıklarda kontrolü sağlamak ve bölge halkı nezdinde temsil kabiliyeti kazanmak için köy baskınları yaptığı bilinmektedir. Bu süreçte bu amaçlar çerçevesinde özellikle Şırnak-Hakkari dağ ve sınır hattında bulunan kimi aşiretlerin önde gelenlerine karşı PKK’nin yaptığı saldırıların bu aşiretlerin kolektif bir kararla korucu olmasında etkili olduğu gözlemlenmektedir.

Jirqi aşireti daha korucu olmadan aile fertleri sürekli evden alıkonuyordu. PKK de Hogir diye biri vardı, hangi köye geldiyse ileri gelenleri alıp öldürüyordu. Sonra bir kişinin daha yaylada boğazının kesildiğini gördük. Hogir 4 kişi daha aldı ve onlara dedi ki gelin konuşalım; ama onları götürüp bağlayıp yaktı. Jirqi aşireti birbirine sahip çıkan bir aşirettir, sonra hepimiz bir araya geldik ve korucu olmaya karar verdik. İşte Jirqiler bu mücadele için korucu oldu. O zaman Hogir bizi de almaya çalıştı, ama ben tahmin etmiştim bizi öldüreceğini ve tedbirimizi almıştım.¹³

Şırnak merkezde Tatar ailesinin kasrına karşı PKK’nın/nin yaptığı saldırı da benzer sonuçlar üretmiştir.

¹² 24.11.2014 Van Başkale. Kadın. Belediye Yöneticisi.

¹³ 29.11.2014 Hakkari Kırıkdağ. Erkek. Korucubaşı.

Apocular çıktı dediler, ben lise ikideyken. Bir gece babamla otururken ajans haberleri izlerken, birden silah seslerini duyduk ve aşağı mahalleye gittik. Her tarafta kan vardı. Kendi akrabalarımımdı hepsi yerde yatanlar. Kuzenim, amca çocuklarım ve bir tane de misafir vardı. O da öldürülmüştü. O zamanlar buralarda otel olmadığından insanları biz ağırılıyorduk. Suçsuz bir insan öldürüldü. Aile büyüğümüz bu olayları görünce, biz de korucu olmaya karar verdik. Biz yıllardan beri bu topraklar için savaşmış bir aileyiz, aileydik. Bu olaydan sonra aile olarak gidip başvurduk devlete korucu olmak için.¹⁴

Devlet ise PKK'nin korunması en güç olan bu sınır ve dağ hattında tutunmasını engellemek için PKK'nin eylemlerinden de faydalanarak Korucu sistemini bölge halkına kabul ettirmeye çalışmış ve bu hatta bulunan köylere ve aşiretlere korucu sistemini kabul ettirme politikasını aktif bir şekilde uygulamıştır. Koruculuğu kabul etmeyen köyler ise boşaltılmıştır ve çoğu zaman kullanılamaz hale gelmesi için de yakılmış ve yıkılmıştır. Boşaltılan kimi köylere ise koruculuğu kabul edenler yerleştirilmiştir. Devlet uyguladığı bu politika ile sınır ve dağ hattında PKK'nin etkinliğini sınırlamak istemiştir.

Projemiz saha çalışmaları pek çok noktada Türkiye'nin 90lı yıllar boyunca geliştirdiği Koruculuk sisteminin yerleştirilmesine paralel köy boşaltma politikasının başarısız olduğunu göstermektedir. Devletin bu köyleri boşaltarak PKK etkisini bölge halkı nezdinde zayıflatmak ve bölge güvenliğini sağlamak amaçlarının, tam tersi sonuçlar oluşturduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Köyleri boşaltılan halk ya ilçe ya da şehir merkezlerine ya da İstanbul, İzmir ve Mersin gibi büyükşehirlere akın etmiştir. Sonuçta bu zorunlu göçe maruz kalan Kürt ailelerinin büyük çoğunluğunun mevcut ancak kendine yeten ekonomik durumları daha da kötüleşmiş ve oluşan mağduriyet hissini faili olarak devlet görülmüştür. Ayrıca bu köy boşaltmalarını yapan devlet görevlilerinin genel olarak halka davranış biçimleri ve çoğu zaman uygulanan zalim yöntemler Kürt halkının hafızasında derin yaralar oluşturmuştur. Şimdi pek çok şehrimizin varoş nüfuslarını oluşturan zorunlu göç mağduru bu en fakir Kürtler PKK'nin en kızgın sosyal tabanı olarak öne çıkmaktadır. Başka bir deyişle devlet bu köyleri boşaltarak bu nüfusu PKK'den uzaklaştırmaya çalışmışsa tam tersi sonuçların oluştuğu ortadadır.

Diğer yandan salt bir askeri güvenlik perspektifinden bakıldığında bu köylerin boşaltılmasıyla devlet mezkur bölgenin güvenliğini sağlayabilmiş midir? Sahada bizzat korucularla yapılan görüşmeler boşaltılan sınır köylerinin çoğunun PKK etkisi altında hatta geçmişte belde statüsünde olan kimilerinin PKK denetiminde olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁵ Bu cihetten de devletin 90lı yıllardaki köy boşaltma politikalarının başarısız olduğu açıktır.

PKK ise yukarıda bazı örnekleri verilen köy baskınları ve saldırıları ile ilgili olarak kendine göre bir özeleştirme geliştirme yaklaşımı içindedir. Kandil'deki PKK liderlerinden Cemil Bayık yaptığı son röportajlarından birinde "Geçmişte yaptığınız, ama bugün pişman olduğunuz bir olaya örnek verebilir misiniz?" sorusuna cevap olarak "Örneğin, Türkiye'de köy korucularına karşı takındığımız tavır" demiştir.

¹⁴ 7.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucubaşı.

¹⁵ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek. Korucubaşı.

Bir kongremizde bu kişilerin isimlerini açıklama kararı almıştık. Ancak bugün, bir zamanlar bize karşı düşman gibi olan köy korucularının çoğuyla şimdi irtibat halindeyiz. Şimdi bizi destekliyorlar. Hatalarımızdan ders çıkardık.¹⁶

IV

Yukarıda sözü edilen dilemmanın Koruculuk sistemi ile ilgili ortaya koyduğu başka bir boyut araştırmamız boyunca gözlemlediğimiz çoğu zaman üstü kapalı ifadelerde kendini ortaya koyan ama bazen de açıkça ifade edilen “değersizlik hissi”dir. Kuşkusuz ismi “geçici” olan bir sisteme dahil olan, SSKları olmayan ve emeklilik hakları daha yeni temin edilen korucuların devlet tarafından kullanılıp kullanılmadıkları konusunda kafaları karışıktır.

Buradaki BDPLiler “devlet sizi limon gibi sıktı. Sizi kullanıyor ve sizi işiniz bitince çöpe atacak” diyorlar.¹⁷

Aynı korucu kendi durumlarını bir tür “sahte okey” gibi gördüğünü de ifade ediyor.¹⁸ Başka bir korucu ise kendilerine “ispiyoncu” denildiğini ifade ediyor.

Fakat halkın bir kısmı sizi kabullenemiyor. Bize sürekli ispiyoncu deniliyor. Devlet de tam sahip çıkmıyor. Korucunun şehiti bile tam şehit değildi, daha yeni son zamanlarda düzeldi bu. Bu halkın içinde korucu olmak çok zor.¹⁹

Bir başka korucu ise bu durumu görev tanımlarının belirsizliği ile ifade etti. Kendilerine köyü koruyacakları başta devlet tarafından söylendiği ancak daha sonra pek çok şeyin yaptırıldığı keza çoğu korucu tarafından ifade edilen noktalardan biriydi.

Biz köy değil *dağ korucusuyuz*. Bize ilk korucu olduğumuzda birçok şey söylenmemişti. Koruculuk köleliktir.²⁰

Dolayısıyla korucuların yoğun bir şekilde raporumuzun XII. bölümüne ismini veren bir “arada kalmak” psikolojisini yaşadığı açıktır. Statüleri sözde “geçici” olmasına karşın kendilerine özde herşey yaptırılan ama sonuç olarak kimseye kendini tam olarak kabul ettiremeyen ya da “yaranamayan” bir grup olarak kendilerini görüyor gibidirler. Korucu olmayanlar da bu durumun fazlasıyla farkındadırlar.

Biz korucu ve PKK ile beraber yaşarız. Korucularla biraz zor olabilir. Çünkü toplum içinde dışlanmışlar. Biz askerin yanına gittiğimizde bize iyi davranıyorlar. Çay veriyorlar; fakat bir korucu geldiğinde ona köpek gibi davranıyorlar.²¹

Bu arada kalış ve kendini kabul ettirememe durumunun sistemin kendisinden kaynaklandığına dair yoğun bir eleştiri de vardır. Devletin baştan beri sözünü ettiğimiz Kürtlerle kurduğu ilişki yapısının Hamidiye Alayları’na kadar geri giden ikircikli karakterinin oluşturduğu dilemma Türkiye’nin Kürt Sorunu’nun temellerine işaret ettiği kadar devlet politikalarının ülkenin

¹⁶ “Cemil Bayık: Barış olursa Türkiye’ye dönerim, Türkiye güzel”, 5 Ocak 2015, <http://www.taraf.com.tr/politika/cemil-bayik-baris-olursa-turkiyeye-donerim-turkiye-guzel/> Bu haber Alman Die Zeit gazetesinin Bayık ile yaptığı röportajın çevirisi niteliğindedir.

¹⁷ 16.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

²⁰ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucubaşı.

²¹ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. İşçi.

ihtiyaç duyduğu toplumsal mutabakat ve uzlaşma ortamının kurulmasına da engel olduğunu ortaya koymaktadır. Saha çalışmalarında konuştuğumuz insanların ister korucu isterse korucu olmasın bu durumu bir “fitne” olarak tanımlamaları anlamlıdır.

Devlet halkın içine fitne sokuyordu. Bunlar Apocu bunlar bölücü deyip halkı birbirine düşürüyordu. Korucu olmaktan memnun değilim; bazı konularda kendimden nefret ediyorum.²²

Koruculuk fitne gibidir. Bu korucu sistemi olmasaydı barış ortamı sağlanırdı. Korucular Kürtlerden seçiliyor, böylece Kürdü Kürde kırdırıyor ve barış gelmiyor. Koruculuk sistemi yüzünden hayatım perişan oldu.²³

V

Bu “fitne” ortamında insanlar hayatlarının anlamlarını sorguluyor ve belki de çoğu zaman yaşamlarını değersiz buldukları için kendilerini çaresiz hissediyorlar. Bu noktada PKK’nin Kürt kimliğinin onurlu bir şekilde inşası yoluyla hayata anlam veren ve değer kazandıran çare olarak Türkiye’nin Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerinde kendini ortaya koyduğu açıktır.²⁴ Bu çerçevede düşünüldüğünde devletin PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılan müzakereler temelinde Kürt politikasını değiştirmeye yönelik olarak geliştirdiği Demokratik Açılım (2009-2011) ve Çözüm Süreci (2013-...) programları Osmanlı geçmişinden beri kendi Kürt nüfusuyla devletin yaşadığı dilemmayı çözmesi bakımından kritik öneme sahiptir. Bu Başbakan Davutoğlu’nun son zamanlarda atıf yaptığı siyasi sistemin kendi iç “restorasyon”unu sağlaması bakımından da büyük önem taşımaktadır.²⁵

Bu daha birkaç gün önce PKK lideri Öcalan’ın İmralı’dan gönderdiği ve Diyarbakır Newrozunda okunan ve çoğu yorumcu tarafından bir silahsızlanma çağrısı olarak da okunan mesajı çerçevesinde değerlendirildiğinde de önemli implikasyonlar taşımaktadır. Türkiye ve bölgedeki çatışmanın ve Kürtler arasına devlet tarafından sokulan “fitne”nin, yani Kürdü Kürde kırdırmanın sona ermesi ve silahın sorunlar çerçevesinde devre dışı kalması bakımından Öcalan’ın çağrısı aynı zamanda tarihidir. Öcalan’ın çağrısında “revizyon, restorasyon ve yeniden inşa”dan bahsetmesi²⁶ devletin Kürt dilemmasını çözmesi noktasında bir karşılıklılığın oluştuğunu göstermesi bakımından da manidardır.

Umarız benzer kelimeleri çatışmanın karşı kutuplarında yer alan liderlerin kullanması Kürt Sorununun “Çözüm Süreci”nin taraflar ve toplumlar arasında gerçek bir mutabakat ve uzlaşmanın gelişme zemininin güçlü varlığına işaret etmektedir.²⁷ Sorunlarımızı silahın devre dışı kaldığı bir ortamda, diyalog ve konuşma yoluyla çözüme seviyesine ulaşmak sanırsanız ülkede yaşayan herkesin ortak dileğidir.

Saha çalışmalarımızın ilginç duraklarından biri Van’ın Erciş ilçesinin Ağrı sınırına yakın Kırgız köylerinden biri olan Ulupamirlerdi. Afganistan’daki çatışmadan kaçarak Türkiye’ye

²² 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucubaşı.

²³ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. İşçi.

²⁴ Ayla Yazıcı (2012), *Hakkari’de Yaşayan İnsanların Ruhsal Ortamlarının Psikoanalitik Olarak Değerlendirilmesi*(İstanbul), Yayınlanmamış. Raporun özeti için bkz.

[https://t24.com.tr/media/editorials/files/hakkari%20raporu%2024_7_2010\(1\).doc](https://t24.com.tr/media/editorials/files/hakkari%20raporu%2024_7_2010(1).doc)

²⁵ “Restorasyon” programında, 27 Ağustos 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27083332.asp>

²⁶ “Öcalan’dan “revizyon, restorasyon ve yeniden inşa çağrısı”, 21 Mart 2015,

<http://www.soldefter.com/2015/03/21/ocalandan-revizyon-restorasyon-ve-yeniden-insa-cagrisi/>

²⁷ Murat Sofuoğlu, “AK Parti-PKK Hattı”, 19 Ekim 2014, <http://www.surecanaliz.org/makale/ak-parti-pkk-hatti>

geldiğini söyleyen Kırgız kökenli korucubaşı muhatabımız bir başka çatışmanın içinde kendini bulduğunu söylerken yağmurdan kaçarken doluya yakalanan bir insan konumundaydı.²⁸ Çok farklı coğrafyalarda farklı nedenlerden dolayı çatışma yaşamış Kırgız korucunun silahla ilgili analizi de oldukça yol göstericidir. “Silah şiddettir, şeytandır. Biz bunu taşıdığımız sürece Şeytan bizimle beraberdir.”²⁹ Bu minvalde hemen hemen bölgedeki herkesin silahın devre dışı kaldığı bir yaşamı hayal ettiğini söylemek gereksizdir.

GKK Sistemi ve “Çözüm Süreci” Projesi ekibi olarak GKK Sistemi’nin mevcut durumunu bizzat saha çalışmalarının verileri çerçevesinde ortaya koyarak bir bakıma “Çözüm Süreci”ne ve genel olarak çözüme katkı sağlamak, Kürt sorunun çetrefilli yapısına, silahsızlanma sürecinin zorluklarına dikkat çekmek ve aktörlerin pozisyonlarındaki yenilikleri gözler önüne sermek için elinizdeki çalışmayı geliştirdik. Çalışmanın “Çözüm Süreci”nin silahsızlanma safhasına geçilmesi noktasında GKK Sisteminin farklı bölgelerdeki farklı haller ve uygulamalar göz önüne alınarak nasıl dönüştürüleceği ve PKK’nin silahsızlanması sürecinde korucuların da silahsızlandırılmasının nasıl sağlanacağı konusunda önemli ve yol gösterici analizler içerdiğini düşünüyoruz.

Son olarak 2015 Newrozunun silahsızlanmanın ve Türkiye’nin “restorasyon ve yeniden inşası”nın sağlanması bakımlarından tüm ülke ve bölge için bir milat olmasını temenni ettiğimizi ifade etmek isteriz.

Murat Sofuoğlu
Direktör
Süreç Araştırma Merkezi
23.03.2015
İstanbul

²⁸ 25.11.2014 Van Erciş Ulupamirler. Erkek. Korucubaşı.

²⁹ A.g.e.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Elinizdeki rapor çatışma sürecinde devlet tarafından silahlandırılan korucuların çözüm sürecindeki rollerine, algı ve tutumlarına odaklanmaktadır. Korucuların çözüm sürecindeki rollerinin, algı ve tutumlarının açığa çıkarılması aynı zamanda onların nasıl korucu oldukları, korucu olarak kendilerinden beklenen temel sorumluluklar, özlük hakları, diğer toplumsal grupların koruculara karşı tutumları ile yakından ilişkilidir. Bu rapor koruculuk sistemini bu eksenler üzerinden bütünlüklü bir şekilde değerlendirmeye çalışmaktadır.

Köy koruculuğu sistemi ilk olarak 18/3/1924 tarihinde çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu'nun çerçevesinde düzenlenmiştir. Köy Kanunu nüfusun büyük çoğunluğun köylerde yaşadığı bu dönemde TBMM'nin ilk olarak kabul ettiği kanunlardan biridir. PKK ile başlayan çatışmaların köylere yayılması endişesinin bir sonucu olarak köy koruculuğu sistemi 1980 sonrasında bir kez daha gündeme gelecektir. Bu dönemde kırsal bölgelerde dağınık biçimde yerleşmiş, güvenlik güçlerinin rutin gözetiminde olmayan köylerin kendi kendilerini korumaları fikri askeri ve siyasi elitlere kullanışlı bir yöntem olarak gözükmemektedir. Geçici Köy Koruculuğu sistemi Köy Kanunu'nun 74. Maddesine getirilen düzenleme (3175/1) 26 Mart 1985'te parlamentodan geçmiştir. Getirilen düzenleme, köy korucularının "geçici" olarak kamu çalışanı olarak istihdam edilebilmesine olanak tanımaktadır.

PKK'ye karşı savaşta bir ek insan kaynağı olarak kurulmuş olan GKK sistemi Kürt nüfusun içinde devlete sadakat üzerinden bir ayrışma yaratmış, bölgedeki sosyo-ekonomik yapıyı ve güç ilişkilerini ciddi bir şekilde değiştirmiştir. Her ne kadar köy koruculuğu sistemi devletin bir güvenlik politikası olarak hayata geçirilmiş olsa da, köy koruculuğu sistemine katılanlar sahip oldukları silahları kendi özerk çıkarları için de kullanmışlar ve bölgedeki devlet güçleri tarafından desteklendikleri için köyün (ve genel olarak bölgenin) temel otoritesi haline gelebilmişlerdir. Bu otorite olma durumu çatışmanın makro dinamikleri ile birleştiğinde korucu olmayanlar ve korucular arasında pek çok yeni gerilimin oluşmasına neden olmuştur.

Bakanlar Kurulu'nun 2000 yılında geçici köy korucusu alımını durdurduğunu açıklamasına rağmen, 2000'li yıllarda da korucu alımları devam etmiştir. En son korucu kadroları 2013 yılında ilan edilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 2000'li yıllar boyunca kadrolu korucu sayısında bir azalma gerçekleşmiştir. Buna rağmen gönüllü korucu sayısı yükselmiştir. 2014 itibarıyla bölgede toplamda yaklaşık 70,000 silahlı köy korucusu halen görev yapmaktadır. Bu durum göstermektedir ki kadrolu ve gönüllü korucu rakamlarına birlikte bakıldığında korucu sayısında 2000'li yıllarda önemli bir değişiklik gerçekleşmemiştir.

2000'li yıllarda sisteme dair yapılan temel değişiklik korucuların görev tanımları ve özlük haklarına dairdir. Bu dönemle birlikte korucuların görevleri, bu görevi yerine getirmek için aldıkları eğitim ve bu görev karşılığında aldıkları maaş standartlaştırılmaya çalışılmıştır. Bir diğer deyişle bu dönem hükümetlerinin temel çabası koruculuğun kaldırılması değil, bireyselleştirilmesi ve standartlaştırılması olmuştur. Bu dönüşüm koruculuk sisteminin kalıcılaşması olarak okunabileceği gibi, tam tersine koruculuk sisteminin kaldırılması yönünde bir adım olarak da okunabilir. Nitekim 90'lı yıllarda son derece düzensiz ve daha ziyade kolektif kimlikler (köy, aşiret gibi) üzerinden yürütülen sistemin bireyselleştirilebilmesi, koruculuğun kaldırılabilmesinin önemli koşullarından biridir. Ancak korucu alımlarının 2000'li yıllarda devam etmiş olması bu bireyselleşmenin şimdiye kadar koruculuğun kaldırılması için değil, kurumsallaşması için yapıldığını da düşündürmektedir.

Çatışma çözümü süreçlerinde insani güvenliğin en önemli boyutlarından birisi çatışma sırasında silahlanmış, aktif olarak çatışmaya katılmış grupların silahsızlandırılması, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu birliklerin toplumsal yaşama katılımıdır. Silahsızlanma,

çatışmaya bağlı olarak silahlanmış grupların ellerindeki silahların toplanması ve kapsamlı bir silah denetim sisteminin geliştirilmesini içerir. Silahlı birliklerin dağıtılması aynı zamanda bu silahlı grup mensuplarının bağlı buldukları askeri hiyerarşiden ayrılması sürecidir. Toplumsal yaşama katılım ise dağıtılan birliklerin mensuplarının yeniden topluma entegrasyonudur.

Ancak unutulmamalıdır ki silahsızlanma, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu birliklerin toplumsal yaşama katılması sadece bir “siyasal irade” sorunu olarak görülmemelidir. Dünyadaki diğer çatışma çözümleri deneyimleri göstermiştir ki bu grupların rollerini, konumlarını, kendi aralarındaki farklılıkları ve diğer toplumsal aktörlerin bu gruplara olan bakışını içermeyen iyi planlanmamış uygulamalar bu grupların tamamen ya da kısmen barış sürecine engel oluşturabilmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu rapor sadece korucuların çözüm süreci hakkındaki düşüncelerine vurgu yapmakla yetinmeyip, aynı zamanda korucuların hem kendi içlerindeki farklılıkları ortaya koymaya be hem de korucuları içinde buldukları geniş toplumsal ve siyasal evrenle birlikte düşünmeye çalışmıştır.

YÖNTEM:

Bu araştırmanın saha çalışması temel olarak dört ili kapsamaktadır. Bu iller sırasıyla Şırnak, Mardin, Van ve Hakkari olarak belirlenmiştir. Bunlara ek olarak Siirt’te 3 ve Diyarbakır’da 1 görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu illerin seçiminde aşağıdaki etmenler öne çıkmıştır:

- sınırda olmaları
- çatışmanın ilk ve yoğun olarak yaşandığı bölgeler olmaları
- koruculuk sisteminin ilk uygulamaya geçirildiği iller olmaları
- korucu sayısının bu illerde görece olarak fazlalığı
- proje ekibinin bu illerdeki daha önceki araştırma tecrübeleri ve bağlantıları

Her il için il merkezi ve ilçeler mümkün olduğunca dahil edilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde köylerde de görüşmeler yapılmıştır. Bu illerde yer alan toplam 26 yerleşim biriminde saha çalışması yapılmıştır.

Saha araştırmasına ve görüşmelere 5 Kasım 2015 tarihinde Şırnak’ta başlanmış, sırasıyla Mardin, Van ve Hakkari’de devam edilmiş ve 4 Aralık 2015 tarihinde sonlandırılmıştır.

Seçilen illerde toplamda 101 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çoğu (70 görüşmecimiz) halen koruculuk yapan veya geçmişte koruculuk yapmış kişilerdir. Diğer katılımcılar (31 görüşmecimiz) ise korucularla teması olan ve/ya korucuların haksızlığına maruz kalan kişilerdir. Korucuların büyük çoğunluğu Kürt olmakla beraber çalışmanın akışı boyunca aynı zamanda Arap, Kırgız, Azeri ve Yezidi korucularla da karşılaşma imkanımız oldu.

BULGULAR:

- Raporumuz göstermektedir ki GKK sistemi bölge halkı arasında güvensizlik ilişkilerini derinleştirmekte ve çatışma sonrası güvenin tesisinde önemli bir engel oluşturmaktadır.
- Buna rağmen GKK sistemine bağlı sorunların çözümü, köy koruculuğunun aldığı biçimi ve yerel bölünmeleri göz ardı eden bir planın uygulanmasına dayanamaz.

Koruculuğa dair sorunların çözümüne dair olası herhangi bir plan veya uygulama korucu alımının, bölünmelerin, ayrışmaların ve çekişmelerin yerel biçimleri ile buralardan doğan farklı insani sonuçları hesaba katmalıdır.

- Korucular, koruculuk sistemine dahil olma biçimleri, çatışma sırasında oynadıkları roller, koruculuk sistemine katıldıkları dönemler ve koruculuğu ifa ediş biçimleri gibi faktörler üzerinden anlaşılacak farklı siyasi tutum ve davranışlara sahiptirler. Örneğin koruculuk sistemine devlet baskısı ile katılmış olan kişiler sistemin kaldırılmasına son derece olumlu yaklaşmaktadırlar. Ama çatışma süreçlerinde aktif olarak devletin yanında yer aldığını belirten kişiler de koruculuğun kaldırılmasının ve çözüm sürecinin kendi aleyhlerine işleyeceği yönünde ciddi bir endişe gözlemlenmektedir.
- Bunun yanı sıra korucu olmayanların da korucu olan gruplara yönelik farklı tutum ve davranışları vardır. Bu tutum ve davranışların çeşitliliği korucu olmayanların kişisel veya kolektif baskı deneyimi, yaşları, siyasi kimlik ve tutumları gibi faktörler üzerinden açıklanabilir. Korucuların korucu olmayanlar tarafından kimi zaman “ihnet etmiş” gruplar olarak görülmektedir, ama kimi zaman da devlet baskısı ile korucu olmuş çatışma mağdurları olarak değerlendirilmektedirler.
- Çalışmamız boyunca gözlemediğimiz bir başka önemli husus her ne kadar bölgeler arası farklılıklar olsa da, araştırma dahilindeki bölgelerde en belirgin toplumsal ayrışmanın ve çekişmelerin korucu olanlar ve olmayanlar arasında olduğudur. Araştırma boyunca korucu olanlar ve olmayanlar arasındaki ilişkilerin en sorunsuz gibi görüldüğü veya sorunsuz olduğunun aktarıldığı durumlarda bile çeşitli ayrışmaların, çatlakların, çekişmelerin ve gerilimlerin varlığı gözlemlenmiştir. Korucu olmayanlarla yapılan görüşmelerde koruculara, özellikle de Kürt olan koruculara, karşı tepkinin derinliğine ve yerel toplumsal ilişkiler üzerinde yarattığı çatlakların vahametine dikkat çeken bir nokta da Kürt olan koruculara Kürt olmayan koruculardan ve hatta askerlerden ve devletten daha çok tepki duyulması olarak karşımıza çıkmaktadır
- Bu ayrışmalara rağmen raporun bir diğer önemli bulgusu korucuların önemlice bir kısmının Kürt hareketinin bir takım taleplerini (kültürel haklar ve eşit vatandaşlık gibi) dile getirmekten ve desteklemekten çekinmiyor olmalarıdır. Bunda şüphesiz çatışmasızlık ve çözüm sürecinin etkisi yadsınamaz. Çözüm sürecinde koruculuk sisteminin bir kimlikleme aracı olarak kullanımının görece olarak geri planda kalmasının bir etkisi olarak korucular arasında da Kürtlerin bir takım hak ve talep mücadelelerinin daha meşru bir zemin kazanması mümkün olabilmektedir.

Bu noktada bu farklı tutumların ortaklaştırılabilmesi ve endişelerin ortadan kaldırılabilmesi için:

1) Korucuların silahsızlanması ve toplumsal yaşama katılımı önemlidir.

- Koruculuk sisteminin korucular mağdur edilmeden kaldırılması korucuların barış karşıtı/barış bozucu bir grup haline gelmemesi açısından önemlidir.
- Korucuların çözüm sürecinin ilk aşamalarında silah bırakması onların barış sürecine onurlu ve olumlu bir biçimde katılmalarını sağlayacaktır. Nitekim süreç ilerledikçe bu grupların çözüm sürecine karşı bir tutum geliştirme/süreçe karşı konumlanma olasılığı ortaya çıkmaktadır.
- Bu araştırma dahilinde görüşülen korucuların birçoğu için koruculuğa devam ediyor olmalarının temel gerekçesi başka bir geçim kaynaklarının olmayışını göstermişlerdir.

GKK sisteminde yer almış olmaları korucuların başka bir geçimlik ekonomi geliştirmiş olmalarına engel olmuştur. Pek çok korucu başka bir alanda istihdam edilmeleri ya da emekli edilmeleri koşuluyla koruculuğu bırakabileceklerini ifade etmiştir.

- Korucuların bazıları ise geçim derdi kadar güvenliklerinden de endişe ettiklerini belirtmişlerdir. Bu gruplar silah bırakma durumunun kendilerini bölgede kırılgan hale getireceğini düşünmektedirler. Özellikle de koruculuğa gönüllü olarak dahil olmuş olanlar, emekli edilmeleri veya başka işlerde istihdam edilmeleri durumunda bile güvenlikleri ve intikam korkusu ve endişesi nedeniyle silahlarını bırakmakta tereddüt etmektedirler. Bu gruplar için barış sürecinin başarılı olacağına dair güven hissinin oluşması ve koruculara ne olacağı konusunda iki taraflı bir anlaşmanın gerekliliği özellikle önemlidir.

2) Adaletin tesis edilmesi ve yüzleşme önemlidir.

- Hiç kuşkusuz GKK sisteminin yarattığı sorunlar ve endişeler sadece koruculara mahsus değildir. GKK sistemine katılmamış kişiler de korucuların endişelerinin başka bir iş gösterilerek ödüllendirilmesinin adalet duygusuna zarar verebileceğini düşünmektedirler. Her iki noktadaki endişeler de ancak adaletli bir barış ve barışma yoluyla ortadan kaldırılabılır.
- Kalıcı barışın sağlanabilmesi, bölgedeki adalet duygusunun sarsılmaması ve silahsızlanma sonrasında koruculara yönelik “tehdit ve dışlanma” gibi tepkilerin oluşmaması için suça karışan köy korucularının işledikleri suçların açığa çıkarılması ve adil ve tarafsız bir biçimde yargılanmaları gerekmektedir. Hukuki sürecin sağlıklı bir şekilde işlemesi, çatışma sürecinde ortaya çıkan gerginlikleri ve bu gerginliklerin bugün yeni çatışmalar olarak yansımaları da engellemiş olacaktır.
- Hiç kuşkusuz adalete dair bir diğer önemli talep koruculuk sisteminin yol açtığı arazi sorunları ile ilgilidir. Raporun ilk bölümlerinde belirtildiği gibi koruculuk köy boşaltmalar ve bölgede yaşanan zorunlu göç süreci ile doğrudan ilgilidir. Pek çok kişi boşaltılan köylere korucuların yerleştiğini, arazilerine korucular tarafından el konulduğunu ifade etmiştir. Yerel olarak üstünlük elde etmek ya da ekonomik çıkar elde etmek amacı ile korucu olanlar hem göç ettirme aşamasında, hem de köye geri dönüş aşamasında göç kitlesi için bir tehdit unsuru olmuştur. Silahlı ve devlet destekli korucuların zorunlu göçün yaşandığı köylerde yaşıyor olmasının geri dönüşlerin önündeki önemli engellerden biri olarak da görülmektedir. Kalıcı ve adil bir barış için koruculuk sisteminin doğrudan ya da dolaylı olarak yol açtığı arazi sorunlarının da adil bir biçimde çözülmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda bağımsız, geniş bir uzmanlık alanına sahip, yerel toplulukların temsilcilerinin yer aldığı komisyonlar oluşturulmalıdır.

I. GİRİŞ

Çatışma çözümleri giderek daha fazla oranda insani güvenlik kavramı ile tanımlanmaktadır. Uzun yıllar süren bir çatışmanın sona ermesi ancak çatışmanın yarattığı geniş ve büyük insani krizlerin yaralarının sarılması ve yenilerinin ortaya çıkmasını mümkün kılacak koşulların ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. PKK ve Türk Silahlı Kuvvetleri arasında 1984 yılında başlayan çatışma 40 binin üzerinde insanın hayatına mal olmuştur.³⁰ Hafıza Merkezi'nin kesinleştirmedeği listeye göre çatışmaya bağlı insan hakları ihlallerine bağlı olarak 1387 kişi kaybedilmiştir.³¹ 1179 köy ve 6153 yerleşim yeri boşaltılmış, çatışan tarafların karşılıklı baskısı, şiddet ortamının yarattığı korku, silahlı çatışmadan kaynaklı ekonomik aktivitelerin sürdürülemez hale gelmesi gibi nedenlerle sivil halk yerinden edilmiştir.³² Yapılan pek çok çalışma mağdurların birçoğunun sadece korucu olmayı ve PKK'ye karşı devletin yanında savaşmayı ret ettiği için göçe zorlandığını ortaya koymuştur. Köy koruculuğu, çatışma sürecinde bölgede yaşanan kitlesel göçlerin ve köy boşaltmaların temel sebeplerinden biridir. Ama koruculuğu kabul etmek, hak ihlallerinden her durumda kaçınabilmeyi beraberinde getirmemiştir. Kimi zaman korucu olmayı kabul eden köyler dahi boşaltılmış, korucular devlet şiddetinin aktörüken (bazen, Pirinçeken köyü³³ örneğinde karşılaştığımız gibi sadece tek bir subayın raporuna dayanarak) şiddet mağduru haline gelebilmişlerdir.

Çatışmanın yoğunluğunun 1999'da PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla gözle görünür biçimde azalmasına rağmen, 2000'li yıllar boyunca çatışma siyasal iklime, aktörlerin tercihlerine, karşılıklı güvensizlik iklimine bağlı olarak zaman zaman şiddetlenmiştir. International Crisis Group Temmuz 2011-Aralık 2012 tarihleri arasında çatışmaya bağlı ölüm oranlarının 1999'dan beri görülen en yüksek rakamlara ulaştığını ifade etmektedir. ICG derlediği gayri resmi rakamlara göre, bu dönemde PKK ve Türkiye devleti arasındaki şiddete bağlı olarak 298'i asker, polis veya köy korucusu, 491'i PKK'li, 89'u sivil olmak üzere en az 880 civarında insan ölmüştür.³⁴ PKK'nın Mart 2013'de ateşkes ilan etmesi ve çözüm sürecinin bölgedeki güvenlik algısını olumlu yönde etkilemiş olmasına rağmen, bölgede çatışmanın sürmesini sağlayan nedenler henüz tamamen ortadan kalkmamıştır.

Bu nedenlerin en önemlilerinden biri köy koruculuğu sistemidir. Çatışma sonrası süreçlerde insani güvenliğin bir diğer önemli boyutu çatışma sırasında silahlanmış, aktif olarak çatışmaya katılmış grupların silahsızlandırılması, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu

³⁰ “28 Yılın Acı Bilançosu”, Milliyet Gazetesi, 16 Ağustos 2012, <http://siyaset.milliyet.com.tr/28-yilin-aci-bilancosu-35-bin-300-kisi-terror-kurbani-oldu/siyaset/siyasetdetay/16.08.2012/1581690/default.htm>[10.12.2014].

³¹ Hafıza, Adalet, Hakikat Merkezi'nin zorla kaybetmelere ilişkin kesin olmayan veri tabanı kullanılarak hazırlanmıştır. <http://www.zorlakaybetmeler.org>

³² Yerinden edilenlere dair sayısal veriler konusunda bir uzlaşma yoktur. Resmi rakamlara göre 1999 sonu itibarıyla, 3,165 köyün boşaltılmış ve 378,000 kişi civarında kişi yerinden edilmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, resmi verilerin sadece köy ve mezralarının boşaltılması sebebiyle yerinden edilenleri hesaba kattığını, köyleri boşaltılmasa bile korucularla yaşanan sürtüşmeler vb. sebeplerden bölgeden kaçmak zorunda kalanları göz ardı ettiğini belirtmektedir. Göç-Der'e göre çatışmanın yoğun olarak yaşandığı doksanlı yıllarda 4-4.5 milyon Kürt yerinden edilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsüne göre (HÜNEE) yerinden edilen kişi sayısı 953,680 ila 1,201,200 arasındadır. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TGYONA-AnaRapor.pdf>. Göç-Der (2013), *Türkiye'de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler*, İstanbul: Göç-Der, <http://www.gocder.com/sites/default/files/proje-photo/koruculukraporu2013.pdf> [10.12.2014].

³³ Kürtçe adıyla 'Bırıncéyné,' Hakkâri ilinin Yüksekova ilçesine bağlı bir köydür

³⁴ Didem Akyel Collinsworth (2013), “Demokratik Müzakere Yöntemleri”, *Kürt Meselesinin Çözümüne İlişkin Algılar, Aktörler ve Süreç*, ed. Nihal Boztekin, İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, http://tr.boell.org/sites/default/files/kurt_meselesinin_cozumune_iliskin_algilar-aktorer_ve_surec.pdf [10.12.2014].

birliklerin toplumsal yaşama katılımıdır.³⁵ Hâlihazırda resmi söylemde silahsızlanma, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu birliklerin toplumsal hayata katılımı PKK'nin gerilla birlikleri üzerinden tartışılmaktadır. Ama eğer amaç sürdürülebilir bir barış süreci oluşturmaksa, devlet tarafından silahlandırılan milis güçlerin silahsızlanması, bu birliklerin dağıtılması ve toplumsal yaşama katılımları kalıcı bir barışın ön koşuludur.

Koruculuk PKK'ye karşı savaşta bir ek insan kaynağı olarak kurulmuş ve Kürt nüfusun içinde devlete sadakat üzerinden bir ayrışma yaratmış, bölgedeki sosyo-ekonomik yapıyı ve güç ilişkilerini ciddi bir şekilde değiştirmiştir. Her ne kadar köy koruculuğu sistemi devletin bir güvenlik politikası olarak hayata geçirilmiş olsa da, köy koruculuğu sistemine katılanlar sahip oldukları silahları kendi özerk çıkarları için de kullanmışlar ve bölgedeki devlet güçleri tarafından desteklendikleri için köyün (ve genel olarak bölgenin) temel otoritesi haline gelebilmişlerdir.³⁶ Bu otorite olma durumu çatışmanın makro dinamikleri ile birleştiğinde korucu olmayanlar ve korucular arasında pek çok yeni gerilimin oluşmasına neden olmuştur.³⁷ 2004 yılında Genelkurmay Başkanlığı'nın hazırladığı raporda da korucuların gasp, soygun, hırsızlık, yankesicilik, zorla çek senet imzalatma, tahsil etme, dolandırıcılık, suç eşyası satmak, ırza geçmek, fuhşa teşvik, uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı gibi pek çok suça karıştıklarının tespit edildiği açıkça ifade edilmektedir.³⁸ Korucuların yaygın bir biçimde suça karıştıkları tespit edilmiş olmasına rağmen İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 1985–2003 yılları arasında yalnızca 4,804 korucu hakkında suç işledikleri gerekçesiyle işlem yapılmış durumdadır. İşlem yapılan suçların 2,376'sı muhtelif adi suçlar iken 2,375'i PKK'ye yardım ve yataklık suçlarıdır.³⁹

Geçici köy korucularına ilişkin verilere ve korucuların tam sayısına erişim oldukça sorunludur. Sistemin kurulduktan hemen sonra dönemim İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut 13 ilde bu sistemi kurduklarını ve 7933 köy korucunun göreve başlayarak, toplam 3679 adet silah dağıtıldığını ifade etmiştir.⁴⁰ Kirişçi'ye ve Winrow'a göre korucu sayısı 1990 ile Ağustos 1994 arasında 18,000'den 63,000'e yükselmiştir.⁴¹ Bu sayı 2000 yılına doğru yine artmış ve 90 bine yükselmiştir. 2000'li yıllarda ise PKK'nin ateşkes ilan etmesi nedeniyle sayının düştüğü dile getirilmektedir. Bakanlar Kurulu'nun 2000 yılında geçici köy korucusu alımını durdurduğunu açıklamasına rağmen, 2000'li yıllarda da korucu alımları devam etmiştir. 26 Mayıs 2003'te TBMM'ye Diyarbakır milletvekili Mesut Değer tarafından verilen soru önergesine cevap olarak İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 58.511'i GKK, 12.279'u gönüllü olmak üzere toplam 70.790 korucu vardır (illere göre dağılım ve nüfusa oranlı korucu sayıları için bks: Ek 1).⁴² İçişleri Bakanlığı'nın 2009 Mart ayında verdiği bilgilere göre ise 2009 Mart ayında 48 bini kadrolu, 23 bini gönüllü toplam 71 bin köy korucusu bulunmaktadır. 2009 yılında 10.000 yeni korucu kadrosu açılmıştır.⁴³ En son korucu

³⁵ Ayşegül Elif Sofuoğlu, "Süreç Araştırma: SDE(DDR); Silahsızlanma, Demobilizasyon ve Yeniden Entegrasyonu", <http://www.surecanaliz.org/article/s%C3%BCre%C3%A7-ara%C5%9Ft%C4%B1rma-sdeddr-silahs%C4%B1zlanma-demobilizasyon-ve-yeniden-entegrasyon> [15.12.2014].

³⁶ Joost Jongerden (2008), *Türkiye'de İskan Sorunu ve Kürtler*, İstanbul: Vate Yayınevi, 2008, s. 365.

³⁷ Evren Balta Paker ve İsmet Akça, (2013) "Askerler, Köylüler ve Paramiliter Güçler: Türkiye'de Köy Koruculuğu Sistemi", *Toplum ve Bilim*, 126: 7-35.

³⁸ "Korucular 24 yıldır suç işliyor", 25.05.2009, <http://www.haberlink.com/haber.php?query=39939> [28 Temmuz 2011].

³⁹ Dilek Kurban (2009), Bir Güvenlik Politikası Olarak Korucu Sistemi", *Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim*, ed. Ali Bayramoğlu ve Ahmet İnel, İstanbul: TESEV Yayınları, s. 257.

⁴⁰ Şemsa Özar, Nesrin Uçarlar ve Osman Aytar (2013), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Paramiliter Bir Yapılanma Köy Koruculuğu Sistemi*, Diyarbakır: DİSA, s. 40.

⁴¹ Kemal Kirişçi ve Gareth M. Winrow (1997), *Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-state Ethnic Conflict*, London and Portland: Frank Cass, s. 136.

⁴² İçişleri Bakanlığı'ndan yapılan 20 Haziran 2003 tarihli BO50TIBOOOOO001/285 no'lu açıklama.

⁴³ "AKP'nin silahlı oy birlikleri", Taraf, 12 Şubat 2009, <http://arsiv.taraf.com.tr/haber-yazdir-27672.html> [10.12.2014].

kadroları 2013 yılında ilan edilmiştir. Bu yıl içinde Van'ın Çatak ve Gürpınar ilçelerinde 280, Bitlis'te 600, Hakkari'de 110, Muş'ta 95, Ağrı'da 25, Siirt'te 120, Diyarbakır'da 250, Batman'da 100, Mardin'de 80, Bingöl'de 1800 ve Urfa'da 90 korucu kadrosu açılmıştır.⁴⁴

Bu rakamlar göstermektedir ki geçici ve gönüllü korucuların toplamında herhangi bir anlamlı değişiklik yoktur. İçişleri Bakanlığı'nın 2009 Mart ayında verdiği bilgilere göre kadrolu korucu sayısında bir azalma gerçekleşmiş ve sayı 48 bine düşmüştür. Buna rağmen gönüllü korucu sayısı 23 bine yükselmiştir. 2014 itibarıyla bölgede toplamda yaklaşık 70,000 silahlı köy korucusu halen görev yapmaktadır.⁴⁵ Gönüllü korucu alımlarındaki yükseliş kayda değerdir. Gönüllü korucular mülki amirlerin kararı ile işe alındığından bu uygulama yerel yöneticilerin kontrolü altındadır. Gönüllü köy korucu alımının 1990'lardan farklı olarak çatışmayı şiddetlendiren bir rol oynayabileceği söylenebilir.

Çatışmanın sona ermesiyle köy koruculuğunun dağıtılma sürecine girmiş olacağı varsayılabilir. Ancak, yukarıdaki veriler göstermektedir ki, korucuları dağıtmaya yönelik gerekli adımlar atılmamıştır. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde koruculuk sistemine getirilen eleştirilere rağmen köy koruculuğunun tasfiye edilmemesinin gerekçesi olarak PKK'nin henüz silah bırakmamış olması ve koruculuk sisteminin kaldırılmasının korucuların can güvenliğini tehlikeye sokabileceği gibi iddialar ileri sürülmektedir. Korucular devlete bunca yıl hizmet ettikten sonra "bir kenara atılmaktan" duyduklarını endişeyi her fırsatta dile getirmektedirler. Elinizdeki rapor çatışma sürecinde devlet tarafından silahlandırılan korucuların çözüm sürecindeki rollerine, algı ve tutumlarına odaklanmaktadır. Korucuların çözüm sürecindeki rollerinin, algı ve tutumlarının açığa çıkarılması aynı zamanda onların nasıl korucu oldukları, korucu olarak kendilerinden beklenen temel sorumluluklar, özlük hakları, diğer toplumsal grupların koruculara karşı tutumları ile yakından ilişkilidir.

Çatışma sonrası süreçlerde insani güvenliğin en önemli boyutlarından birisi, yukarıda da ifade edildiği gibi, çatışma sırasında silahlanmış, aktif olarak çatışmaya katılmış grupların silahsızlandırılması, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu birliklerin toplumsal yaşama katılımıdır. Silahsızlanma, çatışmaya bağlı olarak silahlanmış grupların ellerindeki silahların toplanması ve kapsamlı bir silah denetim sisteminin geliştirilmesini içerir. Silahlı birliklerin dağıtılması aynı zamanda bu silahlı grup mensuplarının bağlı buldukları askeri hiyerarşiden ayrılması sürecidir. Toplumsal yaşama katılım ise dağıtılan birliklerin mensuplarının yeniden topluma entegrasyonudur.⁴⁶ Ancak unutulmamalıdır ki silahsızlanma, silahlı birliklerin dağıtılması ve bu birliklerin toplumsal yaşama katılımı sadece bir "siyasal irade" sorunu olarak görülmemelidir. Dünyadaki diğer çatışma çözümleri deneyimleri göstermiştir ki bu grupların rollerini, konumlarını, kendi aralarındaki farklılıkları ve diğer toplumsal aktörlerin bu gruplara olan bakışını içermeyen iyi planlanmamış uygulamalar bu grupların tamamen ya da kısmen barış sürecine engel oluşturabilmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu rapor sadece korucuların çözüm süreci hakkındaki düşüncelerine vurgu yapmakla yetinmeyip, aynı zamanda korucuların hem kendi içlerindeki farklılıkları ortaya koymaya be hem de korucuları içinde buldukları geniş toplumsal ve siyasal evrenle birlikte düşünmeye çalışmıştır.

⁴⁴ Göç-Der, 2013.

⁴⁵ Maalesef elimizde bu yıla dair güncellenmiş korucu sayısı bulunmamaktadır. Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde talep edildiğinde bu bilgilerin "gizli" bilgi olarak sınıflandırıldığı ve kamuya açık olmadığı cevabı verilmektedir.

⁴⁶ <http://www.surecanaliz.org/article/s%C3%BCre%C3%A7-ara%C5%9Fta-B1rma-sdeddr-silahs%C4%B1zlanma-demobilizasyon-ve-yeniden-entegrasyon>

II. KORUCULUK SİSTEMİNİN HUKUKSAL ÇERÇEVESİ ve UYGULAMALARI

2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi

Köy koruculuğu sistemi ilk olarak 18/3/1924 tarihinde çıkarılan 442 sayılı **Köy Kanunu**'nun çerçevesinde düzenlenmiştir. Köy Kanunu nüfusun büyük çoğunluğun köylerde yaşadığı bu dönemde TBMM'nin ilk olarak kabul ettiği kanunlardan biridir (442 sayılı Kanunun tam metni için bakınız Ek 2). Köy Kanunu köylerin sınırlarının belirlenmesi (Birinci Fası); köy işleri (İkinci Fası); imece ve köy parasının dağılımı (Üçüncü Fası); köy muhtarının ve ihtiyar meclisi azalarının seçilmesi (Dördüncü Fası); muhtarın göreceği işler ve davalar (Beş, Altı ve Yedinci Fası); köy imamlarının görevleri (Dokuzuncu Fası) gibi köy hayatına dair ayrıntılı pek çok düzenlemeyi içermektedir ve takip eden yıllarda köylerin yönetimi ve kırsal alana götürülen hizmetler açısından çok önemli fonksiyonlar üstlenmiştir.

Köy Koruculuğu esas olarak Köy Kanunu'nun Sekizinci Fası'nda düzenlenmektedir. Bu fasılda yer alan 68. Madde "köy sınırları içinde herkesin ırzını, canını, malını korumak için köy korucuları bulundurulur" demektedir. Bir sonraki madde köy korucularının sayısını düzenlenmiştir (md. 69). Bu maddeye göre her köyde en az bir korucu bulundurulmalıdır. Nüfusu binden yukarı olan köylerde ise her beş yüz kişiye bir korucu daha tutulması belirtilmiştir. Kanun, korucuların ihtiyar meclisi tarafından tutulacağını ve köy muhtarının bilgi vermesi ile kaymakamın buyrultusu üzerine korucuların işe başlayacağını ön görür (md.70). Bu kanuna göre korucular köy muhtarının emri altındadır (md.72). Korucuların silah taşıyacağı kanunda belirtilmiştir ve koruculara karşı gelenlerin jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza göreceği ifade edilmiştir (md.73). Köy Kanununun ilk halinde korucuların sahip olması gereken nitelikler belirtilmemiştir. Ancak 12/5/1928 tarihinde yapılan değişiklik ile (md. 1256/1) korucuların 22 yaşından küçük ve altmış yaşından büyük olmaması ve bir cürüm ile cezalandırılmamış olmaları şartı kanuna eklenmiştir.

Cumhuriyetin bu ilk yıllarında köy koruculuğu sisteminin bir güvenlik önlemi olarak önerilmesinin altında yatan temel neden yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik teşkilatının henüz sadece merkezde örgütlenmiş olması ve taşraya yeterince nüfuz edememiş olmasıydı. Taşraya nüfuz edememiş bir merkezi devletin varlığı hem devletin kontrolü dışında olan eşkıyalık, çeteler gibi yapıları körüklüyor hem de aynı nedenden devletin aktif olarak bu yapılarla mücadele edebilmesine engel oluyordu. Bu durumda çözüm, yerel halkı silahlandırarak onların devlet gözetimi altında kendi savunmalarını yapmalarına olanak sağlamaktı. Köy koruculuğu sistemi 1930'lu yılların sonuna kadar kullanıldı. Bu dönemde Jandarma teşkilatının yaygınlaşmasıyla birlikte, kanun yürürlükten kaldırılmasa da uygulamada köy koruculuğu sistemi fiilen yürürlükten kalktı.⁴⁷

2.2. Köy Koruculuğunun Yeniden Düzenlenmesi

⁴⁷ Klein ve Aytar bu sistemin kökenlerini Osmanlı İmparatorluğu tarafından Kürt bölgelerinde kurulan Hamidiye Alayları'na kadar götürmektedir. Köy koruculuğu ve Hamidiye Alayları arasındaki tarihsel sürekliliğe vurgu yapan tartışma için bakınız: Osman Aytar (1992), *Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna*. İstanbul: Medya Güneşi Yayınları. Janet Klein (2010), "Çevreyi İdare Etmek: Osmanlı Devleti ve Hamidiye Alayları," *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, ed. Evren Balta Paker ve İsmet Akça, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 105–124.

PKK ile başlayan çatışmaların köylere yayılması endişesinin bir sonucu olarak köy koruculuğu sistemi 1980 sonrasında bir kez daha gündeme gelecektir. Kırsal bölgelerde dağınık biçimde yerleşmiş, güvenlik güçlerinin rutin gözetiminde olmayan köylerin kendi kendilerini korumaları fikri askeri ve siyasal elitlere kullanışlı bir yöntem olarak gözükmekteydi. Köy Koruculuğu Köy Kanunu'nun 74. Maddesine getirilen düzenleme (3175/1) 26 Mart 1985'te parlamentodan geçti. Getirilen düzenleme, köy korucularının kamu çalışanı olarak istihdam edilebilmesine olanak tanıyordu. Doğabilecek koordinasyon sorunlarından ve muhtarların örgütle işbirliğinden korkarak, köy korucusu atamaları muhtardan alınarak merkezi düzeye çekildi. 1985 kanun değişikliği köy korucularının görev tanımını ve atanma sürecini şöyle açıklamaktaydı:

Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; *olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere* ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya her ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, *valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile yeteri kadar geçici köy korucusu görevlendirilmesi* kararlaştırılabilir (vurgular bize ait).

Bu düzenleme ile korucuların sayısına dair bir sınırlama getirilmiyor ama korucuların atanması valini teklifine ve İçişleri Bakanlığı'nın onayına bağlanıyordu. Bu madde ile aynı zamanda koruculara verilecek olan ücret ve tazminat ve buna ayrılan bütçeyi de düzenlenmekteydi. Buna göre:

Bu şekilde görevlendirilen geçici köy korucularına görevleri süresince ödenecek ücret ile hizmetin bitiminde verilecek tazminat miktarı, İçişleri Bakanlığını teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tespit edilir ve Maliye ve Gümrük Bakanlığının bütçesinin ilgili transfer harcamaları bölümünden İçişleri Bakanlığı bütçesine aktarılacak ödenekten bu Bakanlıkça karşılanır. Koruculara ödenecek ücret ve tazminatlar her türlü vergi ve resimden muafır.

Yasa değişikliği parlamentoda 12 ve 26 Mart 1985 tarihlerindeki iki oturumda tartışılmıştır.⁴⁸ Bu yasa değişikliğine yönelik muhalefet partilerinden çok sayıda itiraz yapılmıştır. Koruculuğa yönelik ilk grup itirazlar koruculuğun düzenlenmesine ilişkindir ve köy korucularının vasıfları (yaş, eğitim, alım yeri), yasal statüleri, sorumlulukları, yetkilerinin sınırı, diğer kamu yetkilileriyle ilişkileri, harcamaların Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından denetlenmesinin gerekliliği ve köy koruculuğuna dair düzenlemelerin yetersizliği gibi sistemin usule ilişkin yanları üzerine yoğunlaşmaktadır. İkinci grup itirazlar sistemin temel insan hakları ve özgürlüklerine potansiyel bir tehdit oluşturmasına yöneliktir. Parlamentodaki Halkçı Parti grubu adına konuşan Seyfi Oktay, bu düzenlemenin "Türk köylüsü için üstü örtülü bir olağanüstü hal ilanı anlamına geldiğini" belirtmiştir. Olağanüstü halin mecliste, açık bir oturumda tartışılıp karara bağlanması gereken bir durum olduğunu, bu yüzden de düzenlemeyi yürürlüğe sokmanın, meclisin onayına ihtiyaç duymadan gerçekleştirilebileceğinden anayasaya aykırı olduğunu iddia etmiştir.⁴⁹ Koruculuk uygulamasına yönelik üçüncü grup itiraz ise koruculuğun yerel halkı birbirine düşüren ve gruplar arasındaki husumeti artıran bir kuruma dönüşebileceği yönündedir. Bu yönde konuşan Halkçı Parti Milletvekili Ömer Kuşhan'a göre koruculuk sistemi Kahramanmaraş benzeri olaylara yol açabilecektir.⁵⁰ Sisteme yönelik bir diğer itiraz noktası ise devletin hâlihazırdaki

⁴⁸ Bkz. T.B.M.M. B: 71, 12.3.1985, O: 1; T.B.M.M. B: 77, 26.3.1985, O: 1. T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Cilt 14, 1985, T.B.M.M. Basımevi, Ankara. Daha geniş bir tartışma için bakınız: Balta ve Akça, "Askerler, Köylüler ve Paramiliter Güçler: Türkiye'de Köy Koruculuğu Sistemi".

⁴⁹ Balta ve Akça, 2013, 13.

⁵⁰ Özar v.d., 2013, 38-40.

polis ya da jandarma güçlerini yeniden düzenlemek yerine neden koruculuk müessesine neden ihtiyaç duyulduğu yönündedir.⁵¹

Dönemim iktidar partisi bu eleştirilere cevap verirken koruculuğun hâlihazırda var olan bir yasal düzenlemenin yeniden hayata geçirilmesinden ibaret olduğunu, bu haliyle yeni bir kurum veya statüye işaret etmediğini savunmaktadır. Yine dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'a göre güvenlik güçleri kurumsal olarak hem yeterli hem de yetersizdir: "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da eşkıyalar, savunmasız, geçici olarak savunmasız köylülerimizi acımasızca katlediyorlar. Yörenin coğrafi özellikleri güvenlik güçlerimizin buralara anında varmasını güçleştiriyor. Bu yüzden, zaten var olan yasal bir kurumu daha etkin bir biçimde devreye sokmaya karar verdik. Güvenlik güçlerimiz yetersiz mi? Hayır, yeterliler. Ama olayları anında engelleyemezler. Bu önlemi bu yüzden almak istiyoruz."⁵² Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren ise köy koruculuğunun genel bir önlem olmadığını, bu yüzden devletin güvenlik görevlilerinin yetersizliğini göstermeyeceğini, sadece polis ve jandarma güçlerinin olmadığı kırsal bölgelerde hayata geçirildiğini iddia etmiştir.⁵³ Bir diğer deyişle köy koruculuğu sistemini hayata geçiren iktidar bir yandan güvenlik güçlerinin yetersizliğini kabul etmekte, ama diğer taraftan bu yetersizliğin hem "geçici" hem de "mekânsal" olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu vurgu köy koruculuğun "olağanüstü" olarak görülen bir dönemde nüfuz edilemeyen bir coğrafyayı kontrol etme mekanizması olarak hayata geçirildiğinin belirtisi olarak okunmalıdır.

2.3. Uygulamada Koruculuk

Bir diğer deyişle koruculuğun ilk yıllarında sistem Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kurumsal yetersizliğine ve güvenliği yerelleştirme (PKK mensupları hakkında bilgi edinme ve/veya PKK tarafından kullanılan yollar konusunda rehberlik gibi) çabasına karşılık bir çözüm olarak kendini göstermekteydi. Sistemin ilk hedefi köy korucularını kendi köylerinde istihdam ederek, PKK'nin köye sızmasını engellemektir. Fakat güvenlik güçleri kısa zamanda köy korucularının silahlı mücadelede daha aktif ve etkin biçimde kullanılabileceğini fark etti ve sistem yasada öngörülenin çok ötesine genişledi. Kısa zamanda köy korucularının PKK'ye karşı düzenlenen askeri harekâtlara katılmaları beklenir oldu. Korucuların operasyonel görev tanımlarındaki bu değişikliğin merkezi bir planın parçası olmaktan ziyade sahadaki subayların inisiyatifleri doğrultusunda gerçekleştiği iddia edilebilir. Korucular PKK'nin sınır boyunca kullandığı geçiş yollarını bildiklerinden değerli bir kaynaktılar ve Kuzey Irak'a düzenlenen sınır ötesi harekâtlar da dâhil olmak üzere askerlere rehberlik yapmaya başladılar.⁵⁴

Bir önceki bölümde ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı gibi 1985 yasa değişikliği köy korucularını hukuken yüksek seviyeli sivil memurların yetki alanına bağlamaktaydı ama uygulamada bu durum geçerli değildi. Merkezde bulunan, bölge ile ilişkisi çok sınırlı olan ya da olmayan bu yüksek rütbeli sivil memurlar yerelde hangi kişi ve grupların silahlandırılacağına dair karar veremiyorlardı. Yine korucular sivil memurların yetki alanına dâhil edilmiş olsa da, uygulamada jandarma kumandanlığının emir komuta zinciri dahilinde kaldılar.⁵⁵

Uygulamaya dair bir diğer önemli nokta da köy koruculuğu sisteminin, çatışmanın seyrine paralel olarak, farklı dönemlerde farklı işlevlerinin ön plana çıkmasıdır.⁵⁶ Köy korucuları

⁵¹ Balta ve Akça, 2013, 13.

⁵² TBMM B: 71, 12.3.1985 O:1, TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 14, 1985, s. 25, 27.

⁵³ Mehmet Ali Kışlalı (1996), *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*, Ankara: Ümit Yayıncılık, s. 213

⁵⁴ Balta ve Akça, 2013, 14-17.

⁵⁵ Kışlalı, 1996.

⁵⁶ Evren Balta Paker (2007), "State Capacity, State Failure, and Internal War-making in Russia and Turkey" Yayınlanmamış Doktora Tezi, CUNY-Graduate Center.

doksanlara kadarki zaman diliminde yerel güvenliğin sağlanması için ihtiyaç duyulan istihbarat, anında müdahale gibi ihtiyaçların karşılanmasını sağlamaktaydı. Doksanlara gelindiğinde ise değişen tehdit algısı ve savaş stratejisi çerçevesinde söz konusu işlevlerinin yanı sıra devlete sadık ve sadık olmayanları belirlemek için bir kimlikleme mekanizması olarak kullanılmaya başlanmıştır. Diğer bir deyişle sistemi reddetmek yerel yetkililer için gerillayı aktif veya pasif olarak desteklemenin bir işareti olarak algılanmaktaydı. Bu işaret çoğu zaman baskı, köy yakmalar ve köy boşaltmalar ile sonuçlanmaktaydı.

Çatışan tarafların karşılıklı baskısı, şiddet ortamının yarattığı korku, silahlı çatışmadan kaynaklı ekonomik aktivitelerin sürdürülemez hale gelmesi gibi nedenlerle doksanlı yıllarda pek çok insan yerinden edildi. Türkiye özelinde yapılan pek çok çalışma mağdurların birçoğunun korucu olmayı ret ettiği için göçe zorlandığını ortaya koymuştur.⁵⁷ Kimi zaman korucu olmayı kabul eden köyler dahi boşaltılmıştır. Hem korucular ve hem de korucu mağdurları korucu olmaya zorlanma ve köy boşaltmalar arasındaki ilişkiye dair benzer bir anlatıya sahiptirler. Bir grup güvenlik görevlisi köye gelip köylüleri korucu olmaları gerektiği yoksa köyün boşaltılacağı konusunda uarmakta ve köylülere bu konuda karar vermeleri için bir süre tanımaktadır. Köylülerin öneriyi reddettikleri ya da kabul etmekte kararsız kaldıkları durumlarda askerler köyleri boşaltmaktadırlar. Bazı durumlarda, PKK etkinliklerini barındırdığından şüphelenilen kimi stratejik dağ köyleri ve mezralar, “korucu köy” olmaları önerilmeden boşaltılsa da gitme ve kalma arasındaki stratejik karar koruculuk konusundaki tutumla doğrudan ilişkilidir. Yani bu dönemde köy koruculuğu kimlikleme işlevinin yanı sıra, kırsalda köy boşaltmalarla eşgüdümlü uygulanan bir asayiş sağlama yöntemine dönüşmüştür.

Raporun giriş bölümünde de belirtildiği gibi köy koruculuğu sistemi siyasal içerikli olmayan şiddetin de yükselmesine sebep olmuştur. Esasında köy koruculuğunun kişilerarası yerel bölünmelerin ve anlaşmazlıkların çözülmesinde kötüye kullanılma olasılığı Köy Kanunu’nda yapılan Geçici Köy Korucuları ile ilgili düzenlemenin parlamentoda görüşüldüğü sırada öngörüldüğünü belirtmiştik. Bu öngörüler yanlış çıkmadı. Köy koruculuğu sistemine katılanlar sahip oldukları silahları kendi özerk çıkarları için kullandılar ve bölgedeki devlet güçleri tarafından desteklendikleri için köyün temel otoritesi haline geldiler.⁵⁸ Bu otorite olma durumu çatışmanın makro dinamikleri ile birleştiğinde korucu olmayanlar ve korucular arasında pek çok yeni gerilimin oluşmasına neden olmuştur.

Köy boşaltmalar yaygınlaştıkça toprak mülkiyetinin dağılık olduğu bölgelerde bir başka önemli çatışma, toprak gaspları, su yüzüne çıktı. İşbirliği yapmayı reddeden köylünün topraklarına, çatışma sonrası süreçte ciddi sonuçlar doğuracak biçimde, korucular tarafından el kondu. Toprak mülkiyeti problemleri köy koruculuğunu reddeden toprak sahiplerine karşı kullanılmaya başladı. Köylüler korucuların tarlalarını kullanmalarını, yok etmeleri ve/veya gasp etmelerinden şikâyetçiydi. 1991 yılında Diyarbakır’da bir köyü basıp 18 haneyi boşaltan ve köy halkının topraklarını gasp eden Mardin, Mazıdağı’na bağlı Gümüşoca köyünün korucuları, işledikleri suçlar sebebiyle Gümüşocalılar tarafından köyden kovuldular.

2.4. 2000’li Yıllardaki Düzenlemeler

Kuşkusuz siyasal ve askeri elitlerin en azından bir bölümü koruculuğun özellikle devletin merkezi otoritesini uzun dönemde sağlamlaştırmakta yarattığı bu olumsuz sonuçların farkındalardı. Özellikle de koruculuk sisteminin tam da devletin görünürde tasfiye etmeye

⁵⁷ Dilek Kurban, Deniz Yüksek, Ayşe Betül Çelik, Turgay Ünal, A. Tamer Aker (2006), *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*, İstanbul: TESEV Yayınları.

⁵⁸ Jongerden, 2008, 365.

çalıştığı aşiretçiliği güçlendirdiğini görüyorlardı. Ama devletin merkezi otoritesinin yerelde tesis edilmesinde son derece güçlük yaşandığı doksanlı yıllarda bu göze alınabilir bir bedeldi. İki binli yıllara gelindiğinde ise bölgedeki çatışma yumuşama sinyalleri veriyor ve siyasal aktörlerin en azından bir bölümüne Kürt sorununun barışçıl yollarla çözümü mümkün gözüküyordu. Bu çözümün tesisinde ise bir silahlı güç olarak PKK'nin tasfiyesi kadar, PKK'ye karşı silahlandırılmış olan koruculuğun tasfiyesi öne çıkıyordu. Buna rağmen koruculuk tasfiye edilmediği gibi tam tersine sistemi güçlendiren önlemler alınmaya devam edildi.

Bu önlemlerden ilki korucu alımlarına dairdir. Bakanlar Kurulu 2000 yılında aldığı bir kararla geçici köy korucusu alımını durdurduğunu açıkladı. Ancak bu karar sonradan dönüşüme uğrayacak ve Köy Kanununun korucu alımlarını düzenleyen 74. Maddesinin 27/5/2007 tarihinde yapılan değişiklik ile (5673/1 md.) görevlendirilecek geçici köy korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemeyeceği kanun hükmüne bağlanacaktır. Üstelik zaruret hallerinde bu sayıyı yüzde elliye kadar artırma hakkı tanınmıştır. Bu yasa hükümete 60.000'e kadar korucu alımı yetkisi tanımaktadır. Bu yasa ile 2000 yılında dondurulan korucu alımını yeniden başlatmanın yasal zeminini hazırlandığı iddia edilebilir. Nitekim bu yasaya dayanarak 2009 yılında 10.000 yeni korucu kadrosu açılmıştır. En son korucu kadroları da 2013 yılında ilan edilmiştir. Bu yıl içinde Van'ın Çatak ve Gürpınar ilçelerinde 280, Bitlis'te 600, Hakkâri'de 110, Muş'ta 95, Ağrı'da 25, Siirt'te 120, Diyarbakır'da 250, Batman'da 100, Mardin'de 80, Bingöl'de 1800 ve Urfa'da 90 korucu kadrosu açılmıştır. Giriş bölümünde tartıştığımız gibi bütün düzenlemelere rağmen GKK ve gönüllü korucuların toplamında herhangi bir anlamlı değişiklik olmamıştır. GKK sayısındaki azalma, gönüllü korucuların sayısında yükseliş ile dengelenmiştir.

İkibinli yıllarda bir diğer önemli değişiklik ise korucuların sosyal güvenlik haklarına dair yapılmıştır. 2005 yılında 5443 sayılı yasa ile Köy Kanunu'na yapılan eklemede hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavilerinin yeşil kart verilerek sağlanacağı ifade edilmektedir (Ek fıkra:28/12/2005-5443/1md.). Bu madde ile geçici köy koruculuğu sisteminde olanlar ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocukları sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında alınıyordu.⁵⁹ Maddeye 2007 yılında yapılan ek fıkra (Ek cümle: 27/5/2007-5673/1 md.) ile Geçici köy korucularının ölümü sebebiyle eşlerine aylık bağlanması durumunda yukarıda belirtilen hak sahiplerine aynı şekilde muayene, tetkik ve tedavi yardımı yapılmasına devam olunacağı belirtiliyordu.

2 Haziran 2007 Köy Kanunu'na getirilen ek bir madde ile de koruculara emeklilik hakkı tanınıyor ve 55 yaşını doldurmuş geçici köy korucularının ilişkilerinin kesileceği ve ilişkisi kesilenlerden 15 yıl veya daha fazla çalışmış olanlara Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından aylık bağlanacağına dair düzenlemeler getiriliyor, böylelikle geçici köy korucuları bir anlamda "devlet memuru" statüsüne alınmış oluyordu.⁶⁰ Ayrıca başarılı görev yaptıkları görülen veya büyük yararlılık gösteren geçici köy korucularına, valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile yılda bir defa aylık ücretlerinin iki katına kadar ödül verilebileceğini hükme bağlamıştır (Ek fıkra: 27/5/2007-5673/1md.). Bunun yanı sıra yeni düzenleme terör suçlarından dolayı hüküm giyen geçici köy korucularına veya dul eşlerine, aylık bağlanmayacağını, hüküm giymeden önce aylık bağlanmış olması halinde ise bağlanan aylığının kesileceğini öngörmektedir. Bu düzenleme devletin korucuların koruculuk görevleri

⁵⁹ Köy Kanunu, Madde 74, Ek fıkra: 28/12/2005-5443/1md,

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.442&sourceXmlSearch=&MevzuatIlis> [12.08.2011].

⁶⁰ "Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" no. 5673. 02 Haziran 2007 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 26540.

devam ederken ve/veya bittiğinde PKK ile ilişki kurabileceklerine dair duyduğu şüphe ile ilgilidir. Bu düzenleme ile PKK ile korucuların ilişki kurması engellenmeye çalışılmış ve bu tarz bir ilişki kuran korucuların cezalandırılacağına sinyali verilmek istenmiştir.

Kısaca ifade etmek gerekirse 2000'li yıllardaki temel hukuksal düzenlemeler korucuların özlük haklarına ilişkindir. Bu düzenlemeler koruculuğun geçici bir statüden çıkarılarak, bir tür memuriyet statüsüne kavuşturulduğuna yönelik itirazları da beraberinde getirmiştir. 2000'li yıllarda yapılan temel düzenlemeler koruculuğun bireyselleşmesine ve standartizasyonuna neden olmuştur. Bu düzenlemeler korucuların bireysel ve kolektif haklarını arayacak bir biçimde örgütlenmesine neden olmuştur. Bu örgütlülük bu hakların daha da genişlemesine yol açacaktır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın saha çalışması temel olarak dört ili kapsamaktadır. Bu iller sırasıyla Şırnak, Mardin, Van ve Hakkari olarak belirlenmiştir. Bunlara ek olarak Siirt'te 3 ve Diyarbakır'da 1 görüşme gerçekleştirilmiştir. Her il için il merkezi ve ilçeler mümkün olduğunca dahil edilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde köylerde de görüşmeler yapılmıştır.

3.1. Görüşme Yapılacak İllerin Seçimi

Araştırmanın tasarımı aşamasında daha geniş kapsamlı ve temsili bir örneklem seçimi planlanmış ancak gerek zaman gerekse kaynak kısıtlamaları sebebiyle bu araştırma daha geniş kapsamlı tasarlanan araştırmanın birinci aşaması olarak düşünülmüş ve görüşmeler 4 il ile sınırlandırılmıştır. Bu illerden seçiminde aşağıdaki etmenler öne çıkmıştır:

- sınırdaki olmaları
- çatışmanın ilk ve yoğun olarak yaşandığı bölgeler olmaları
- koruculuk sisteminin ilk uygulamaya geçirildiği iller olmaları
- korucu sayısının bu illerde görece olarak fazlalığı
- proje ekibinin bu illerdeki daha önceki araştırma tecrübeleri ve bağlantıları

Bu bağlamda her ne kadar bu araştırma dahilinde yapılan görüşmeler ve bu görüşmeler üzerinden yapılan analizlerin tüm koruculuk sistemini temsil ettiği iddia edilemese de araştırmanın kendi içinde ve kapsadığı bölgeler dahilinde tutarlı olduğu söylenebilir. Araştırma bulguları değerlendirilirken bu kısıtlamaların da göz önünden bulundurulması gerekir.

Saha araştırmasına ve görüşmelere 5 Kasım 2015 tarihinde Şırnak'ta başlanmış, sırasıyla Mardin, Van ve Hakkari'de devam edilmiş ve 4 Aralık 2015 tarihinde sonlandırılmıştır. Proje Koordinatörü tüm araştırma boyunca hazır bulunmuştur. Ayrıca her il için bir akademik koordinatör belirlenmiş ve görüşmelerin büyük çoğunluğu akademik koordinatörler tarafından yapılmıştır. Projede ayrıca anadili Kürtçe olan 4 asistan görev almıştır. Görüşmelerin büyük çoğunluğu Türkçe yapılmıştır. Az sayıda da olsa Kürtçe yapılan görüşmeler asistanların çevirileri yardımıyla mümkün olmuştur. Genel olarak Kürtçe konuşan asistanların varlığı anadili Kürtçe olan görüşmecilerle kurulan ilişkide ve güven oluşturmakta oldukça olumlu bir rol oynamıştır. Görüşmeler, görüşmeciler izin verdiği ölçüde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, aksi durumlarda ise araştırmacılar ve asistanlar tarafından notlar alınarak kaydedilmiştir. Her ne kadar saha çalışması öncesi tematik olarak kategorize edilmiş soru kümeleri hazırlanmış olsa da, görüşmeler mümkün olduğunca derinlemesine mülakat tekniğiyle yapılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler mümkün olduğunca birebir yapılmaya çalışılrsa da gerek konunun hassasiyeti gerekse görüşmecilerin rahatı ve rızası açısından bu konuda çok ısrarcı olunmamıştır. Birebir görüşmelerin yalnız olarak mümkün olmadığı az sayıdaki durumlarda görüşmeler başkalarının da bulunduğu ortamlarda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca birden fazla kişinin bulunduğu toplu görüşmeler de yapılmıştır.

Görüşmeler, görüşmecilerin tercih ve tespit ettikleri yerlerde ve kabul ettikleri koşullarda yapılmıştır. Her görüşmeciye, görüşmeden önce araştırmanın konusu, amacı ve kapsamı ve araştırmacıların kişisel ve kurumsal kimlikleri detaylı olarak anlatılmış, görüşmelerin tamamen gönüllüğe bağlı olduğu ve kimliklerinin gizli kalacağı belirtilerek görüşmecilerin sözlü onamları alınmıştır.

3.2. Görüşmecilerin Seçimi ve Erişim Yöntemleri

Köy korucuları gibi paralimenter gruplarla görüşmelere dayalı bir çalışma birçok yöntemsel güçlüğü ve sorunu de beraberinde getirmektedir. Özellikle de silahlı çatışma süresince ciddi bölünmüşlük yaşanmış olan durumlarda bu güçlükler daha da belirgin hale gelmektedir. Her ne kadar köy korucularının PKK ile yapılan ateşkesten itibaren aktif bir rol almadıkları ve özellikle de “çözüm süreci” başlangıcından itibaren de pasif bir konuma geçtikleri/geçirildikleri biliniyor olsa da halen bölgede silahlı bir güç olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Aynı zamanda bazı köy korucularının suça bulaştıkları ve yaşa dışı işlere giriştikleri de bilinmektedir. Ayrıca, her ne kadar yakın zamanda görece yumuşama olmuş olsa da, genel olarak Kürt Sorunu ve daha özeldir Türkiye'nin Güneydoğusundaki şiddet hakkında açık veya kapalı olarak konuşmanın beraberinde getirebileceği riskler de aşikardır. Köy korucularının idari olarak kaymakamlık ve valiliklere, askeri olarak da bölge komutanlıklarına bağlı olmaları ve dolayısıyla da kendileriyle görüşmenin hem idari hem askeri amirlerin iznine tabii olması sebebiyle korucuları görüşmeye ikna etmek kendilerine ulaşmanın ötesinde bir çaba gerektirmektedir.

Köy korucusu olan görüşmecilere erişim her ilde öncelikle Valilik ve/veya Korucu Dernekleri üzerinden sağlanmaya çalışılmıştır. İlk görüşmeler kendileri de çoğunlukla halen görevli veya eski korucu veya korucu başı olan korucu dernek başkanlarıyla yapılmış, sonrasında onların yönlendirdiği korucularla iletişime geçilmiş ve sonrasında da kartopu yöntemi ile diğer koruculara ulaşılmaya çalışılmıştır. Koruculara, özellikle de eski veya görevden ihraç edilmiş veya bırakmış koruculara ulaşmakta kullanılan yöntem ise çeşitli sivil toplum örgütleri üzerinden olmuştur. Bu konuda özellikle İnsan Hakları Dernekleri ve Van özelinde Göç-Der ile yapılan görüşmeler sonucu hem koruculara hem de koruculuk mağdurlarına ulaşmak mümkün olmuştur. Koruculara ve koruculuk sisteminden mağdur olmuş görüşmecilere ulaşmakta kullanılan bir başka yöntem ise araştırmacıların, özellikle de bölgeden olan proje asistanlarının yerel ilişkileri üzerinden olmuştur. Bir başka ulaşım yöntemi ise bölgenin güvenilir ileri gelenleri ve siyasal elitlerinin aracılığı üzerinden olmuştur. Bunun için her il ve ilçeden önceden aracı olabilecek kişiler tespit edilmiş ve bu kişiler üzerinden koruculara ve diğer görüşmecilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Benzer başka araştırmalarda da ifade edildiği gibi “yabancıların,” yani bölge dışından ve farklı arka planlardan gelen araştırmacıların politik ve özellikle de silahlı çatışmaya taraf olmuş gruplara ulaşabilmesinin ve bu gruplarla güven ilişkisi kurabilmelerinin nerdeyse tek yolu bu tür gruplar tarafından güvenilir kabul edilen ve saygı duyulan yerel aracılara, arabulucular ve referanslar vasıtasıyla olabilmektedir. Bu araştırmada da koruculara erişimde temel olarak bu yöntem izlenmiştir. Ancak bu konuda bir noktaya dikkat çekmekte yarar vardır. Her ne kadar yerel referanslar olmadan koruculara ulaşmak ve görüşme yapmak için rızalarını almak mümkün olmasa da, yapılan görüşmelerin, görüşmecilere hangi tür referanslarla gidildiğinin görüşmenin içeriği ve sorulan sorulara verilen cevaplarda etkili olduğu ve farklılıklar gösterebildiği gözlemlenmiştir. Bu görüşmeler öncesinde öngörülen bir durum olsa da ve elden geldiğince bu tür durumlarda görüşmeler tek yönlü olmaktan çıkarılmaya çalışılsa da, bazı durumlarda tüm çabalara rağmen bu durumun giderilmesi mümkün olamamıştır. Örneğin, bir ilçe’de Valilik ve korucu derneği referansı ile ulaşılan bir görüşmeci, görüşmeyi kabul etmiş ancak görüşmeyi Kaymakamlık Özel Kalemi nezaretinde yapmak istemiştir. Görüşme öncesinde Kaymakamlık Özel Kalemi ile görüşülerek, Valilikten teyit alması beklenmiş, görüşmeci ancak bu teyit alındıktan sonra görüşmeyi kabul etmiştir. Araştırma ekibinin tüm çabalarına rağmen görüşmeci birebir görüşmeye ikna edilememiş ve görüşme bir kamu görevlisi eşliğinde yapılmak zorunda kalmıştır. Bu durumun diğer korucularla yapılan görüşmelerle kıyaslandığında içerik olarak oldukça farklı bir sonuç ortaya

çıkardığı gözlemlenmiş, bahse konu görüşmenin yapılacak analize dahil edilmemesine karar verilmiş ve bu görüşmeden sonraki görüşmelerde bu konuda daha dikkatli ve tedbirli olunmaya çalışılmıştır.

Genel olarak görüşme talebinde bulunulan korucular öncelikle referanslarımızı kontrol edip ancak ondan sonra görüşme talebimizi kabul ettiler. Ulaşılabilen korucuların büyük çoğunluğu görüşmeyi kabul etmiş ancak bir bölümü ise tüm çabalara, açıklamalara ve referanslara rağmen görüşmeyi kabul etmemiştir. Bir sonraki bölümde araştırmanın örnekleme dair temel bilgiler verilmektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

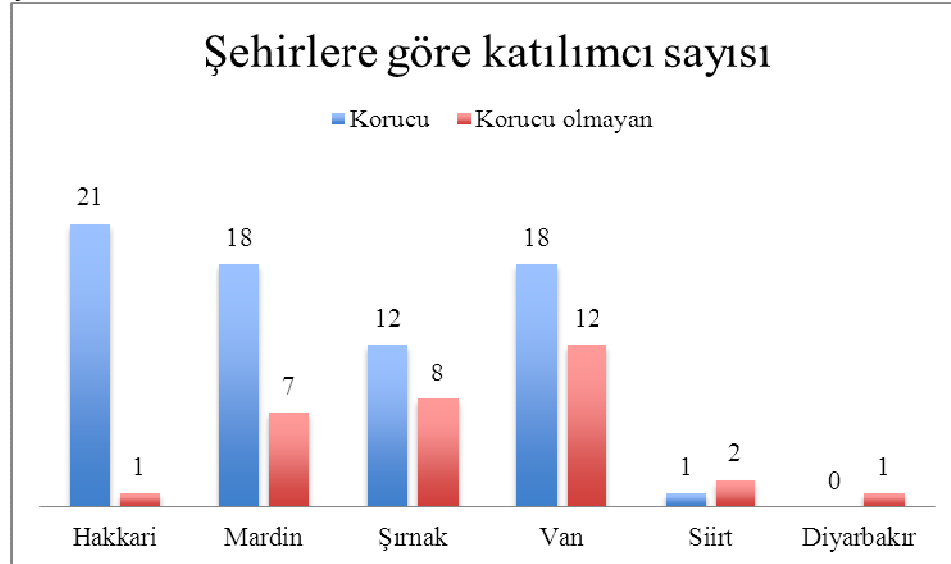
Araştırmamız katılımcılarının yaş, cinsiyet, çalışma süresi, eğitim seviyesi ve gelir kaynakları da dahil olmak üzere demografik bilgileri aşağıda verilmektedir. Katılımcıların çoğu kendilerini Kürt olarak tanımladı, fakat bazı bölgesel farklılıklar (örneğin, Mardin’de Arap kökenli, Van’da Orta Asya kökenli katılımcılar) da gözlemlendi. Seçilen illerde toplamda 101 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çoğu (%69) halen koruculuk yapan veya geçmişte koruculuk yapmış kişilerdir. Diğer katılımcılar (%31) ise korucularla teması olan ve/ya korucuların haksızlığına maruz kalan kişilerdir. Toplam 70 korucu ve 31 korucu olmayan kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Aşağıda illere göre katılımcı sayıları ve cinsiyetleri verilmiştir.

Tablo 1

Şehirlere göre katılımcı sayısı.

Şehir	Korucu	Korucu değil	Toplam
Hakkari	21	1	22
Mardin	18	7	25
Şırnak	13	7	20
Van	19	11	30
Siirt	1	2	3
Diyarbakır	0	1	1
Toplam	70	31	101

Şekil 1

Bu araştırma temelde korucuların tutum, davranış ve fikirlerini açığa çıkarmaya yönelik bir araştırmadır. Korucular arasında kadın sayısının azlığı nedeniyle araştırmada görüşülen kadın sayısı da oldukça kısıtlı kalmıştır. 101 görüşmecinin sadece 5 tanesi kadındır.

Tablo 2

Tüm katılımcıların cinsiyeti.

Erkek	96
Kadın	5

Tablo 3

Korucu olmayanların cinsiyeti.

Erkek	26
Kadın	5
Toplam	31

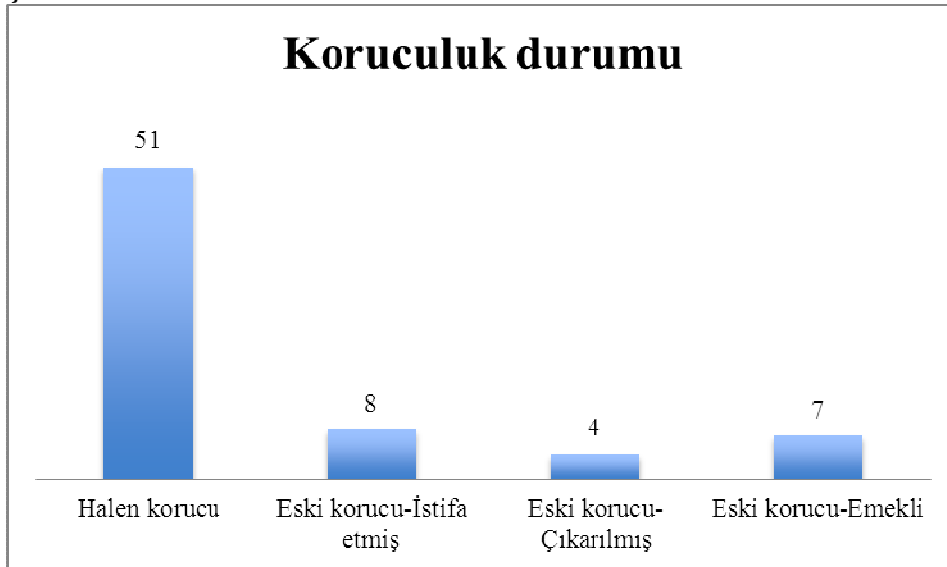
Kendini korucu olarak tanımlayan katılımcılardan 51 kişi halen koruculuğa devam etmektedir. Geriye kalan 19 kişi ise istifa etmiş, işten çıkarılmış ve/ya emekli olmuş kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 4

Koruculuk durumu.

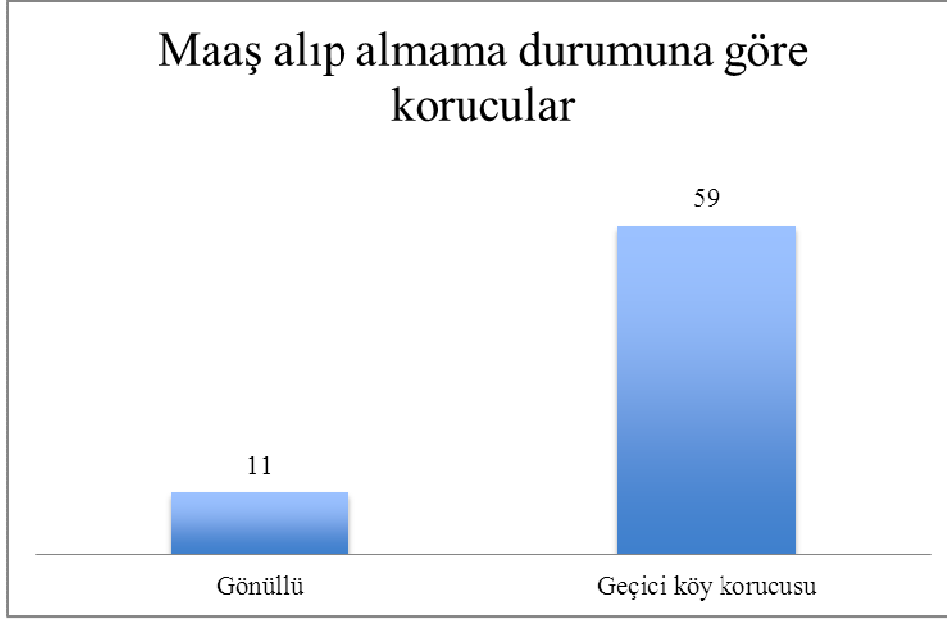
Korucu kategorisi	<i>n</i>
Halen korucu	51
Eski korucu-İstifa etmiş	8
Eski korucu-Çıkarılmış	4
Eski korucu-Emekli	7
Toplam	70

Şekil 2

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği gibi koruculuk sisteminin içinde gönüllü ve geçici köy koruculuğu olarak iki statü bulunmaktadır. Çalışmamızda görüştüğümüz 70 korucunun 59 tanesi Geçici Köy Korucu statüsüne sahiptir.

Şekil 3

Çalışmaya katılan korucuların çoğu 1980 ve/ya 1990'lardan beri korucu olarak çalıştıklarından dolayı bu korucular yaş itibariyle daha yaşlı bir kitleden oluşmaktadır. Korucu alımının giderek azalmasından dolayı mevcut korucuların çoğunun yaşı emeklilik yaşı olan 55 civarındadır denilebilir. Bu durum bizim çalışmamıza da yansımıştır. Görüştüğümüz 101 korucudan 53 tanesi 46 yaşın üstündedir.

Tablo 5

Katılımcıların yaş aralığı.

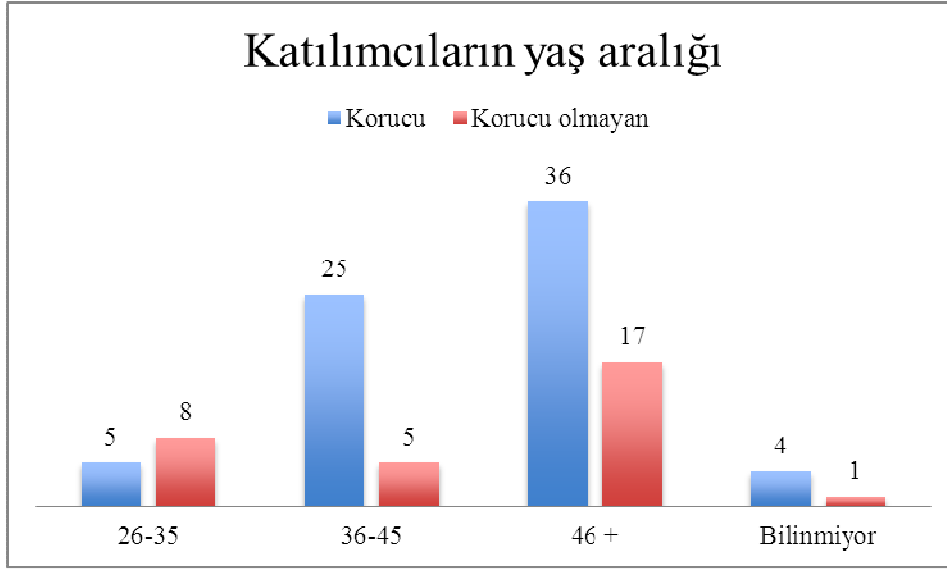
<i>Yaş</i>	<i>n</i>
26-35	13
36-45	30
46 ve üstü	53
Bilinmiyor	5
Toplam	101

Tablo 6

Koruculuğa göre yaş aralığı.

	<i>26-35</i>	<i>36-45</i>	<i>46 ve üstü</i>	<i>Bilinmiyor</i>
<i>Korucu</i>	5	25	36	4
<i>Korucu olmayan</i>	8	5	17	1
<i>Toplam</i>	13	30	53	5

Şekil 4

Mülakata katılan koruculardan 20 kişinin eğitim durumu bilinmemekle beraber 8 kişi hiç okula gitmediğini ifade etmiştir. Eğitimli 42 kişiden 23'ü ilkokul, 10'u ortaokul ve 9'u lise mezundur. Korucu olmayan katılımcıların eğitim seviyesi de farklılık göstermektedir. Örneğin korucu olmayanlardan 4 kişinin eğitim durumu bilinmiyor ve 6 kişi hiç okumamış. Koruculardan farklı olarak ta 8 kişi üniversite okumuş.

Tablo 7

Katılımcıların eğitim seviyesi.

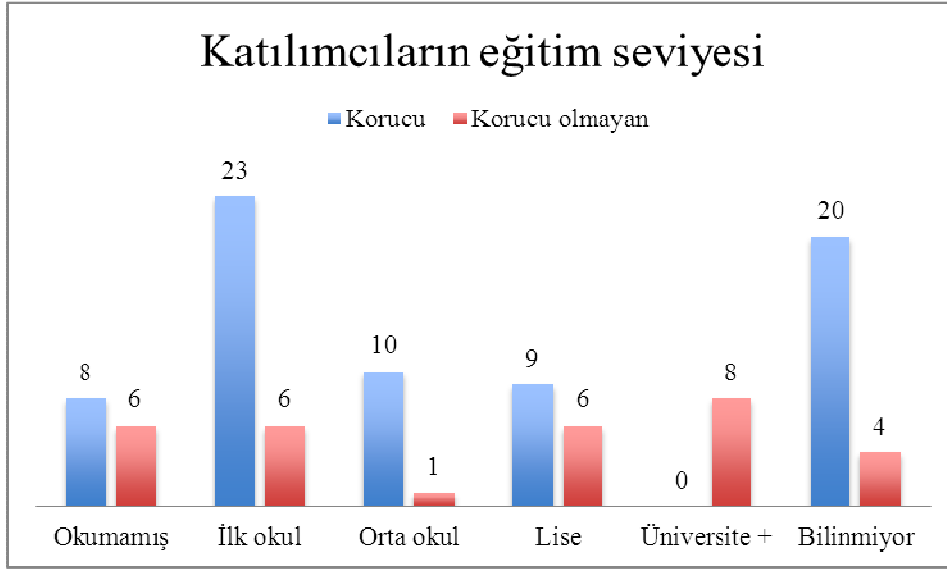
<i>Eğitim seviye</i>	<i>n</i>
Okumamış	14
İlkokul	29
Ortaokul	11
Lise	15
Üniversite ve üstü	8
Bilinmiyor	24
Toplam	101

Tablo 8

Koruculuğa göre eğitim seviyesi.

	<i>Okumamış</i>	<i>İlkokul</i>	<i>Ortaokul</i>	<i>Lise</i>	<i>Üniversite +</i>	<i>Bilinmiyor</i>
<i>Korucu</i>	8	23	10	9	0	20
<i>Korucu olmayan</i>	6	6	1	6	8	4
<i>Toplam</i>	14	29	11	15	8	24

Şekil 5

Katılımcıların çoğu (%89) kendilerinin Kürt olduğunu belirtip ana dillerinin de Kürtçe olduğunu ifade etmişlerdir. Van'daki korucuların bazıları Orta Asya'dan göç etmiş Kırgız, bazıları da Azeri olduklarını söylediler. Ayrıca Mardin'deki bazı korucular Arap olduklarını ifade ettiler. Katılımcıların iki tanesi de ana dillerinin Türkçe olduğunu belirtirken, üç katılımcı da hem Türkçeyi hem de Kürtçeyi ana dilleri olarak belirtmişlerdir.

Tablo 9

Katılımcıların ana dilleri.

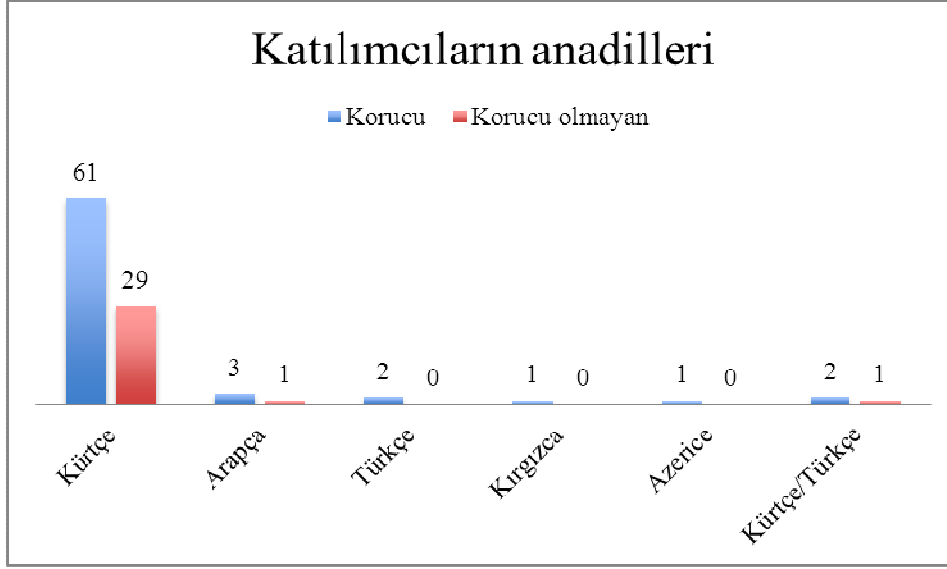
<i>Dil</i>	<i>n</i>
Kürtçe	90
Arapça	4
Türkçe	2
Kırgızca	1
Azerice	1
Kürtçe/Türkçe	3
Toplam	101

Tablo 10

Koruculuğa göre katılımcıların ana dilleri.

	<i>Kürtçe</i>	<i>Arapça</i>	<i>Türkçe</i>	<i>Kırgızca</i>	<i>Azerice</i>	<i>Kürtçe/Türkçe</i>
<i>Korucu</i>	61	3	2	1	1	2
<i>Korucu değil</i>	29	1	0	0	0	1
Toplam	90	4	2	1	1	3

Şekil 6

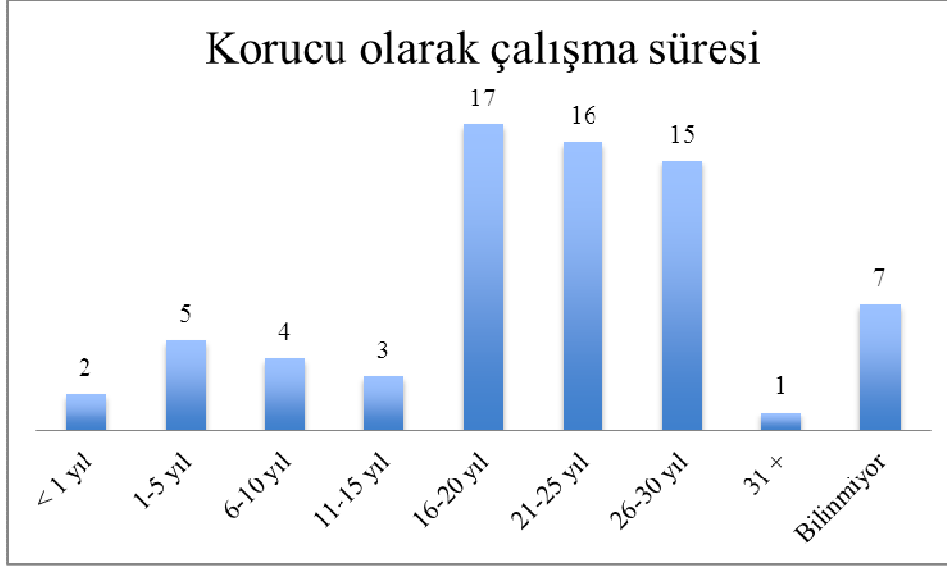
Katılımcı korucuların önemli bir kısmının (%69) koruculuğa 80'li ve 90'lı yıllarda başladığı ve çalışma sürelerinin 16-30 yıl aralığında olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 11

Korucu olarak çalışma süresi.

<i>Yıl</i>	<i>N</i>
< 1 yıl	2
1-5 yıl	5
6-10 yıl	4
11-15 yıl	3
16-20 yıl	17
21-25 yıl	16
26-30 yıl	15
31 +	1
Bilinmiyor	7
Toplam	70

Şekil 7

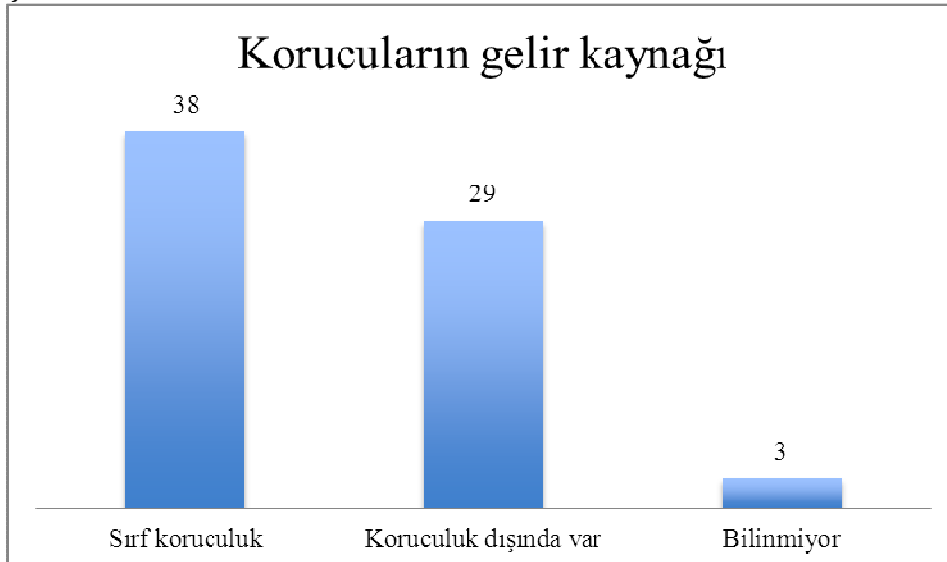
Korucuların yarısından fazlası geçim kaynaklarının sadece koruculuk ücreti olduğunu dile getirdi. Diğer korucular ise koruculuk ücretinin yanında çiftçilik, hayvancılık, ticaret gibi başka geçim kaynaklarının da olduğunu söyledi.

Tablo 12

Korucuların gelir kaynağı.

Kaynak	N
Sırf koruculuk	38
Koruculuk dışında var	29
Bilinmiyor	3
Toplam	70

Şekil 8

V. KORUCU ALIMLARI VE KORUCU OLMA GEREKÇELERİ

Köy Korucularının yasal statüsünü düzenleyen kanun ve yönetmelikleri tartıştığımız ilk bölümünde korucularının Bakanlar Kurulu'nca tespit edilecek illerde, şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması üzerine valinin teklifi ve İçişleri Bakanı'nın onayı ile görevlendirildiğini ifade etmiştik. Peki bu ifade yasanın uygulanması süreçlerinde ne anlama geliyordu? Bir diğer deyişle, kimin korucu olacağına veya kimin korucu olmayacağına nasıl karar veriliyordu? Açılan korucu kadroları nasıl dolduruluyordu? Kimler, hangi nedenlerle korucu oluyordu?

Her şeyden önce korucu olma kararının bireysel bir karar olmadığını, çoğu durumda kolektif olarak verilen bir karar olduğunu ifade etmek gerekir. Korucu olma kararı konusunda hangi yöntem uygulanırsa uygulansın korucu olmaya karar verenlerin çoğunluğu bu kararı içinde buldukları toplumsal ağlar ile danışma içinde ya da varolan toplumsal ağların “zorlaması” sonucunda verdiklerini ifade etmişlerdir. Korucu olmaya karar vermek zaman zaman aşiretin, zaman zaman kişinin yaşadığı köyün ortak kararı olmuştur. Köyün ortak kararı olmadığı durumlarda (köy, korucu olanlar ve olmayanlar olarak ikiye bölünüyorsa) korucu olma kararı bu sefer kişinin geniş ailesine danışılarak verilmiştir. Kısacası çok nadir durumlar haricinde korucu olma kararının kolektif bir karar olduğunu ifade etmek gerekir. Gerçekte bu beklenilir bir durumdur. Çünkü hem çatışma sırasında hem de sonrasında korucu olmak basit bir “profesyonel” veya kişisel karar değildir. Eşlerin, çocukların gündelik hayatından, kolektif grubun (aşiretin, köyün, ailenin) her tür kaynağa olan erişiminin, yine bu grubun şiddete (devlet ya da örgüt şiddeti) uğrama ihtimalini topyekûn bir biçimde değiştiren ve önemli kolektif sonuçları olan bir karardır.

Burada hemen altını çizmek gerekir ki bu kararın kolektif verilmesinde bölgede ki ağalık gibi, aşiretler gibi kolektif ağların çatışmayı önceleyen güçlü varlığı kadar bu toplumsal ağların çatışma sayesinde yeniden güçlenmesi etkili olmuştur. Örneğin yaptığımız bir mülakatta, eski bir korucu askerlerin köylerinde aşiret olmadığı gerçeğine inanmadıklarını ifade etmekteydi. Köye gelen komutanın kendisine defalarca aşiretini sorduğunu, cevap alamayınca da bölgede yaygın olan bir aşiretin kolu olarak kendilerini kaydettiğini ve o dönem korucubaşı olan görüşmecimizi de aşiret reisi olarak not aldığını söyledi.⁶¹ Bu durum bölgedeki aşiret yapılanması ve koruculuk arasındaki ilişkinin kimi zaman çatışmaya öncelemekten daha çok çatışmanın sonucu olarak da ortaya çıktığını bize gösteren örneklerden biridir. Çatışma durumu kişilerin kolektif davranma ihtiyacını artırmış, çatışmanın taraflarının karar vericileri bireyler olarak değil, gruplar olarak görmesi de bu ağların çatışma esnasında giderek güçlenmesine neden olmuştur.

5.1. Aşiretlerle Müzakere, Aşirete Uyum

Nitekim köy koruculuğu ilk uygulanmaya başladığı yıllarda devlet yöneticilerinin bölgeye dair hafızaları ve tarihsel olarak yönetme stratejilerine bağlı olarak aşiretler üzerinden hayata geçirilmiş ve tarihsel olarak devlete sadık olduğu düşünülen aşiret gruplarının liderleri ile merkezi devlet yetkilileri arasında yapılan müzakereler üzerinden yürütülmüştür. Doksanların başına dek, PKK'nin aktiviteleri ve silahlı saldırıları Hakkâri ve Şırnak'ta yoğunlaşmıştı. Bu yüzden, seçilen ilk korucular, PKK'nin ilk olarak askeri hareketlilik gösterdiği, Irak-Türkiye sınırının kuzey bölgelerindeki, özellikle Hakkâri ve Şırnak'taki aşiretlere mensuptu. Daha önceki pek çok çalışmada belirtildiği gibi ağaların devlet adına korucu aşiret olmayı kabul

⁶¹ 22.11.2014. Van Gürpınar. Erkek. Korucu (emekli).

etmesi karşılığında mükâfatlandırıldı. Bu mükâfatların en değerlisi, ağalara aşiretin iç ilişkilerinde geniş özerklik ve savaş öncesinden beri bölgedeki temel ekonomik etkinlik ve gelir kaynağı olan sınır ötesi kaçakçılıkta bağımsızlık tanınması biçimini aldı. Birçok örnekte de aşiretin çatışma öncesinde cinayet, tecavüz gibi suçlar işlemiş üyelerine filli dokunulmazlık tanındı. Üstelik köy korucularının maaşlarının toplu olarak aşiret liderlerine verilmesi aşiret liderlerine olan bağımlılığı pekiştiriyordu. Böylelikle aşiret liderleri hem ekonomik anlamda bir kazanç elde ediyorlar, hem de aşiret içindeki otoritelerini pekiştirerek söz konusu otoritelerinin temel dayanağı olan aşiret ilişkilerinin sürekliliğini sağlıyorlardı.⁶² Bir diğer ayrıcalık ise merkezi politikaların belirlenmesinde aşiretlere söz hakkı tanınması ve devletin yerel uygulamalarında son sözün aşiretlere bırakılmasıydı.

Görüşmelerimizde aşiret ağlarının hem koruculuğun bölgeye girmesinde, hem genişlemesinde, hem de yeni korucu alımlarında kritik bir rol oynadığı sıkça vurgulandı.

1989 yılı PKK'nın kızgınlık dönemiydi. Kırsal kesimler boşaldı. Bir kısmını devlet, bir kısmını PKK boşalttı. Devlet PKK'ya yardım etmeyin dedi ve bu yüzden boşalttı. Devlet ailenin büyüklerini çağırdı. Hepimiz toplandık aşiretin ileri gelenleri olarak. Hayri Kozakçıoğlu olağanüstü hal valisiydi. Toplantıda bize korucu olmamız teklif edildi. Biz Alan aşireti ve Jirki aşireti silahlanmayı kabul ettik. Başta 31 kişi korucu olduk. Maaş var mı yok mu onu bile bilmiyorduk. Gönüllüydük. Tabii biz daha sonra koruculuk sistemine yön verdik. Van'da koruculuğu oturttuk, oluşturduk. Kimin korucu olacağına karar verdik. Aşiretimizde çobanlar vardı, çoban koyunları otlatıyordu. Gelin korucu olun dedim. Sonra başkalarına söyledim. Biz teklif ettik yani. Sistemi burada bu şekilde geliştirdik. Aşiretin içerisinde belli kişiler korucu olmayı reddetti. Biz bunları da korucu olmaya ikna ettik.⁶³

Koruculuk ilk uygulanmaya başladığı yıllarda korucu olan pek çok görüşmecimiz hem koruculuğa hem de PKK'ye dair bütün bilgilerini aşiret reislerinden aldıklarını, koruculuk görevinin ne içerdiğini dahi bilmediklerini, zaman içinde ise artık geri dönülemez bir noktaya geldiği için devam ettiklerini belirtmekteydi.

Koruculuk geldiği zaman devlet bizim aşiretin lideri ile görüşmüş, o da korucu olmayı silah almayı kabul etmiş. Herkes tanır bilir onu burada. Çünkü burada herkes akrabadır. Yabancı yoktur burada. Hepimiz bildiğimiz için, güvendiğimiz için onu dinledik. O geldi herkesi topladı ve dedi ki "hem kendinizi, köyünüzü koruyun hem de işsizsiniz size de faydası olur" dedi. Hiç kimse o kadar bilgili değildi bu konularda. O yüzden girdiler bu işe. Ben de zaten bir oluşum var; içinde kendimi buldum. Yani bizler aşiret olarak korucu olduk. Devlet bizden ne beklediyse korucu olarak onları yaptık. Aşiretimizin büyük çoğunluğu korucu oldu, bunu kabul etti.⁶⁴

Bu ilk dönemde, devlet seçkinleri için aşiretlerle pazarlık korucu alımının tek olmasa da en tercih edilir yöntemiydi. Devlet aşiretlerin önde gelenlerine koruculuk sistemini anlatıyor, bu kişilerin kendi aşiretlerinden uygun gördüğü kişileri sisteme dahil etmesini istiyordu. Ama hemen belirtmek gerekir ki müzakere tek yol değildi, müzakerenin işlemediği durumlarda, baskı ve ekonomik zorlama ise aşiretleri korucu aşireti yapmanın diğer yöntemleriydi.

Bizim köyde aşiret sistemi önemlidir, ağa korucu oluyorsa çoğu kişi korucu olur. Bizim köy sınırdaydı dağların içinde stratejik konumu vardı. Devlet bizim köyün korucu olmasını istedi, biz de olduk. Geçim yok, ticaret yok. Zaten daha iyi bir alternatif yok. 1987'de benimle beraber köyden 5 kişi korucu oldu. Sonra her haneye

⁶² Balta ve Akça, 2013.

⁶³ 22.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

⁶⁴ 23 11 2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

bir korucu oldu. Köyün nüfusu 500, 52 aktif korucu var. Bu sayede köyün boşaltılmasını engellemiş olduk. Bize dediler ki köyü boşaltmayız, ama köyünüzü siz koruyacaksınız dediler. Aşiret reisiyle bir birlik olunca, bizim aşiretin tamamı korucu olunca, öyle kimseden bir şey gelmedi bize.⁶⁵

Elbette ki buradaki sorun hangi aşiretlerin korucu olacağı kadar, o aşiretin içerisinde koruculuk görevini kimin yerine getireceği ile de ilişkiliydi. Aşiretlerin önde gidenleri korucuların kimler olacağına karar verirken de başka toplumsal ağları ve/veya normları öne çıkarıyorlardı. Örneğin kimi durumlarda her aileden bir kişinin korucu olmasına karar verilmiştir. Bu kişinin kim olacağı ya ailenin kendi takdirine bırakılmış ya da her ailenin en büyük erkek çocuğunun korucu olması gibi bir kurala bağlanmıştır. Bu noktada korucu olan gençlerin pek çok zaman bu karar üzerinde fazla söz sahibi olmadıklarını vurgulamak isteriz.

Ben ailenin en büyük erkek çocuğuydum. Babam geldi dedi ki “biz karar verdik, her haneden o hanenin en büyük erkek çocuğu korucu olacak. Ailesini geçindirecek, köyünü koruyacak.” Baban, köyün senden böyle bir şey istiyor. Ben daha 18 yaşında değilim. Aşiretimiz koruculuğa karar vermiş, köyümüz koruculuğa karar vermiş. Nasıl hayır derim. Kabul ettim. Şeref duyarak kabul ettim. Aileme baktım.⁶⁶

Burada, aşiret liderleri köylüler üzerinde topyekûn bir kontrole sahip olmadığından aşiretlerin koruculuğu kabul ettiği durumlarda bile birçok ailenin köy koruculuğunu reddettiği belirtilmelidir.

Bizim aşiret koruculuğu kabul etti. Ama kabul etmeyen, korucu olmak istemeyen aileler de oldu. Bazılarının çocukları vardı dağda. Bu ailelerin bir kısmı göç ettiler. Kimisi kaldı. Çok sorun olmadı sonradan aramızda. Ama işte biliyorsunuz, sizi onaylamıyorlar. Ama herkes akraba bir yandan da.⁶⁷

Korucu aşiretlerin silahlarını bırakması ya da PKK’li militanları desteklemesi ise her zaman var olan bir olasılıktı. Örneğin 1989’da, Van ve Hakkâri illerinden kimi korucu aşiretleri, PKK bölgede devlete göre güç kazanmaya başladığında silah bırakmaya karar verdi. Yerel askeri yetkililer aşiret liderlerini ikna etmek için toplantılar düzenlediler ve koruculuğu bırakmanın devlet açısından PKK ile işbirliği yaptıkları anlamına geleceğini belirterek onları sistemden ayrılmamaya zorladılar.⁶⁸ Bu durum özellikle 2000’li yılların ikinci yarısından sonra daha yakıcı hale gelmeye başlayacaktı. Doksanlı yıllarda koruculuğu kabul eden kimi aşiretler açıkça Kürt hareketine destek vermeye başlayacaktı. Bu aşiretlerden kimisi silah bırakırken, kimisi koruculuğu bırakmayı tercih etmiyordu. Örneğin Van’da Ertuşi aşiretinin lideri BDP’ye destek vereceğini açıklayarak, silah bıraktı. Fakat aşiret liderlerinin koruculuğu bırakması, aynı aşirete mensup diğer korucuların silah bırakması anlamına gelmiyordu.

İskender Ağa silah bıraktı. Biz bırakmadık. Zaten artık aktif göreve gitmiyoruz. Devlet artık bize güvenmiyor. Kaymakamlığa gidiyoruz terörist gibi üstümüzü arıyorlar. Ama koruculuğu bırakacağız da ne olacak. İş yok, para yok, geçim yok. Bunca yıl hizmet etmişiz. Biz de emekliliğimiz gelsin istiyoruz. Aşiret yeni korucu almıyor. Ama yıllardır korucu olanlar da emekli olmak istiyorlar. Devlet elimizde hiçbir geçimlik bırakmadı.⁶⁹

⁶⁵ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

⁶⁶ 24.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

⁶⁷ 24.11.2013 Van Erciş. Erkek. Korucu.

⁶⁸ Aytar, 1992, 182-184.

⁶⁹ 23.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

5.2. Baskı ve Zor

Hiç kuşkusuz devletin korucu alımları sadece aşiretlerle yaptığı pazarlık üzerinden yürümeyecekti. 1990'lı yıllarda aşiretlerle pazarlık yerini büyük oranda baskı ve zorlama mekanizmasına bırakmaya başladı. Koruculuk sistemi sadakatli ve sadakatsiz Kürtleri birbirinden ayırmanın ve hangi köylerin devlet yanlısı olduğunu belirlemenin bir yolu haline geldi. Sistemi reddetmek yerel yetkililer için PKK'yi aktif veya pasif olarak desteklemenin bir belirtisi olarak algılanmaya başlandı. Bu dönemde köy koruculuğu, kırsalda köy boşaltmalarla eşgüdümlü uygulanan bir asayiş sağlama yöntemine dönüştü.

Köye gelen askerler köylülere iki seçenek sundular. İlk seçenek bir bütün olarak korucu köy olup, devleti desteklemektir. Bu karar alınırsa köylerini boşaltmaları gerekmeyeceği gibi, aynı zamanda koruculara devlet tarafından bağlanan maaşa hak kazanacaklar ve korucu olmanın getireceği diğer avantajlardan yararlanacaklardır. Ama bu karar alındığında korucular köylerini PKK'nin baskısına açık hale de getirmektedirler. Köylülerin ikinci seçeneği ise korucu olmayı reddetmektir. Köy koruculuğu birimlerine katılmamak, genel anlamda -birçok köylünün yaşamını sürdürmek için toprağa bağımlı olduğu düşünülürse özellikle ağır bir ceza olan- toprağını kaybetmek, zorunlu göçe tabi tutulmak ve hatta kimi durumlarda ölümü göze almak anlamına gelmektedir. Görüşme yaptığımız pek çok korucu başka çareleri olmadığından ve devlet baskısından kaçmak için koruculuğu kabul ettiklerini belirtmiştir.

Abime çok baskı yapıyorlardı. Sürekli iş veriyorlardı, küçümsüyorlardı. Sadece abim değil bütün köye bunu yapıyorlardı. 1989 yılında abim jandarma baskısına dayanamadı, örgüte katıldı. Ben de okul okuyordum ama abim örgüte katılınca eve bakacak kimse kalmadı, mecburen çalışmaya başladım. 1993'te operasyon oldu baskın oldu ve bütün aileyi aldılar. Çocukları dahi aldılar. 8 gün gözaltında kaldık. Mahkeme beni yardım ve yataklıktan tutukladı. Üç ay Çukurca, Hakkâri ve Muş cezaevlerinde kaldım. Sonra çıkınca askere gittim. Askerde bir tim vardı korucularla beraber gelip köylere ateş ediyorlardı. Sonra askerden döndüm. Döndüğüm zamanlarda köye asker geldi, ya korucu olacaksınız dediler ya da ailenizi alırız dediler. Ailemin Çukurca'dan ayrılmasına da izin vermediler. 1996'da Çukurca kapatıldı, tüm yollar kapatıldı. İlla korucu olacaksınız dediler. Çok zorladılar. Hayvanlarımızı telef ettiler. Ve dediler ki Çukurca'dan başka bir yere gidemezsiniz. Vali zorla korucu olmamızı istedi. Mecburen biz de, baskı ile korucu olduk. Ne yapsaydık?⁷⁰

Baskı yolu ile korucu olduğunu ifade eden başka bir görüşmecimiz, ya köyü terk etmek ya da korucu olmak seçenekleri arasında bırakıldıklarını ifade etti. Köyde kalabilmek için korucu olmayı kabul ettiklerini ama yine de köylerinin boşaltılmasına engel olamadıklarını söyledi.

1989'da korucu oldum. Zorla biz korucu olduk. Korucu olmayanlara ya bu köyü terk edin ya da gelin korucu olun dediler, bizde köyümüzde kalabilmek için korucu olduk. Diğer taraftan da bize çağrı geldi korucu olmayın diye. İki arada kaldık. Sonra korucu olduk köyü terk etmeyi göze alamadık. 19 yaşında korucu oldum. 25 yıldır bunu yapıyorum. Askere gidince silahımı babama teslim ettim ve askerden dönünce silahımı geri aldım. Korucu olduk ama köyümüz yine de boşaltıldı. 1993-1996 yılları arasında köyümüze gitmemize izin vermediler. Köprülü köyüne yerleştik ve orada da koruculuğa devam ettim. Babam hiç ara vermedi koruculuğa birçok yere operasyona gittik. Irak, Hakkâri Mesken dağına...⁷¹

Bazı başka görüşmecilerimiz kendilerine korucu olmak için baskı yapıldığını ama baskının kararlarındaki tek açıklayıcı faktör olmadığını, geçim sıkıntısını da göz önüne aldıklarını ifade

⁷⁰ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu (istifa etmiş).

⁷¹ 29.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

etti. Gerçekte geçim sıkıntısının temel nedeni de köylülerin geçimlik alanlarının çatışma nedeniyle ellerinden alınması ya da kapatılmasıdır.

Korucu olmadan önce maddi durumuz çok iyiydi, topraklarımız vardı, hayvanlarımız vardı. Sonra yasak bölgeler oldu ve kullanamadık mezarlarımızı. Hayvanlarımız da öldürüldü. Mezralara girmemiz yasaklandı. Korucu olmadan önce hem devlet hem de PKK tarafından zorlandık; biri sabah geliyordu öteki akşam. Jandarmalar bir gün köye geldiler ve korucu olmamızı söylediler. Yok dedik, sonra yukarıda jetler uçuyordu ve bize dediler ki eğer kabul etmezseniz bu uçakların bombalarını üzerinize yağdıracağız. Biz de korktuk.⁷²

Her ne kadar korucu olma ya da olmama kararı kolektif olarak alınsa da, koruculuk bireysel olarak yapılan bir iştir. Bu durumda koruculuğu kabul eden bir köyde kimin korucu olacağı önem kazanmaktadır. Tıpkı aşiretlerle pazarlık durumunda olduğu gibi köyün önde gelenlerinden olma, her ailenin en büyük çocuğu olma ya da kura gibi yöntemlere başvurulmuştur.

Asker bizi çağırdı, aile büyüklerini çağırdılar. Her ailenin büyüğünü çağırdılar ve zorladılar korucu olmaya. Kabul etmeseydik bizi hapse atacaklarını söylediler. Her aileden bir korucu alacağız dediler, zorladılar. Babam da zorunluluktan beni yazdı. Ben ailenin en büyük çocuğuydum. Tabii ilk başta sadece güvenliğimizi sağlayın dediler. Operasyonlara çıkmayacaksınız dediler. Tam bir bilgi de vermediler özünde, sadece devlet kurumlarını koruyacaksınız dediler. Sonra işleri bitince beni koruculuktan attılar. Tekmeyi bastılar yani. Öbür dünyada bana yaptıklarının hepsinin hesabını soracağım.⁷³

Bir görüşmecimiz ailenin tek uygun erkek çocuğu olduğu için 15 yaşında korucu yapıлып, eline silah verildiğini bize aktardı.

1995 yılında köyümüzü zorla boşalttılar. Bize 10 gün bir süre verdiler. Ve bizi götürüp başka yere yerleştirdiler. Ama başka köylere süre dahi vermediler. 1996 Haziran'ında köyün erkeklerini topladılar. Her aileden en az biri silah alacak dediler. Benim abim belediye işçisiydi. Babam yaşlıydı. Ben 15 yaşındaydım, bana silah verdiler. 1996'dan 2000 başına kadar koruculuk yaptım. İsmimizi alıp silah veriyorlardı. Hepsi bu; imza yok, belge yok. Sadece isim alıyorlardı. Hatta benden küçük yaşta silah alanlar oldu. Daha önce av silahı dışında hiçbir şey kullanmadım, ama elime keleş verdiler. O kadar küçüktüm ki hatta elbiseler bana bol büyük geliyorlardı. Silah aldık bizi guruplara ayırıyorlardı. Maaş benim adıma yatıyordu. 15 yaşında silah verdiler. Hatta bir kez yaralandım, İçişleri dedi ki bu yaşta nasıl bu adama silah veriyorsunuz. Göreve gidiyorduk. Akşam 6'dan sabah 3'e kadar görevde kalıyorduk. ... 2000 de tazminat davası açtım. Bir anda gelip silahımı aldılar. Bir anda görevin bitti son veriyoruz dediler.⁷⁴

Bir başka görüşmecimiz hiç kimse korucu olmak istemeyince, köyü kurtarmak için bir meydana toplanıldığını ve köyün kendi arasında kura çektiğini anlattı.

1985 yılında devlet geldi, korucu olacaksınız dedi. Muhtar benim suçum değil zorluyorlar beni dedi. Bizi bir camiye topladılar. Camide birçok insan vardı. Torbadan kâğıt çekeceklerini söylediler, ismimizi yazdılar. Köyden 10 kişi kurada ismi çıkınca korucu olmak zorunda kaldı. Benim de ismim çıktı, itiraz ettim.. İstemedim ben

⁷² 11.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

⁷³ 12.11. 2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

⁷⁴ 30.11. 2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

korucu olmak. Ben Kürdüm, nasıl yapayım, niye korucu olayım ben dedim. Fakat yapmak zorunda kaldım. Benden ruhumu aldılar.⁷⁵

Kurada ismi çıktığı için korucu olan kişinin eşi yaptığımız görüşmede benzer bir hayal kırıklığı ve öfkeyi ifade ediyordu.

Camide kura çekildi, bize denk geldi. Maddi durumumuz iyi olsaydı çeker giderdik. Kurada çıkıp maddi durumu iyi olanlar Avrupa'ya göç etti. Kaçtılar buradan. Eşime koruculuk çıkınca deliye döndüm. Koruculuk nedir diye sorup durdum, nasıl olur diye. Evimizi taşımayı düşündüm bu olaydan sonra. Silahlı kuvvetleri, ama erleri değil, gördüğümde canavar görmüş gibi oluyorum. Hatta İŞİD'i koruculara benzetiyorum. Erler bizim çocuklarımızdır, onlara da dua ediyorum.⁷⁶

5.3. Yerel Güç İlişkileri ve Geçim Ekonomisi

Aşiretlerin koruculuk sistemine katılması ya zor yoluyla korucu olunduğu gibi, koruculuk gönüllü olarak da tercih edilebilmektedir.

53 yaşındayım, 1987'den beri korucuyum 9 çocuğum var. İlkokul mezunuyum. Geçim kaynağım koruculuktan başka bir şey yok. Sadece 22 keçim var başka. Başka bir şey yok. Koruculuğu TV'de duydum. Kadrolu iş gelecek diye. Ben de korucu oldum. Muhtar aracılığıyla gittim. Muhtar geldi herkese söyledi, kimse kabul etmedi. Bana sordu ben kabul ettim. Ne yapayım işim, gücüm yok. Bize başta köy bekçisi olacaksın dediler. Ben nerden bileyim ne yapacağım. Apoculardan falan haberim yoktu. Gittik silah aldık sonra baktık ki iş farklıymış. Zorlama olmadan korucu olduk.⁷⁷

Aynı korucu, köylerinde çok fazla çatışmanın olmadığını ve bir süre sonra köyde koruculuğa çok fazla talep olduğunu ve hatta kura çekmek zorunda kaldıklarını ifade ediyordu. Zorla korucu yapılan köylerden farklı olarak bu sefer kura korucu olmaya çok fazla talep olduğu için başvurulan bir yöntem olmuştur.

Koruculuktan çok memnunuz. Burası 60 haneli bir köy. Çok istek vardı o yüzden kura çekimi yapıldı. Müracaat ediyorsunuz kura çekiyorlar.⁷⁸

Peki neden bu köy korucu olma konusunda, herhangi bir baskı ya da aşiret kararı olmadığı halde bu kadar istekliydi? Köyde yaptığımız mülakatlar korucu olma konusundaki temel nedenin bu köyün bir başka köyle arasındaki güç çatışması olduğunu ortaya seriyordu. Bu çatışmada öne çıkmak için koruculuğun tercih edildiğini öğrendik.

Buradaki geçim kaynağı hayvancılık. Köyden dışarıya 200 hane gitti. Nedeni terör değil su sorunundan. Bizim köyde suyolu su sıkıntısı büyük tartışmalara yol açıyor diğer köyle. Korucu olursak bu konuda etkisi olur diye düşündük. Bir de düşünün biz korucu olmuyoruz, öteki köy oluyor. Suyumuz elden giderdi.⁷⁹

Bu köyde de koruculuk çatışmanın büyük siyasi anlatısı ile ilgili olarak tercih edilmemişti. Daha ziyade yerel güç ilişkileri üzerinden değerlendirilmiş ve ek bir kaynak olarak görülmüştü. Bir diğer deyişle, koruculuk yakın komşu köyler ve/veya yakın köylerdeki bazı aileler arasındaki güç ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasında önemli bir araç olarak görülmekteydi.

⁷⁵ 10.11. 2014 Şırnak İdil. Erkek. Korucu.

⁷⁶ 10.11. 2014 Şırnak İdil. Kadın. Korucu eşi.

⁷⁷ 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

⁷⁸ 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

⁷⁹ 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

Benzer bir durum köyün içinden bazı kişi ya da ailelerin korucu olmayı kabul etmesinde de geçerlidir. Böyle durumlarda koruculuk köy içerisinde yaşanan eşitsizlikleri ve/veya geçmiş tartışmaları sona erdirmenin bir yolu olarak görülebiliyordu. Bir diğer deyişle, koruculuk köylüler tarafından devleti de arkalarına alarak toplumsal eşitsizlikleri kendi lehlerine tersine çevirmenin bir yolu olarak görülüyordu. Joost Jongerden İslamköy örneğinde 1993 yılı sonu itibarıyla köy koruculuğuna katılmış 50 ailenin hepsinin birbiri ile akraba olduğunu ve bu ailelerin tamamının köydeki en yoksul aileler olduğunu ifade etmektedir. Jongerden'in deyişiyle bunlar "ya topraksız köylülerdi ya da çok küçük bir toprak parçasına sahiplerdi ve geçimlerini sağlamak için az bir gelirle diğer köylüler için çalışıyorlardı."⁸⁰

Yerelde önceden mevcut hasımlık ilişkisindeki güç dengesini kendi lehine çevirmek için güçsüz olanın koruculuğu seçmesi sadece ekonomik güç/güçsüzlük ilişkileri düzleminde işlemiyordu tabii ki. Kan davası, kız kaçırma vb. yerel, gündelik hayata dair husumetler içinde güçsüz olanlar koruculuğu yerel ilişkiler ve husumetlerde güç kazanmak için kabul ediyorlardı. Tam da bu nedenle genellikle sistemin getirdiği ayrıcalıklar toprak, arazi sınırı, kız kaçırma, kan davası gibi siyasal çatışmadan bağımsız yerel sorunların muhatapları arasındaki güç ilişkilerinin yeniden şekillendirilmesinde kullanılmıştır.⁸¹

Köylüler sadece başka köylüler ya da köyle üstünde var olan eşitsizlikleri tersine çevirmek için değil, aynı zamanda yaşadıkları ciddi geçim kaygısı nedeniyle de korucu olmuşlardır. Refah düzeyi, grup içi ve gruplar arası eşitsizlik ilişkileri bu kararda önemli bir rol oynamaktadır. Köy korucusu olmanın mali getirileri cazip görünse de, birçok köylü görece sakin, geçim ekonomisine dayalı etkinliklerinden memnuniyetlerini şu sözlerle belirtiyordu: "kendi işimiz, uğraşımız vardı; bu pis işlerin parçası olmak istemedik. Köy koruculuğunun nasıl bir hayat olduğunu biliyorduk. Niye kendi halkımıza silah tutacakmışız ki?" Ama buna rağmen bu geçimlik ekonomisi ortadan kalktığında köylüler korucu olmak zorunda kaldılar.

Başkale'de her köyde mevcuttur. Korucularla olan sıkıntıyı böyle çözeriz. Buranın yani köylerin geçim kaynağı yaylacılıktır. Bunu öldürdüler. Çatışma yüzünden yaylalara çıkmamız yasaklandı. Ne yapacaktık? Koruculuğu getirip insanları mecbur bıraktılar buna, geçim kaynağı için.⁸²

Başka görüşmecilerimiz de koruculuğun bölgenin geçim ekonomisi olan kaçakçılığa devam edebilmelerinin yegane yolu olduğunu, koruculuğu biraz da bu yüzden tercih ettiklerini söylemiştir. Nitekim devletin korucu olan köy ve köylülere kaçakçılık konusunda göz yumduğu ve böylelikle koruculuğu kabul etmenin sadece o kişinin kendi geçimliğini kurtarma anlamına gelmediğini, aynı zamanda köyün geçimlik ekonomisinin de devam edebilmesi anlamına geldiği mülakatlarda karşılaştığımız bir durumdu.

98'den beri korucuyum. İlk başta yaş sınırı vardı ve ben 18 yaşını doldurmamıştım. 1993'de köy boşaltıldı ve başka işimiz yoktu. Burada ya korucu olacaksın ya da kaçakçı olacaksın başka yolu yok... Eğer ben burada korucu olmasaydım, kaçakçılık yapardım. Kaçakçılık çete gibi bir şey olmuştu. Ve asker koruculara göz yumuyordu. Böylece kaçakçılık falan yapılırdı. Korucu olduktan sonra pek bir şey yapmadık. Yani genel olarak korucu olmamızın sebebi geçimsizlik.⁸³

⁸⁰ Jongerden, İskan Politikaları. S.365.

⁸¹ Balta ve Akça, *Türkiye'de Köy Koruculuğu Sistemi*.

⁸² 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

⁸³ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

Bütün bunların yanısıra koruculuk aynı zamanda kamusal haklardan daha fazla yararlanabilmek ve devletin sağladığı olanaklara daha rahat ulaşabilmek anlamına gelmekteydi. Yenerer durumu şöyle ifade eder: “devlet yanlısı, yani ‘korucu’ olup PKK’ye karşı savaşıyor ise, devletin her türlü olanaklarından yararlanır. Hastası varsa askeri doktor bakar. ...Sosyal haklardan yararlanır. Yol kesip istediği araca binebilir. Kısacası koruculara her şey serbest.”⁸⁴ Ama bu hakların 2000’li yıllara kadar formel olmadığını, tamamen bölgedeki komutanların ve idari yöneticilerin takdir yetkisine bağlı olarak kullanıldığını ifade etmek gerekir. Bu durum korucuların yaşadığı güvensizlik hissini ve devlete bağımlı olma hissini daha da arttırmıştır. Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi korucuların sosyal haklara ulaşımının formelleşmesi 2000’li yıllarla birlikte olacaktır. Ancak bu durumda dahi hakların kullanılmasında çok sorun vardır. Bu hakları ve hakların kullanımına dair sorunları raporumuzun “Korucuların Özlük Hakları” bölümümde tartışmaktayız.

5.4. PKK ile Sorunlar ve Yerel Güvenlik

Korucular arasında PKK ile köyün yaşadığı sorunları ve PKK’ye karşı köyü koruma isteğini korucu olma nedeni olarak gösterenler de oldu. Bu noktada, özellikle PKK’nin köy koruculuğu uygulamalarına karşı takındığı tutum önemlidir. PKK sistemin kuruluşunun hemen ertesinde köy koruculuğuna katılanların hain olarak nitelendirileceğini ve cezalandırılacağını ilan etti ve buna uygun bir biçimde devletle işbirliği yapmakla suçladığı insanları, özellikle de köy korucularını tehdit etti ve öldürdü. 1990’ların başına kadar Kürt nüfusuna yönelik belli başlı PKK saldırılarının köy korucularını ya da devletle işbirliği yaptığı düşünülen grupları hedef aldığı sıklıkla ifade edilen bir durumdur. Böylelikle, PKK tüm Kürt nüfusuna devletle işbirliği yapmanın göz ardı edilmeyeceğini ve “şiddet” ile cezalandırılacağını göstermeye çalışıyordu. Bu durum devletle yakınlığı ile bilinen, Kürt olmayan ya da o döneme kadar askerlerle bir biçimde işbirliği yapmış kimi köylerin koruculuğu kabul etmesini kolaylaştırmaktaydı.

Koruculuk benim için şunları ifade ediyor, köylerimizi korumak, namusumuzu, devletimizi, bayrağımızı korumak demektir. Bölge şartlarından dolayı devlet her yere karakol yapamaz. Bu yüzden korucu oldu buradakiler. Korucu olarak köylerimizi koruduk, yol güvenliklerini savunduk, operasyonlara katıldık. Devlet bizden görevler bekledi. Eğer şu anda hayattaysam koruculuk sayesinde, hayatımı koruculuğa borçluyum.⁸⁵

Özellikle bazı köylerde çatışmanın erken dönemlerinde köyün PKK ile yaşadığı gerilimler bütün bir köyün korucu olmasına neden olabilmıştır.

Koyunlarımız, tarlalarımız, köylerimiz terör yüzünden gitti. Ben Lise İkideydim. Apocular çıktı diye duydum. Bir gece babamla otururken, birden silah seslerini duyduk ve aşağı mahalleye koştuk. Orada her tarafta kan vardı. Kendi akrabalarımı yerde yatanlar. Kuzenim, amca çocuklarım ve bir tane de misafir vardı. Hepsi öldürülmüştü. O zamanlar buralarda otel olmadığından insanları biz ağırılıyorduk. Aile büyüğümüz bu olayları görünce, biz de korucu olmaya karar verdik. Biz yıllardan beri bu topraklar için savaşmış bir aileydik. Bu olaydan sonra aile olarak gidip başvurduk devlete korucu olmak için. Babam bu olaydan sonra Şırnak’ın önde gelen aileleriyle toplantı yaptı ve onlardan görüş aldı. Bizim suçumuz ne, neden bunlar yapıldı bize diye sordu. İstemiyorsanız terk edelim buraları dedi. Ama gelenler burada kalın bu zulme karşı birlikte duralım dedi. Ve ondan sonra biz de intikam yemini ettik. Herkes

⁸⁴ Yenerer, *Kanlı Kukla*. S. 166.

⁸⁵ 06.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu.

silah almaya başladı. Silahları devletten aldık. Sonra devlet bize ne yapacaksınız dedi. Biz de savaşmak istiyoruz dedik ve bize silah verin dedik.⁸⁶

Fakat askeri ve siyasi elitlerin köy koruculuğu sistemini “sapı-samandan, dostu-düşmandan” ayıran bir strateji olarak kullanmaya başladığı doksanlı yıllarda, PKK’nin köy korucularına dair uygulamaları da yumuşadı. Bu tarihten sonra PKK köy korucularına yalnızca hainler değil ama aynı zamanda devletin baskı uygulamasına boyun eğmek zorunda kalmış “mağdurlar” olarak bakmaya başladı. 25-31 Aralık 1990 tarihlerindeki 4. Kongresinde PKK, sivil ölümlerine ve katliamlara sebep olan köy baskınlarından vazgeçmeye karar verdi. Bu durumun köylülerin korucu olma kararında yaşadıkları arada kalma durumunu azalttığı ve kimi köylülerin “baskı geçene kadar” korucu olmayı kabul etmesini kolaylaştırdığını ifade etmek mümkündür.

5.5. Koruculuğun Miras Kalması

Yaptığımız görüşmelerde korucu olma yöntemlerine dair ortaya çıkan bir diğer durum koruculuğun babadan oğla devredilen ve kan bağı üzerinden işleyen bir sistem haline gelmiş olmasıydı.

Köyün geçimi sadece hayvancılık. Ama o da bitirildi. Ben ise sadece koruculuk maaşı ile geçiniyorum. Köyde hala 15 korucu var. 1985 yılında babam korucu oldu. Kendisi ilk koruculardan. İlk 5 korucu vardı, babam da onlardan biri. Babam o dönem kır bekçisiydi zaten, daha sonra korucu oldu. 1998 yılında babam vefat etti. Ondan sonra ben devraldım. Kan bağı olanlar devralabiliyor. O dönem evdeki en büyük erkek bendim. Babam ölünce koruculuk bana geçti. Bir nevi mecburi oldum şartlardan dolayı oldum.⁸⁷

Benzer bir durumu Hakkâri Çukurca’da görüştüğümüz bir korucu da anlatmaktaydı.

Babam 20 yıl peşmerge olarak çalıştı (1958-1974) sınırın öbür tarafına gidip Irak’ta asker olarak çalışıyordu. 1989 yılında zorla babama koruculuğu dayattılar. Babam 60 yaşındaydı. Ben hastayım olmam dedi. Buranın komutanı babamı tehdit etti. Korucu olmak zorundasınız yoksa sizi öldürürüm dedi. Bir abim de dağda gerillaydı bu yüzden de baskı yaptılar. Ayrıca babam köyün büyüğüydü sen korucu olursan bütün köy korucu olur dediler. Sen yeter ki ol göreve gitmezsin dediler. Sonra da devlet babama operasyona gidince ya sen ya da oğlun göreve gelecek dedi. Operasyon olunca babam gidemiyordu, onun yerine mecburen hep abim katılıyordu. Babamın emekli yaşı gelince beni zorla korucu yaptılar. 62 yaşına gelince babam bırakmak zorunda kaldı ve bu yüzden beni korucu yaptılar.⁸⁸

Bu durumda koruculuğun kişiye verilmiş bir “meslek” gibi görülmediği, devletin korucuları aşiretleri, köyleri ve aileleri (yani temelde toplumsal birimleri) sisteme dahil etmek üzere kullandığı görülmektedir. Ne görevin yerine getirilmesi bireyseldir (baba maaşı aldığı halde oğlunun operasyona gitmesi) ne de görevi alan kişinin bu görevi ölüm ya da emeklilik gibi nedenlerle sona erdirmek zorunda kalması ailenin koruculuğu bırakmasını mümkün kılabilir. Ölen ya da emekli olan babanın görevi hemen ailenin büyük oğluna devredilmektedir. Bu durum bir kez daha koruculuğun bireysel bir karar olmadığını kolektif bir karar olduğunu göstermektedir.

⁸⁶ 07.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu

⁸⁷ 25.11.2014 Van Erciş Yeşilova. Erkek. Korucu.

⁸⁸ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

5.6. Yeni Kadrolar

Raporun giriş bölümünde 2000’li yıllarda yeni korucu kadroları ilan edildiğini söylemiştik. Peki bu kadroların tahsisi artık farklı bir biçimde mi yapılmaktadır? Çatışmanın şiddetinin azaldığı bu dönemde koruculuğun da bir tür devlet memurluğu haline geldiğini söylemek mümkündür. 2000’li yıllarda yeni ilan edilmiş kadrolar ile korucu olan ve genellikle 35 yaşın altında bulunan korucular büyük oranda işsizlik nedeniyle korucu olduklarını ifade etmektedirler. Yakın çevrelerinde (aile ve köylerinde) korucu olan başka kişiler de vardır ve koruculuk bu gençler için çok da kabul edilemez bir yol değildir. Zaten aileleri ve köyleri nedeniyle hâlihazırda “korucu ailesi” olarak bilinmektedirler. Burada hemen bu “dışarıdan damgalamaya” ve koruculuğa korucu ailelerin içinden de bir direncin geldiğini ifade etmek gerekir. Görüştüğümüz kişilerin önemlice bir bölümü kendi çocuklarının kendileri gibi düşünmediğini, korucu ailesinden geldiklerini sakladıklarını da ifade etmişlerdir. Dolayısıyla korucu çocuğu olmak, her zaman koruculuğu benimsemeye yol açmamaktadır. Ama yeni kadroları dolduranların önemli bir bölümünün de geçmişte koruculuk ile temas eden ailelerden geldiği söylenebilir.

Yeni korucu kadrolarına başvuranlar ikametgâhlarının bulunduğu ilçe ve/veya köye korucu kadrosu açıldığı zaman, gereken evrakları topladıkları, resmi bir iş başvurusu yaptıklarını ve başvuruları uygun ise sınava çağrıldıklarını ifade etmişlerdir. Koruculuk sınavı tipik bir devlet memuriyeti sınavı gibi yapılmaktadır. Yazılı ve sözlü iki aşamadan oluşan bu sınavda yazılı sınavı geçen adaylar, sözlü sınava çağrılmaktadırlar. Sözlü sınav sonucu kazanan ilan edilmekte ve korucu olarak göreve başlamaktadırlar.

Ayrıca 1990’lı yıllarda olduğu gibi korucu olanların eline hemen silah verilememektedir. Sıkı bir eğitimden geçirildiklerini ifade eden korucular korucu olduklarında kendilerinden ne beklendiğini, korucuların haklarını ve sorumluluklarını çok daha iyi biliyor durumdadırlar. Yeni korucuların önemlice bir kısmının çatışma ve/veya operasyon deneyimi de bulunmamaktadır. Bu korucuların temelde yaptıkları iş önemli hükümet/devlet binalarını korumak, nöbet tutmaktır. Koruculuğun bu dönüşümüne paralel olarak az sayıda da olsa kadın korucu göreve başlamıştır. Kısacası 2000’li yıllarla birlikte korucu olma motivasyonları, korucu kadrolarının tahsis edilme biçimleri ve de koruculardan beklenenler ciddi bir dönüşüme uğramıştır. Benzer bir dönüşüm korucuların sosyal haklarında da gerçekleşmiştir.

VI. KORUCULARIN GÖREV TANIMLARI

Raporumuzun koruculuğun hukuksal alt yapısını değerlendiren bölümünde tartıştığımız gibi Köy Kanunu ve bu kanuna getirilen değişiklikler koruculuk sistemine katılımın koşullarını, korucuların görev tanımlarını ve bu görevleri yerine getirebilmek için edinmeleri gereken eğitimin ne olduğunu düzenlemiyordu. Sonradan bu kanuna yapılan eklemeler ve bu konuyla ilgili olarak çıkartılan yönetmelikler de bu hususları düzenlemek ve koruculuğun standardizasyonu sağlamakta önemli ölçüde eksik kalmışlardır. Bu nedenle koruculardan beklenen görevlerin de tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi uygulamada hem zamansal hem de mekânsal olarak ciddi bir değişiklik gösterdiği söylenmelidir.

Özellikle erken dönemlerde koruculuk sistemine katılan kişiler kendilerinden beklenen temel görevin ne olduğu konusunda açıklık olmadığını, sadece kendi köylerini koruyacaklarını, yani köy bekçisi olacakları düşüncesi ile koruculuk sistemine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Pek çok korucu görev tanımı konusunda kandırıldıklarını ve/veya görevlere hazırlıksız bir şekilde başladıklarını anlattılar.

Cahillikten korucu olduk. Biz bekçilik diye biliyorduk. Sonra baktık ki durum karmakarışık ve farklıymış.⁸⁹

Bizlere köy bekçisi olacaksınız dediler, devlet size maaş verecek, siz de bize haber vereceksiniz bir baskın olduğunda. Bize bekçi olacaksınız dediler.⁹⁰

Ben sadece köyümü korumak için silah aldığımı biliyordum. Ama bizi operasyonlara gönderdiler.⁹¹

Koruculuğa başlarken önce bize köyü koruyacaksınız dediler sonra operasyonlara çıkardılar. Operasyonlar bize yasak olmasına rağmen bizi çıkarttılar.⁹²

Zaman içinde koruculuk çatışmanın mekanizmalarına ve dinamiklerine paralel olarak kanunun sınırlarını aşmış ve uygulamada koruculardan çok daha geniş ve kanunda düzenlenmeyen görevleri yerine getirmeleri beklenmiştir. Korucular kendilerinden beklenen görevlerin, karakolun ve köyün güvenliğini sağlamak, nöbet tutmak ve askerlerle beraber operasyona katılmak ve rehberlik yapmak olduğunu ifade etmektedirler. Özellikle doksanlı yıllarda çatışmanın şiddetlenmesi ile birlikte koruculardan öncelikle beklenen operasyonlara aktif olarak katılmalarıdır. Operasyonlardaki temel görevleri ise diğer güvenlik güçlerine rehberlik etmektir.

Korucuyken operasyonlara gittik, rehberlik yaptık. Bizden en fazla rehberlik beklediler.⁹³

Operasyonlarda komutan bize “yolu biz bilmiyoruz siz önden gidin” diyordu. Biz de yolu biliyorduk; çünkü memleket bizim, dağlar bizim.⁹⁴

⁸⁹ 1.12.2014 Hakkâri Yüksekova. Erkek. Korucu

⁹⁰ 11.11.2014 Şırnak Uludere. Erkek. Korucu

⁹¹ 04.12.2014 Siirt Eruh. Erkek. Korucu.

⁹² 13.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Eski korucu (bırakmış).

⁹³ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu

⁹⁴ 13.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Eski korucu (bırakmış).

Kanuna göre kendi bölgelerinin dışına çıkmamaları gerekirken, birçok korucu, özellikle Hakkâri’de, kendi bölgelerinin dışına çıktıklarını söylediler. Korucuların askerler için rehberlik yapmaları gerektiğini söyleyen katılımcılar, onların bilmediği yerlere ve sınır dışına, özellikle Kuzey Irak’a götürüldüklerini anlattılar. Özellikle sınır ötesi operasyonlar konusunda korucuların görevlerinin mekânsal olarak farklılaştığını hemen ifade etmek gerekir. Örneğin Mardin’deki korucuların çoğu operasyona katıldıklarını söylerken, birçoğu da bu operasyonlar için kendi köylerinin etrafından çıkmadıklarını söyledi. Hakkâri ve Şırnak’ta ise korucular birden fazla kere sınır dışına gittiklerini söylediler, hatta haftalarca kaldıklarını da eklediler.

Korucu olduğumuzda biz operasyonlara gönderiliyorduk. Ben 1997’de 27 gün Kuzey Irak’ta kaldım. Ailemin benden hiç haberi olmadı, bir kez de 18 gün kaldım. Güya bizi kılavuz olarak kullanıyorlardı, ama ben Kuzey Irak’ı bilmiyordum.⁹⁵

Operasyonlara kılavuzluk yapıyorduk güya. Buraları iyi biliyoruz bahanesiyle götürüyorlardı. Halbuki bilmiyordum. Pek çok arkadaşım ve ben Kuzey Irak’a operasyona gitmek zorunda bırakıldık. Haftalarca orada kaldık.⁹⁶

Korucular operasyonlar sırasında güvenliklerinin tehlikeye atıldığını ve diğer güvenlik güçleri ile eşit muamele görmediklerini de dile getirdiler. Bazı durumlarda korucular, askerler tarafından “mayın detektörü” olarak kullanıldıklarını söylediler. Birçok kişi de diğer korucuların ve/veya akrabaların mayınlardan yaralandıklarını veya öldüklerini belirttiler.

Ayrıca bir sürü yere operasyona gidiyorduk. Sürekli askerlerin önündeydik ve hep en öndeydik, mayınlara basıyorduk. Yem olarak kullanılıyorduk. Artık öyle olmuştu ki 1 asker 10 korucu operasyona gidiyorduk.⁹⁷

Bazı korucular kötü muamele gördüklerini ve operasyonlara katılmalarının haksızlık olduğunu düşünürken, bazıları da bunu görevlerinin önemli bir parçası olarak nitelendirdi. Birçok korucu askerlerle eşit bir şekilde beraber çalıştıklarını söylediler. Onların ifadelerine göre, korucuların operasyonlarda bulunmaları bir operasyonun başarılı olması için sadece yararlı değil, aynı zamanda gerekliydi.

Korucuyken askerlere rehberlik yapıyorduk, mezraların nerede, ne olduklarını biliyorduk. ... bazen komutanlara eşlik ederiz.⁹⁸

Asker köyleri bilmiyor, biz askerlere rehberlik ediyorduk. Onlara patika yolları gösteriyorduk. Çok katkısı oldu korucuların askerlere.⁹⁹

Askerden farklıydık operasyonlarda, çünkü bölgeyi biliyorduk. Tecrübeliydik, ilk önde bizler gidiyorduk.¹⁰⁰

Ayrıca pek çok korucu sadece kendi köylerinin değil, barajların ve boru hatlarının güvenliğini sağlamaktan da sorumlu tutulmuştur. Örneğin Mardin Şenköy’deki korucular 1985’te BOTAS’ın (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi) güvenliğini sağlamak için işe

⁹⁵ 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Eski korucu.

⁹⁶ 1.12.2014 Hakkâri Yüksekova. Erkek. Korucu

⁹⁷ 4.12.14 Siirt Eruh. Erkek. Korucu.

⁹⁸ 9.11.14 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

⁹⁹ 16.11.14 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

¹⁰⁰ 16.11.14 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

alındıklarını ifade etmişlerdir. Mardin Midyat'ta ise korucular Ilısu Barajı'nda nöbet tutmak için işe alındıklarını söylemişlerdir. Korucuların önemlice bir kısmı operasyona gitmedikleri dönemlerde dağlık arazide nöbet tutmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Bizim Kazan vadisi gibi yerlerde bir ay nöbet tuttuğumuz oldu. Nöbete gönderiyorlardı bizi, görevimiz PKK'lileri gözlemektir. Gidip günlerce kalıyorduk.¹⁰¹

Göreve gidiyorduk. ... tepeye göreve gidiyorduk, nöbet tutuyorduk. Akşam 6'dan sabah 3'e kadar görevde kalıyorduk. Çoğumuz istemeyerek gidiyorduk.¹⁰²

Bazı korucular ise operasyona gitmediklerini, görevlerinin sadece köylerinde nöbet tutmak olduğunu ifade etmişlerdir.

Biz korucuyken jandarmanın bize operasyonlara gelin diyordu, fakat köyde kalmak için biz çok uğraştık. Operasyona gelmeyiz dedik. Biz köyde kalıp nöbet tuttuk. Başka bir şey yapmadık.¹⁰³

Bütün bunlar göstermektedir ki korucuların görevleri içerisinde nöbet tutmak, askeri güçlere rehberlik ve kılavuzluk etmek ve operasyonlara katılmak (sınır ötesi operasyonlarda olmak üzere) bulunmaktadır. Bu görevlerden hangisinin yerine getirileceği başta da ifade edildiği gibi dönemsel ve mekânsal olarak değişiklik göstermiştir. Ayrıca korucuların güvenlik güçleri ile yaptıkları pazarlıklar, köyün konumu, korucuların hangi şekilde koruculuk sistemine katıldıkları da bu görev tanımında önemli olmuştur. Hatta güvenlik güçlerinin korucuların sadakatinden emin olmadıkları durumlarda koruculardan "koruculuk sistemine katılmak" dışında herhangi bir görev beklenmediği durumlarda olmuştur.

Korucuyken hiçbir şey yapmadık, köyümüzde bekledik. Hayvancılık yaptık. Aramızdan 1-2 kere operasyona katılanlar, rehberlik yapanlar oldu. Ama çoğumuz hiçbir şey yapmadı. Sanırım askerler için köyün korucu olması yeterliydi. Koruculuk bir kurumdur.¹⁰⁴

Bazı korucular görevlerini somut olarak anlatmaktansa, görevlerinin onlar için ne anlama geldiğini anlattılar. Görevlerinin vatan ve bayrak için gerekli olduğunu ifade ettiler. Kendilerini köy korucusu olmaktan ziyade devletin korucusu olarak gördüklerini söylediler. Özellikle memleketlerinin Suriye gibi olmaması için uğraştıklarını anlattılar.

Koruculuk bir davadır, koruculuk olmasaydı Türkiye Suriye gibi olurdu. Korucu olarak Kuzey Irak'a kadar gittik. Köyün güvenliğini sağlıyorduk. Köyü muhafaza ediyorduk.¹⁰⁵

Çatışmanın şiddetinin azaldığı 2000li yıllarla birlikte korucuların yerine getirdikleri görevler de değişiklik göstermeye başlamıştır. Doksanlı yıllarda daha çok operasyona giden korucular, 2000li yıllarla birlikte daha çok barajlar gibi kritik mekânların ve resmi binaların etrafında nöbet tutmaya başlamışlardır. Pek çok korucu "Çözüm Süreci" ile birlikte artık operasyona gitmediklerini, hâlihazırdaki temel görevlerinin bir tür bekçilik olduğunu ifade etmiştir.

¹⁰¹ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu

¹⁰² 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu

¹⁰³ 10.11.2014 Şırnak İdil Erkek. Korucu

¹⁰⁴ 11.11.2014 Şırnak İdil. Erkek. Korucu

¹⁰⁵ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

Eskiden operasyonlara giderdik. Şimdi baraj ve yol güvenliğini sağlıyoruz. Nöbet tutuyoruz barajın güvenliği için. Ayda yaklaşık 20 gün dışarıda geçiyor.¹⁰⁶

Bu dönemde korucuların nöbet sisteminin de bir düzenlilik arz etmeye başladığı ifade edilebilir. Bölgenin mülki amiri kolluk kuvvetleri ile beraber korucuların nöbet tutması gereken yerleri belirlemektedir. Bu nöbet yerleri her bölgeye tayin edilen korucubaşına bildirilmektedir. Korucubaşları ellerindeki korucu sayısına göre haftalık ve/veya aylık nöbet çizelgeleri oluşturmaktadırlar. Korucular bu çizelgeye göre belirlenen bölgelerde ve kendilerine tahsis edilen saatlerde nöbet tutmaktadırlar.

Ben haftalık nöbet çizelgesi oluşturuyorum. Herkesin saati, günü, yeri belli. Örneğin şimdi gidelim, Kaymakamlıkta kimin nöbetçi olması gerektiğini ben biliyorum. Herkes gelir imzasını atar çizelgeye. Eskiden bu işler çok keyfi yürüyordu. Artık bunu daha düzgün yapıyoruz.¹⁰⁷

Yine de hemen belirtmek gerekir ki nöbet çizelgesi sistemi her ne kadar yaygın olarak kullanılmaya başlanmış olsa da, mekânsal olarak korucuların çalışma saatleri çok ciddi farklılıklar göstermektedir. Bazı yerlerde korucular her gün nöbet tuttuklarını ifade ederken, bazı yerlerde ise nöbet tutacak yerlerin azlığı ve korucu sayısının çokluğu nedeniyle nöbet sıklığının neredeyse haftada bir kadar düştüğünü ifade etmişlerdir. Bazı bölgelerde ise korucular nöbetlerin baraj gibi yerleşim yerlerine uzak yerlerde olduğunu ve kimi zaman günlerce nöbette kalmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bir diğer deyişle korucuların hem çalışma saatleri hem de görev tanımları geçmişe göre daha az olsa da yine hala yerel güç dengeleri ile idareciler ve güvenlik güçlerinin arzuları üzerinden belirlenmektedir.

Korucuların görevlerine dair 2000’li yıllara özgü ve koruculuk sisteminin standardize edilmesi arzusunu yansıtan bir diğer dönüşüm ise korucu eğitimidir. 2000’li yıllardan önce korucu olduklarını ifade eden kişilerin anlatılarında korucu eğitimi hiçbir biçimde vurgulanan bir faktör olarak öne çıkmamaktadır. Bu durum siyasal elitlerin ve güvenli güçlerinin açıklamalarıyla da birlikte düşünüldüğünde korucuların bu dönemde standart bir eğitime tabii tutulmadığını, büyük oranda kendilerinden beklenenin ne olduğunu görevi icra ederken yerinde öğrendiklerini ifade edebiliriz. Bu durum özellikle güvenlik güçleri arasında korucu birliklerinin disiplinsizliği, bilgisizliği, beceriksizliği gibi pek çok şikayete yol açmaktaydı.

2000li yıllara gelindiğinde hem siyasal elitler hem de güvenlik güçleri korucuların daha standart bir eğitimden geçirilmesinin önemini vurgulamaktaydılar. 2000li yıllarda yeni korucu alımlarıyla korucu olan kişilerin tamamı koruculuk kadrosu aldıktan sonra yaklaşık bir ay (4 hafta) süren bir eğitimden geçirildiklerini ifade etmişlerdir. Bu eğitimin hem teorik hem de uygulamalı olduğunu, silah eğitimini de içerdiğini ve bu eğitimde haklarını ve sorumlulukları da öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Fiziksel bir sınav yaptılar. Sabıkası olmamak kaydıyla, evde başka çalışmanı olmayan, dağa meyilli olmayan kişiler seçildi. Eğitim her Mayıs ayında yapılıyor. Silah eğitimi var, bir ay boyunca bağlı olduğu karakolda eğitim görüyor korucu. İçerik her zaman değişiyor.¹⁰⁸

¹⁰⁶ 9.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu

¹⁰⁷ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

¹⁰⁸ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu.

4 hafta eğitim aldım. Silah kullanma, arazide yürüme, çatışma eğitimi gibi eğitimler aldım. Nasıl silah kullanma yetkilerine sahipsin bunları eğitim sırasında bize anlattılar.¹⁰⁹

2000li yıllarla birlikte ortaya çıkan bir önemli değişim korucuların maaşlarına dairdir. Önceden aşiret reislerine ya da korucubaşlarına yapılan ödemeler korucuların maaşlarının bu güçlü kişiler tarafından el konulabilmesini sağlamaktaydı. Böylelikle korucular bu kişilerin egemenliği altında kalmaktaydılar. Bu durum 2001 yılında maaşların bankaya yatmaya başlaması ile değişmiştir. Böylelikle korucu maaş ödemeleri de bireyselleşmiştir

Maaşımızı ilk başlarda korucubaşı gidip alıyordu. Yapabilenleri o dönem korucubaşı seçiyorlardı. En son 1999'da daha sonra da 2001'de herkesinkini bankaya bağladılar.¹¹⁰

Koruculuk sistemini tartıştığımız diğer bölümlerde de olduğu gibi, korucuların görev tanımları söz konusu olduğunda da 2000li yıllar bir dönemci işaret etmektedir. Bu dönemle birlikte korucuların görevleri, bu görevi yerine getirmek için aldıkları eğitim ve bu görev karşılığında ödenen maaşı alma usullerine standardizasyon getirilmeye çalışılmıştır. 2000li yıllar bu anlamda koruculuğun kurumsal bir kimliğe ve buna eşlik eden bir standardizasyona tabi tutulmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu dönemde siyasal iktidarların temel çabası koruculuğun kaldırılması değil, bireyselleştirmesi ve standardize edilmesi olmuştur. Bu dönüşümü koruculuk sisteminin kalıcılaşması olarak okunabileceği gibi, tam tersine koruculuk sisteminin kaldırılması yönünde bir adım olarak da okunabilir. Nitekim 1990lı yıllarda son derece düzensiz ve daha ziyade kolektif kimlikler (köy, aşiret gibi) üzerinden yürüyen sistemin bireyselleştirilebilmesi, kaldırabilmesi için en önemli koşuldur. Ama korucu alımlarının 2000li yıllarda devam etmiş olması bu bireyselleşmenin koruculuğun kaldırılması için değil, kurumsallaşması için yapıldığını da düşündürmektedir.

¹⁰⁹ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

¹¹⁰ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

VII. KORUCULARIN GÜVENLİK GÜÇLERİ İLE İLİŞKİLERİ

Daha önce de bahsedildiği gibi, güvenlik güçleri ile ilişkiler, korucular ile güvenlik güçleri arasındaki ilk temasa ve bölgedeki çatışma durumunu bağlı olarak şekillenmektedir. Bazı korucular, güvenlik güçleriyle nadiren görüştiklerini, sadece kendi korucubaşları ile temasları olduğunu söylediler.

Onlarla ilişkimiz pek yok. Korucubaşına söylüyoruz bir işimiz olduğunda, o gidip yapıyor.¹¹¹

Bazıları ise güvenlik güçleri ile çok yakın ve iyi ilişkileri olduğunu söylediler ve genelde iç içe olduklarını anlattılar. Bu ilişki genellikle formel olarak kurulan bir ilişkiden çok, her bölgeye ait farklı özellikler taşıyan bir “tanışıklık” ilişkisi şeklindeydi. Korucuların sadece çok ufak bir kısmı askeri birliklerde düzenli yapılan toplantılardan bahsetti. Bazıları ise güvenlik güçleri ile ilişkilerini tanımak ve konuşmak olarak ifade ettiler.

Tugay komutanı olsun, emniyet olsun, alay komutanı olsun irtibatımız var, konuşuyoruz, ara ara görüşüyoruz.¹¹²

Biz burada komutanla sık sık konuşuruz, kendisiyle iyi tanışıız. Ama tabii ben korucubaşı olduğum için böyle. Bizim korucular yıllardır askerleri görmediler bile, kimseyi tanımazlar. Bazen karşılaşırlar.¹¹³

Özellikle Mardin’de, zaman geçtikçe askerleri çok daha az gördüklerini ifade eden korucular, askerlerle artık eski yakınlığı hissetmediklerini söylediler. Özellikle köydeki komşuları ve komşu köylerle ilişkileri sorunlu olan korucular için diğer güvenlik birimleriyle olan ilişkilerinin azalmasının onları rahatsız ettiği hissedilebiliyordu.

Korucuların çoğu asker ve jandarma ile ilişkileri hakkında detay vermeden, sadece aralarında bir problem olmadığını ifade etmeyi tercih ettiler. Güvenlik güçleri hakkında konuşurken, devletin koruculara ve askerlere farklı davrandıklarını ve aynı işi yapmalarına rağmen devletin korucuları farklı gördüğünü belirtenler de oldu. Diğer yandan, polis tarafından haksızlıklara uğradıklarını ifade edenler de vardı. Genel olarak polisin koruculara karşı olan tavrının askerlerden farklı olduğunu ve korucuların polisle ilişkilerinin daha sorunlu olduğunu gözlemledik.

Benim polis ile aram yok. Birkaç kişi tanıyorum, iyi insanlar. Biz devletin bir parçası olduk, devlete bağlıyız. Polisler 27-28 yıldır bizi hep dışladılar. Bizden bilgi almadıkları için bizi dışlıyorlar. Jandarmada da iyi insanlar, kötü insanlar var. Bizde rütbe yok. Hepimiz eriz. Başımızda devamlı bir rütbeli durdu. Sivil arabalarla giderdik. Suçluları tutuklayıp getirirdik. Rütbeliler sürekli değişiyordu. Bazen suçlu adam rütbelilerin yanında ayak üstüne atıp konuşuyordu. Paraları vardı diye rütbeliler onlar ile iyi geçiniyordu.¹¹⁴

Katılımcıların birçoğu asker ve korucu ilişkisinde karşılıklı güven duygusunun önemine vurgu yaptılar. Kimileri asker ve korucular arasında karşılıklı güvene dayanan bir ilişki olduğunu

¹¹¹ 18.11.14 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu.

¹¹² 19.11.14 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu (emekli).

¹¹³ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu.

¹¹⁴ 20.11.14 Mardin Derik. Erkek. Korucu.

vurguluyor ve bu güven duygusunu olumlu anlamda kullanıyordu. Bir diğer kısım korucu için ise askerler ve korucular arasında ciddi güvensizlikler hakimdi. Bazıları kendilerinin askerlere güvenmediklerinden, bazıları da askerlerin onlara güvenmediklerinden bahsetti.

Benim abim 25 senedir dağda. Ben korucuyum. Güvenlik güçleri her korucu olana güvenmiyorlardı. Bana da güvenmiyorlardı. Herhalde benim de kardeşim dağda olduğu için bana güvenmiyorlardı.¹¹⁵

Arkadaşlarım yalnız çıkıyordu operasyona, ben askerlerle çıkıyordum. Bir gün çıktık operasyona, dönüşte ben kriz geçirdim. Askerlerden kimse yardım etmedi. Gece 1'den sabah 7'ye kadar öylece bekledim. Sabaha kadar bekledim. Askerler beni görmelerine rağmen yardım etmedi. Sabah kendime geldiğimde sara nöbeti geçirdiğimi anladım. Ben korucuyken askerlerle aram iyi değildi. Güvenmiyorlardı bana, iyi davranmıyorlardı. Hasta raporum olmasına rağmen beni operasyonlara götürüyorlardı.¹¹⁶

Kimi korucular “Çözüm Süreci” ile birlikte güvenlik güçlerinde kendilerine yönelik olan güvensizliğin daha da arttığını söylediler. Kimi korucular ise bunun önemli bir nedeninin, güvenlik güçlerinin “çözüm süreci”nden önce ve sonra korucuların devletten maaş almaya devam ettikleri halde taraf değiştirdiklerine inanmaları olduğunu belirtti. Örneğin Van'da bazı korucu aşiretlerinin Kürt siyasi hareketini desteklediklerini açıklamalarının güvenlik güçleri ve korucular arasındaki güvensizliği artıran bir faktör olduğu görülmektedir.

Devlete bile şu anda güvenmiyoruz. Zaten devlette bize artık güvenmiyor. Eskiden biz karakolun kapısına gidiyorduk, içine giriyorduk. Omuz omuzaydık zaten. Ama şimdi ne bileyim bir nöbet çizelgesi için kendileri bizi çağırıyorlar. Ama sonra içeri almıyorlar. Kapıda bekletiyorlar. Üzerimizi didik didik arıyorlar. Sanırsın korucu değil, teröristiz. Neden böyle güvensizlik oldu bilmiyorum. Siz bizi çağırıyorsunuz, sonra almıyorsunuz, üstelik içeri girmeden önce didik didik arıyorsunuz.¹¹⁷

Diğer yandan bazı korucular çatışmanın şiddetinin azalması ile güvenlik güçlerinin işlerinin çözüme ulaştırılmasının kendilerine artık çok da fazla yardım etmediğini ifade ettiler.

Jandarma ile asker ile aram çok iyi. Hepsiyle görüşüyorum, hiçbir sıkıntımız yok. Ama işlerimizi artık zorla yaptırıyoruz. İşlerimizi halledene kadar dert bela tekme tokat hallediyoruz. Daha önce böyle değildi. Rahat hallediyorduk. Gidiyorduk komutana çatlatıyorduk. İşimiz çözülmüyordu. 2002 den sonra sıkıntılar başladı.¹¹⁸

Koruculuk yaptığı dönemlerde güvenlik güçlerinin kendisine haksızlık yaptığından şikayet eden ve dolayısıyla geçmişte güvenlik güçlerine dair olumsuz deneyime sahip olan bir başka korucu ise, son dönemde ilişkilerin son derece iyi seyrettiğini anlatmaktaydı.

5-6 yıldır güvenlik güçleriyle aramız iyi, ha birileri şikâyet edince gelip denetliyorlar. Resmi işlerimizi işlerine gelince yapıyorlar, bazen de hiç yapmıyorlar. Ama bu önemli değil, devlet hep böyle zaten. Keyfi biraz. Ama eskisine göre bize insan gibi davranıyorlar diyebilirim. İtilip, kakılmıyoruz.¹¹⁹

¹¹⁵ 30.14.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

¹¹⁶ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu (istifa etmiş).

¹¹⁷ 24.14.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

¹¹⁸ 22.12.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

¹¹⁹ 13.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu (istifa etmiş)

Yine son dönemde korucuların hemen tamamı asayişini sağlamada polisin asker ve jandarmadan daha belirleyici hale geldiğini ifade etmektedir. Burada önemli olan nokta korucuların asker ve jandarma ile geçmişe dayalı bir ilişkisi varken, polisle benzer bir ilişkisinin olmamasıdır.

Bizim askerle, jandarma ile artık bir sıkıntımız yok. Fakat son dönemde polis çok etkili olmaya başladı. Asker zaten geri çekildi. Birşey yapmıyor. Ama polisin zulmü çok arttı. Ayrıca devlet en çok tutuklamayı bu son dönemde yaptı. Polisin tavrı değişti, şiddeti bayağı arttı.¹²⁰

Burada korucu camisi var, biz korucular yaptık. Şimdi ismi farklı, ama buradaki halk orayı korucu camisi diye bilir. Korucular ve onların aileleri gider oraya. Bu yakınlarda bir gün olaylar çıktı. Polis geldi bizim camiye saldırdı. İnanır mısınız korucu camisine gaz bombası attılar. Polisler attı. Biz zar zor kurtulduk oradan.¹²¹

Özetlemek gerekirse korucuların güvenlik güçleri ile ilişkileri (tıpkı diğer konularda olduğu gibi) yerel olarak oldukça farklılık göstermektedir. Korucuların güvenlik güçleri ile bugün olan ilişkilerini değerlendirmeleri ise büyük oranda geçmiş deneyimleri tarafından belirleniyor gibi gözükmektedir.

¹²⁰ 8.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu (Emekli)

¹²¹ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu

VIII. KORUCULARIN ÖZLÜK HAKLARI

Görüşmelerimizi yaptığımız tüm illerde korucular halihazırdaki en önemli sorunlarının özlük haklarına ilişkin olduğunu dile getirmekteydiler. Koruculuk 1985 yılında başladığında geçici statüdeki koruculara sadece maaş veriliyordu. Korucular ortalama olarak asgari ücret, hatta bazı durumlarda asgari ücretten daha da az para kazandıklarını söylediler. Bu dönemde korucuların eline geçen maaşta ciddi farklılıklar olması, korucuların maaşlarının kendilerine doğrudan ödenmiyor olması ile ilgilidir. Nitekim görüşme yaptığımız pek çok korucu çok yakın zamana gelinceye kadar maaşlarının korucubaşına ödendiğini, korucubaşının devlet tarafından kendisine toplu olarak verilen parayı koruculara dağıttığını ifade etti. Bu kimi durumlarda bütün korucu maaşlarının aşiret reisine ödenmesi anlamına da gelebiliyordu. Aşiret reisi kendisine verilen onlarca hatta yüzlerce korucunun maaşını koruculara dağıtmaktan sorumluydu. Bu dağıtım sürecinde korucuların maaşlarının bir bölümüne ya da bütününe el konuluyor olması sıklıkla karşılaşılan bir durumdu.

Bize korucu olduğumuz için sadece maaş verdiler. Korucu kimliği vermediler, başka herhangi bir hak vermediler. Maaşımızı da ilk başlarda korucubaşı gidip alıyordu. Sonradan bize dağıtıyordu. Artık nasıl dağıtırsa. Bunu yapabilenleri o dönem korucubaşı seçiyorlardı. En son 2001’de herkesin maaşını bankaya bağladılar.¹²²

Birçok kişi özellikle koruculuğun ilk yıllarında koruculara maaş ödendiğini bile bilmediklerini ifade ederken pek çoğu koruculuğa başladıktan uzun bir zaman sonra kendilerine maaş ödendiğini ifade etti. Korucuların kimisi bu durumu devletin kendilerine yaptıkları ödemeyi geciktirmesi ile ilgili olarak yorumlamaktaydı. Bazı başka koruculara göre bu durum maaşların doğrudan kendilerine ödenmemesi ile ilgili olabilirdi. Sebebi her ne olursa olsun maaşların doğrudan koruculara ödenmemiş olması korucuların haklarını suiistimale açık hale getirmiştir. Ödenmeyen ya da eksik ödenen maaşlarla ilgili korucuların hak arayabilecekleri bir makam yoktur. Üstelik bu sistem devletin toplu maaş ödemesi yaptığı korucubaşları ya da aşiret liderleri gibi kişilerin otoritesinin son derece güçlenmesine de neden olmuştur.

Yine doksanlı yıllarda korucuların herhangi bir sosyal güvencesi (emeklilik hakkı ya da sağlık sigortası) yoktur. Bu haklar için temelde devlet yetkililerinin ya da güvenlik güçlerinin “yardımına” muhtaçtırlar. Pek çok korucu doksanlı yıllarda hem kendilerinin hem de yakınlarının tedavisini bölgedeki komutanlara ya da devlet yetkililerine rica ederek yaptırıldıklarını ifade etmektedirler. Üstelik bu “rica ilişkisi” bütün koruculara da açık değildir. Devletin güvendiği, devlet görevlilerinin ilişkisi içerisinde olduğu korucular bu “rica ilişkisinden” yararlanabilmektedirler.

Korucuların bir diğer şikayeti üniformasız çalışmak zorunda kalmış olmaktadır. Giysinin, özellikle ayakkabının, son derece önemli bir “mülk” haline gelebildiği bölgede, korucular zorlu kış şartlarında kendi tedarik ettikleri giysiler ile nöbete ya da operasyona gönderilmiştir.

Elbise verilmiyor. Ayakkabı verilmiyor. Koruculara bazen askerlerin eski ayakkabıları veriliyor. O da her zaman değil bazen.¹²³

¹²² 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

¹²³ 16.11.14 Mardin Midyat. Erkek. Memur.

Raporun diğer bölümlerinde belirtildiği gibi 2000li yıllarla birlikte koruculuk bir dönüşüm geçirecektir. Kısaca söylemek gerekirse 2000li yıllarda koruculara yönelik yapılan temel düzenlemeler korucuların özlük haklarıyla ilgilidir ve bu haklar korucuların kendi haklarını devlete karşı da savunan görece özerk aktörler haline dönüşmesi ile yakından ilgilidir. Korucular devlet adına savaştıklarını, devlete sadakat gösterdiklerini ama devletin aynı sadakati onlara göstermediklerini ifade etmektedirler. Korucular en büyük sorunlarının ise düşük ücretler ve sosyal güvenceden yoksunluk olduğunu ifade etmektedirler. Armutova köyü eski muhtarı Reşit Cüci'ye göre: "Devlet artık yeni korucu almadığı için sayı hızla azalıyor. Eskiden 70 bin korucu vardı, şimdi 60 binlere düştü. Korucuya ihtiyaç kalmadığı için haklarını vermeyi de gereksiz görüyorlar. Koruculuğun sonu geldi artık. ... Koruculuk bugün kötü, yarın daha da kötü olacak. Elbiseler yırtılmış, yamalı geziyorlar. ...Devlet koruculardan vazgeçmiş çoktan."¹²⁴ Dalbudak mezrası Korucubaşı Hacı Ulaş da benzer sorunları tekrar etmektedir:

25 sene PKK ile çatıştık, bu da teşekkürü. 25 senedir bizi hep hükümet kandırdı, asker de kullandı. Astsubay ya da uzmanın hakları neyse aynısını istiyoruz. Çünkü onlardan daha fazla görev çıkıyor bize. Kamu görevi yapıyoruz. Karakolların, yolların güvenliğini alıyoruz. Operasyonlara askerlerle birlikte çıkıp, dağları geziyoruz. Aynı asker gibiyiz. Ama çok mağdur durumdayız. Moral yok. Sosyal haklarımız verilmediği için sürekli karamsarız. 2007'de Güneydoğu'daki bütün illerden korucuların temsilcileri olarak toplanıp Ankara'ya gittik. Orada başbakanla görüştük. "Bütün haklarınızı vereceğiz" dediler. Sonra çok sınırlı, yarım yamalak bir yasa çıktı.¹²⁵

Raporun koruculuk sisteminin hukuksal arka planını tartıştığımız bölümünde ifade ettiğimiz gibi korucuların sosyal güvencelerine dair en önemli düzenleme 2005 yılında 5443 sayılı yasa ile yapılmıştır. Bu yasa ile hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavilerinin yeşil kart verilerek sağlanacağı ifade edilmektedir (Ek fıkra:28/12/2005-5443/1md.). Maddeye 2007 yılında yapılan ek fıkra (Ek cümle: 27/5/2007-5673/1 md.) ile Geçici köy korucularının ölümü sebebiyle eşlerine aylık bağlanması durumunda hak sahiplerine aynı şekilde muayene, tetkik ve tedavi yardımı yapılmasına devam olunacağı belirtiliyordu.

Böylelikle 2005'ten itibaren yeşil kart sahibi olan korucular, devlet hastanelerinde ve acil durumlarda özel hastanelerde tedavi görme, ilaç ve gözlük alma haklarından faydalanabilmeye başladılar. Görüştüğümüz bütün korucular sağlık güvencesine yeşil kart üzerinden sahip olmanın yetersiz olduğunu ifade etmektedirler.

Yeşil kartım var, bunun dışında sağlık güvencemiz yok, sigortamız yok. O da son derece yetersiz. Her yerde geçerli değil. Bir sürü yerde kullanamıyorsunuz.¹²⁶

Yeşil karta dair korucuların en önemli şikayeti, herhangi bir ek gelir kazanmaya başladıkları durumda, yeşil kart haklarının iptal olmasıydı.

Bizim yeşil kartımız var, ama bence sosyal güvencemiz hala yok. Maaşlarımız çok az biliyorsunuz. Durumumuz ekonomik açıdan çok zor. Aldığımız maaş 2014 şartlarında

¹²⁴Ertuğrul Mavioğlu, "Rahatsız Korucular Bugün Genelkurmay'da", *Radikal Gazetesi*, 5 Mart 2011 [26.06.2011].

¹²⁵ A.g.e.

¹²⁶ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

900 lira. Bütün çoluk çocuk bu maaşla geçinecek. Ama haliyle bu maaş yetmiyor bize. Başkada iş yapamıyoruz. Niye? Çünkü ek bir iş yaptığımız, ek bir gelirimiz olduğu anda yeşil kartınız iptal ediliyor. Bu hak mı değil mi? SGK'lı çalışan olsak, böyle birşey olmaz. Bunu anlatmak için validen tam 11 muhtar randevu aldık. Ama ne oldu, sadece ben gittim. Diğerleri maaşları ve silahları ellerinden alınacak korkusuyla gelmediler. Ben bunları valiye anlattım. Sonra milletvekillerine söyledim. Hepsi hallederiz dediler ama halen halletmemişler.¹²⁷

Yetersiz maaş ve bu maaşa hak kazanmanın diğer haklardan faydalanmanın önüne geçmesi sadece yeşil kart ile ilgili değildir. Koruculuğun sağladığı düzenli (ama yetersiz) maaş koruculara göre korucuların diğer desteklerden faydalanabilmelerini engellemektedir. Bölgede yoksulluk sınırı altında kalan birçok aile yiyecek, yakacak ve eğitim yardımından faydalanabilirken, korucular düzenli bir maaş aldıklarından dolayı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlükleri'nin dağıttığı yardımdan faydalanamamaktadırlar. Bu yardımlardan faydalanamıyor olmak korucuların sıklıkla şikayet ettiği bir durumdur.

90larda eşim korucu oldu. Korucu olduktan sonra hiçbir yere çıkamadık. Babam korucuydu, kardeşim de korucu oldu. Bir çocuğum asker, evimizi bir korucu maaşıyla geçindiriyoruz. İki çocuğum çalışıyor. Biz korucu olduğumuzdan dolayı hiçbir yardım alamadık. Geçimimizi kıt kanaat yapıyoruz.¹²⁸

Korucunun 940 TL (2014) maaşı var, sağlık güvencesi yok. Kömür ve gıda yardımı alamıyor. Doğuda çocuk yardımı var, korucu bundan yararlanamıyor. Burs veriliyor, fakat yararlanmak için heyet gönderiyorlar. Yalnız bunu da vermiyorlar. Bakıyor evde televizyon var, burs vermiyor. Başvuruyoruz, yalnız çözüm yok. Cumhurbaşkanının söyleminde koruculuğu lağvetme var, biz de çok meraklı değiliz koruculuğa.¹²⁹

Korucuların bir kısmı yeşil kartın sigortalı olmak anlamına gelmediğini, devletin bir ara formül bulduğunu ifade ettiler. “Devlet sigortasız işçi çalıştıran işverene ceza veriyor, ama kendisi bizi resmen sigortasız çalıştırıyor” bizim koruculardan sıklıkla duyduğumuz bir ifadeydi.

Bu kabul edilebilecek bir durum değil. Bugün devlet işyerlerine baskın yapıp, kaçak işçi var mı diye kontrol ediyor. Ama bence devlet sigortasız kaçak işçi çalıştırıyor. Bizi çalıştırıyor.¹³⁰

Sağlıkla ilgili düzenlemelerin yanısıra 2000li yıllarda yapılan bir başka düzenleme emeklilik hakkına dairdir. 2 Haziran 2007 Köy Kanunu'na getirilen ek bir madde ile de koruculara emeklilik hakkı tanınmış ve 55 yaşını doldurmuş geçici köy korucularının ilişkilerinin kesileceği ve ilişkisi kesilenlerden 15 yıl veya daha fazla çalışmış olanlara Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından aylık bağlanacağına dair düzenleme getirilmiştir. Geçici köy koruculuğunu bir anlamda “devlet memuru” statüsüne alan bu düzenleme korucular tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Emeklilik hakları ile ilgili olarak korucuların iki temel konuda şikayetlerini yoğunlaştırdıkları görülmektedir. Bu şikayetlerden ilki emeklilik aylığının bağlanması için geçen sürenin kimi

¹²⁷ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

¹²⁸ 25.11.2014 Van Erciş. Kadın. Korucu eşi.

¹²⁹ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu..

¹³⁰ 22.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

zaman 1 yılı aşıyor olmasıydı. Bu bir yıllık süre başka herhangi bir gelire sahip olmayan korucular için son derece güçlükle geçmekteydi. Korucular başka devlet memurları için de geçerli olabilecek bu durumu, kendi durumlarında merkezden uzak olmaya, bürokratik yavaşlığa ve zaman zaman da koruculara yönelik önyargılara bağlamaktaydılar.

Emeklilik hakkımız yeni geldi. Bundan dolayı çok memnunuz. Ama biz zaten kıt kanaat geçiniyoruz. Emekli olduğumuz zaman maaş bağlanması bazen bir yılı buluyor, bazen yılı geçiyor. Bu sürede ne yaparız, nasıl geçiniriz soran yok.¹³¹

Korucuların emeklilik ile ilgili olarak temel şikayetleri emeklilik yaşı ile ilgiliydi. Konuştuğumuz korucuların hemen hepsi fiziksel güç gerektiren bu işten emekli olmak için 55 yaşın son derece yüksek olduğu hususunda birleşiyorlardı. Koruculuğun kaldırılması için de emeklilik yaşının düşürülmesinin gerekliliğine vurgu yapıyorlardı. Koruculara göre emeklilik yaşı 55'den 45'e çekilirse hem koruculuk sisteminin kaldırılması için önemli bir adım atılmış olacaktı, hem de bu ağır işi yaşlılık dönemlerinde emekli olmak için yapmak zorunda kalmamış olacaktı. Özellikle 90larda koruculuğa başlayan kişiler şimdi bu yaş sınırında olduklarını ve koruculuktan emekli olmaları gerektiğinden bahsettiler.

Korucular 30 senedir çalışıyor sosyal güvenceleri yok. Kaçak işçi gibi çalışıyorlar. Sigortamız yapılmalı. 200 bin sözleşmeli personel alınıyor, fakat koruculara hak tanınmıyor. Emeklilik bile yeni geldi. Haklarımız düzeltilmeli. Barışı halledin, hemen ardından koruculuğu kaldırın. Fakat bizi mağdur etmeden. 25-30 sene çalışan korucu bu saatten sonra ne yapar? Hakları sağlanmalı. Bunun en iyi yolu emeklilik yaşını 45'e düşürmek.¹³²

Özellikle emeklilik, meslek tazminatı, sağlık hakları gibi meseleler söz konusu edildiğinde pek çok korucunun kendi görevini güvenlik güçlerinin görevleriyle karşılaştırdığına tanık olduk. Hemen bütün korucular kendilerinin diğer güvenlik güçleri ile aynı işi yaptığını, ama hem daha az maaş aldıklarını hem de güvenlik güçlerinin sahip olduğu sosyal haklara sahip olmadıklarını ifade ettiler.

Muhatabımız eskiden askerdi, onlara söylüyorduk, ama şu an ne söylersek her şey siyasilerin elinde diyorlar. Bakıyorsun; bir uzman çavuş 4 bin lira alıyor. Her şeyden yararlanıyor, ben de aynı işi yapıyorum, ama hiçbir şeyden yararlanamıyorum. Hiçbir sosyal güvencem yok.¹³³

Araştırmamız sırasında korucuların özellikle sağlık ve emeklilik hakları ile ilgili olarak oldukça bilgili olduklarını ve hükümetin yapması gereken değişikliklere dair benzer bir talepler dizgesine sahip olduğunu gözlemledik. Bu durum hiç kuşkusuz korucuların yine 2000li yıllarla birlikte dernekleşmesi ve korucu derneklerinin korucuların hakları konusunda aktif bir rol oynaması ile ilgilidir. Bir sonraki bölümde korucuların kolektif haklarına vurgu yapan bir meslek grubuna dönüşmesini tartışacağız.

¹³¹ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

¹³² 29.11.2014 Hakkari Kırıkdağ. Erkek. Korucu (emekli).

¹³³ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

IX. KORUCU DERNEKLERİ

Koruculuğun ve korucuların barış ve çözüm sürecindeki yeri ve önemini daha önceki bölümlerde birçok kez belirtmiştik. Bu bölümde ise korucuların bu süreçte nasıl aktif bir rol alabileceklerini, “çözüm süreci”nde kendileri için ne tür talepleri olduğunu ve daha da önemlisi bu talep ve isteklerini dile getirmek için halihazırda bu konuda ne tür bir çaba ve örgütlenme içinde olduklarını korucu dernekleri üzerinden tartışmaya çalışacağız.

Dernekler üzerinden örgütlenmenin önemini kendisi de korucu olan Van Korucu Derneği Başkanı şöyle ifade etmektedir:

Dernekleşmeye başladık, aslında savaşmaktan aklımıza gelmedi dernekleşme. Baktık devletten hareket yok. 2000’de dernekleşmeye başladık. 2005’te derneğimiz kuruldu. Özlük haklarımızı almak için mücadele ediyoruz. 2008 yılında Van’dakini kurduk. 4,700 üyemiz var her ay toplantı yapıyoruz. Koruculara destek olmak için çabalıyoruz. Şu an Van, Şırnak ve Bingöl’de devlet bize yer verdi. Korucu evi diye adlandırıyoruz. Derneğimizin bir minibüsü var. İlerleme mevcut. 22 ilde ciddi bir örgütlenmemiz var. Ziya Sözen genel başkanımız. 46 bin korucuyu istersek bir araya getirebiliriz. Şu an dernek başkanım ve bu görevden dolayı tehdit ediliyorum. Korkum yok rahatım. Milletvekili çıkaracak güçteyiz. Yalnız hükümet bizi muhatap kabul etmiyor. Korucular olmasa AKP buradan oy alamaz. Barış sürecini bahane edip bizi muhatap almıyor.¹³⁴

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, çatışma süreci korucular arasında herhangi bir dayanışma ve örgütlenmeye imkân tanımamıştır. Silahlı çatışma sona erer ermez de korucular arasında ilk dayanışma ve örgütlenme örneklerinin ortaya çıkmaya başladığını görüyoruz. Çatışmazsızlık sürecinin başlaması ve koruculuğun silahsızlandırılacağı ve hatta kaldırılacağı söylentilerine Batman’ın Sason, Kozluk ve Gercüş ilçelerindeki korucular 2000 yılı Şubat ayında şöyle tepki vermekteydiler:

‘Bugün bu koruculara sahip çıkılmazsa, yarın öbür gün buranın insanı eski yere dönebilir, Apoculuk (PKK) sistemine geçebilir.’¹³⁵

Korucuların dernekleşme üzerinden örgütlenme girişimlerinin ilk örnekleri de 2001 yılında yine Batman’ın Gercüş ve Sason ilçelerinde gerçekleşecekti.¹³⁶ 2001 yılında Diyarbakır’da kurulan “Sason Köy Korucuları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”nin üye sayısı 1 yıldan az bir sürede 1,400’e ulaşacaktı. Devlet ve askerler tarafından da desteklenen bu örgütlenme çabalarının ilerleyen yıllarda hızla arttığı görülmektedir. 2006 yılına kadar yerel olarak faaliyet gösteren korucu derneklerinin bir kısmı, 2006 yılında “Geçici Köy Korucuları Haklarını Koruma, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği” çatısı altında biraya gelmiş ve bu tarihten itibaren köy korucuları artık kamusal alanda da görünür hale gelmeye başlamışlardır. 2013 yılında kurulan Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu’nun aynı yıl sonunda Güneydoğu Köy Korucuları Federasyonu ve Siirt Gazi ve Şehit Aileleri Dernekleri Federasyonu ile birleşmesiyle bugün köy korucuları 22 il, 5 federasyon ve 90’ın üzerinde derneğin bağlı olduğu Anadolu Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Konfederasyonu çatısı altında birleşmiş bulunmaktadır. Konfederasyon kuruluş amacını şöyle tanımlamaktadır:

¹³⁴ 22.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu

¹³⁵ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=-133780>

¹³⁶ Disa, 115-116.

Anadolu köy Korucuları ve Şehit Aileleri Konfederasyonu, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerini, Anayasa ve Tabii hukuk kurallarına, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygıyı esas alır. Anayasanın öngördüğü esaslara uygun olarak Köy Korucularımızın ve şehit Ailelerimizin liderlik vasıflarını, sosyal ve siyasal sorumluluklarını ve dayanışma ruhunu geliştirmek, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesine katkıda bulunmalarını sağlamak, yurt içinde ve dışında aynı amaçla kurulmuş olan dernek, vakıf, federasyon ve konfederasyonlarla işbirliği yapmak, kamuoyunu bu amaçlar doğrultusunda yönlendirmek ve bu amaçlar doğrultusunda yayınlar, eğitim çalışmaları, sosyal ve kültürel etkinlikler yapmak bu tüzükte belirtilen Konfederasyon kuruluş amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak; iktisadi, sınai işletmeler ve şirketler kurmak, kurulmuş olanlarına ortak olmanın yanı sıra, Geçici Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonları tarafından kurulmuş, Federasyonlar arasında dayanışma ve işbirliği kurulması yönünde çalışmalar yapmak, amaçlara uygun faaliyetlerin birlikte yapılması ve sürdürülmesini sağlamak, ülke düzeyinde etkinliklerde bulunmak. Korucularımız Şehit Ailelerimiz ve diğer Aileler arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak konfederasyonun amacıdır.

Gönüllü teşkilatlanma esasına göre kurulmuş olan ve ülkemizdeki Köy korucularını ve Şehit Ailelerini temsil eden üst kuruluş olma özelliğini taşıyan Konfederasyonumuz, aşağıdaki temel ilkeler çerçevesinde temel amaçlarına ulaşmayı vazgeçilmez bir gereklilik sayar:

- Köy Korucularımızı ve Şehit Ailelerimizi Türk toplumunun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancı ile bu yöndeki uygulamaların takipçiliğini yapmak.
- Ülkemizde var olan yanlış korucu algısının ortadan kaldırılması için ve Korucunun gerçek kişiliğini, kim olduğunu, ne iş yaptığını, geçmişten bu güne ülkemize katkısının ne olduğunu her ortamda dile getirmek.
- 442 sayılı köy kanununa göre çalıştırılan Köy Korucularımızın sigortasız çalıştırılmalarının yasalara uygunluk arz etmediğini savunur ve bu mağduriyetin giderilmesi için çalışmalar yapar.
- Çağdaş ve toplumsal görev bilincine sahip anlayışla Köy Korucularımızın ve Şehit Ailelerimizin ülke yönetiminde söz sahibi olabileceği ortamı yaratmak için çalışma yapar.
- Geliştirdiği projelerle üyelerinin bireysel gelişimine katkıda bulunur.
- Davasına bağlı, milli ve manevi değerleri benimsemiş, bulunduğu topluma kendini kabullendirmiş, toplumda saygınlığı olan bireylerin yetiştirilmesine öncülük ve rehberlik yapar.
- Yarattığı etki alanında çağdaş ve evrensel etik değerlerin ışığında bireyi üstün kılan toplumsal yapının oluşmasına sahip çıkan, sinerji yaratan, öncü, girişimci sivil toplum örgütü olmak için çalışmalar yapar.”¹³⁷

Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Federasyonu (ve sonrasında Anadolu Köy Korucuları ve Şehit Aileleri Konfederasyonu) ve yöneticilerinin kurulduğu günden itibaren korucuların özlük haklarının korunması ve genişletilmesi ve koruculuk sisteminin devam ettirilmesi için kamusal alanda, özellikle de “Çözüm Süreci”nin başlamasıyla oldukça aktif bir rol oynamaya başladığı görülmektedir.

¹³⁷ <http://www.korucukonfederasyonu.org/?pnum=5&pt=V%C4%B0ZYON+%26+M%C4%B0SYON>

Verdiği demeçler ve açıklamalarla sık sık gündeme gelen Konfederasyon Başkanı Ziya Sözen'e göre korucular 'barışın güvencesi olacaktır.' Ancak Sözen aynı zamanda çözüm sürecinde korucuların unutulduğu, sürece dahil edilmedikleri ve altyapısı hazırlanmadan korucuların elinden silah alınırsa PKK'lilerin öğ almaya çalışabileceği, korucuların da kendilerini savunmak zorunda kalacağı ve bölgenin kaosa sürüklenebileceği görüşündedir.¹³⁸

16 Şubat 2015 tarihinde El Cezire Türk'e verdiği mülakatta Sözen şunları ifade etmektedir:

Devlet, sadece ekonomik boyutunu değil, bu bölgenin gerçeklerini, bütün sosyolojik, psikolojik boyutlarını ele almadan bu sistemin lağvedilmesini gerçekleştirirse burada bireysel kan davalarına dönüşmesi tehlikesi var ve bu korucularımızda ister istemez psikolojik bir rahatsızlık yaratıyor. Belki onları hırçınlaştıran, sınırlı yapan budur.¹³⁹

Yine Sözen'e göre korucuların çözüm sürecinin önemli bir parçası olması gerekirken unutulduğunu belirtmektedir:

Akil İnsanların yaptığı toplantılara çağrılmadık. HDP ve HDP'ye yakın kesimler koruculuğun lağvedilmesini istiyor. Süreci bozacağımız ve provokatif eylemlere girişeceğimiz söyleniyor. Süreç başladığından beri 11 arkadaşımız suikasta kurban gitti. Dört arkadaşımız PKK'nın elinde. Hâlâ, PKK tarafından gönderilen mektuplarla tehdit ediliyoruz. Çözüm süreci varsa biz niye ölüyoruz, niye kaçırılıyor? Bir sorumluluk ihtiyacı varsa ortada, herkesin buna uyması lazım. Bir sistem ya kalıcı olur ya geçici olur. İsmimizin önünde 'geçici' sıfatının 30 yıl varlığını sürdürmesi bizi son derece rahatsız ediyor. Devlet açık ve net söyleyecek. Bu sisteme devam edeceksem amenna der, bize söyler ve biz bu sisteme devam ederiz. 'Sistem geçerliliğini kaybetmiş, günün şartlarında ihtiyaç yok' derlerse yarın sabah hiçbir arkadaşımız itiraz etmeden silahlarını Türkiye Cumhuriyeti devletine teslim edecektir ve herhangi bir kargaşa çıkarmayacaktır.¹⁴⁰

1990'lı yıllarda aşiret olarak koruculuğu seçenlerin olası silah bırakma günü geldiğinde sıkıntı çıkarabileceklerini de belirten Sözen, devletin bu aşiretlerle daha sıkı ilişki içerisine girmesi gerektiği görüşünde:

Şanlıurfa, Şırnak, Hakkari, Van ve Mardin'de korucu aşiretleri var. Zaten bizim korkumuz da şu; bireysel olarak ben Bingöllü bir korucu olarak devlete kızdığım da gider silahımı bırakır, evimde otururum. Ama bu aşiretlerin devlete kızması, küsmesi ve toplu hareket etmesi halinde biz bölgeyi kaybetmiş olacağız. Bizim endişemiz bu. Bu aşiretlerin saf değiştirmesi halinde, kan davasına dönüşmesi halinde tehlikeli olur. Devletin her ay bu aşiretlerle toplanıp istişareler yapması lazım. Geçmişte yapıyordu. Uçaklara bindirilip, Ankara'ya götürülüyor, çeşitli makamlarda kabul edilerek görüşmeler yapıyordu. Ancak geldiğimiz noktada, çözüm sürecinde kendilerine danışılmıyor.¹⁴¹

Sözen'e göre korucuların karıştıkları suçlar hakkında da, bu suçlardan çok, 90'lı yıllarda bu tür suçlara karışan korucuların sistem içerisinde tutulmaları camialarına zarar vermiştir. Diğer korucular da bu durumdan oldukça rahatsız olmaktadır.

¹³⁸ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/korucularda-cozum-sureci-endisesi>

¹³⁹ Age.

¹⁴⁰ Age.

¹⁴¹ Age.

“Örneğin bir kamu görevlisi bir suç işlediğinde o bu sistemden uzaklaştırılmıştır, fakat korucu o günün şartlarında sistemin içerisinde barındırılmıştır. Korucular olarak en büyük rahatsızlığımız bu. Bu korucu da olsa asker de olsa; kim suça karışmışsa derhal sistemden uzaklaştırılmış olsaydı bugün koruculuk sistemi bu kötü hadiselerle anılmıyor olacaktı. Türkiye’de, bir savunucusu olmayan kişileriz. Bölgeyi bilmeyen Ankara’da İstanbul’da bizim hakkımızda önyargılı kanaatte bulunan insanlar olduğu için koruculuk suç örgütüymüş gibi, cani topluluğuymuş gibi lanse edildi.”¹⁴²

Sözen, ayrıca korucuların karıştığı suçların devletin diğer güvenlik güçlerinin karıştığı suç oranlarından daha fazla olmadığını da savunmaktadır:

Suça karışan korucularla ilgili bir çalışma yaptık. Bütün kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi geçmişte korucularda da suça karışmış olanlar var. Bu suça karışma oranlarıyla ilgili yaptığımız araştırmada sınır boylarında korucular kaçakçılık başta olmak üzere, işte mazot, sigara kaçakçılığı, teröre yardım yataklıktan ve buna benzer suçlara karışmışlar geçmişte. İç bölgelere geldiğimizde kavgaya karışma, su arkı için köylerde yaşanan kavgalar, kız kaçırma gibi. Yüzde 1,8 oranına tekabül etmektedir. Bizim araştırmamıza göre korucuların suç oranları asker, polis ve doktorların suç oranlarından çok daha düşük.

Emekli korucularla birlikte sistemden bugüne kadar 90 bin kişi geçmiş, bunlar arasında 1,700’ü geçkin korucu suça bulaşmıştır. Eğer bir korucu suça bulaşmışsa Doğu ve Güneydoğu’da; o bölgedeki karakol komutanı veya ilçe jandarma komutanı ya da oradaki mülki idare amirlerinin bilgisi olmadan tek başına bu suçu işlemek gibi bir lüksü olamaz. Yani onun suç ortakları vardır; kaçakçılık yapmışsa beraber yapmıştır.¹⁴³

Korucu derneklerinin dile getirdikleri en önemli sorunlardan biri can güvenlikleri olarak karşımıza çıkıyor. Özellikle 2011 yılından beri gerçekleşen korucu infazları ve kaçırılma olaylarının artmasına tepki amaçlı dernekler tarafından birçok kez toplantılar, kısmi gösteriler ve basın açıklamaları yapılmaktadır.

12 Ocak 2015’te Korucubaşı Lezgin Sak’ın Şırnak’ta görev yaparken PKK tarafından kaçırılması üzerine Diyarbakır’da toplanan korucu dernekleri adına basın açıklaması yapan Konfederasyon Başkanı Ziya Sözen korucuların endişelerini “Bizi sokaklara inmeye, baş kaldırmaya, isyan ettirmeye mecbur bırakmayın. Korucu bu bölgenin sigortası, şah damarıdır. Bu şah damar kesilirse, patlarsa bu ülkenin akıbetinin belirsizliğe sürüleceğini düşünüyoruz” şeklinde ifade etmektedir. Kaçırılan korucubaşı Lezgin Sak’ın serbest bırakılmasını isteyen Ziya Sözen, “Çözüm süreci’ devam ederken PKK’nın Elazığ, Hakkari ve Şırnak’ta 3 korucuyu ellerinde tuttuğunu vurgulayarak sözlerine şöyle devam etmektedir:

Çözüm sürecini’ destekleyen bir camia olarak bunu hak etmiyoruz. Korucularımızın sağ salim derhal ailelerine teslim edilmesini istiyor ve bekliyoruz. Bu en büyük arzu ve hakkımızdır. Korucularımız şehit edilirken, kaçırılırken, birilerinin özgürlük, insan hakları adı altında sokaklara dökülmelerini tasvip etmiyoruz. Korucularımızın yaşama hakkı elinden alınırken, hükümetimizin sessiz kalmamasını bekliyoruz. Uğruna öldüğümüz değerler için ‘Vatan sağ olsun’ diyorduk. Bugün uğruna canlarımızı verdiğimiz değerler; Diyarbakır’da bayrağımız indiriliyor, milli ve manevi

¹⁴² Age.

¹⁴³ Age.

değerlerimiz ayaklar altına alınmıyorsa tabiri caizse 'pisi, pisine ölüme gittiğimizi' düşünüyoruz. Bir ortamda 'Vatan sağ olsun' diyebilecek miyiz? Bunu düşünme noktasına gelmişiz.¹⁴⁴

Sözen, korucu camiası olarak kendilerini terk edilmiş, yetim, üvey evlat gibi gördüklerini hiç kimsenin kendi üzerlerinden siyaset yapma hakkı ve haddinin bulunmadığını ifade ederek korucuların tepkilerini şöyle ifade etmektedir:

Bir astsubayımız kaçırıldığında, devletimizin bütün ilgili kurumları, kurtarma operasyonları düzenliyor. Bunları ailelerine sağ salim teslim ediyor; korucu kaçırıldığında 'Geçmiş olsun' deme zahmetinde bile bulunmuyorsa buna bu saatten sonra asla seyirci kalamayız. Korucu hayatı bu kadar ucuz olmamalı. Bizler buranın öz ve asıl unsurlarıyız. Ne gidecek başka bir memleketimiz, ne de memleketimizi çapulculara teslim etme niyetimiz yoktur.¹⁴⁵

Açıklamasından çözüm sürecine de dahil edilmediklerini, dışlandıklarını dile getiren Sözen, korucuların seslerini duyurmak ve can güvenliklerini sağlamak için istemedikleri başka yöntemler izlemek zorunda kalacakları, korucuların artık dernekler tarafından bile kontrol edilemeyebileceğini dile getirerek devlet yöneticilerini de bu konuda adete tehditvari bir biçimde uyarmaktadır.

'Çözüm süreci' toplantıları yapan hükümet yetkililerinin, bizi görmezden gelmelerine artık seyirci kalamayız. Türkiye'ye sığınan Yezidilerle bile görüşen Sayın Cumhurbaşkanımız 30 yıldır 1660 şehit vermiş korucu camiasından geçici köy korucuları temsilcileriyle görüşmeyi kabul etmemektedir. Bölgede 30 yıldır iki başlı siyaset vardır. Hükümet bizi sevmiyorsa bile siyasetin bile bizlerle görüşmeleri lazım. Arzu etmediğimiz halde artık konfederasyon, dernek başkanları, korucu camiasının sokağa dökülmesinin önünde set oluşturamıyoruz. Onları teskin edemiyoruz. Artık bizim sözümüzü de dinlemeyecek noktaya geldiler... Devlet büyüklerimize sesleniyorum; merhamet, şefkat dilenmiyoruz. Anamızın ak sütü gibi helal olduğunu düşündüğümüz haklarımızın 30 yıl sonradan iadesini talep ediyoruz. Bizi sokaklara inmeye, bizi başkaldırmaya, bizi isyan ettirmeye mecbur bırakmayın. Bu ülkemizin lehine ve menfaatine olmayacaktır. Kendi elimizle PKK'nın DBP'nin ekmeğine yağ sürmüş olacağız. Korucu bu bölgenin sigortası, şah damarıdır. Bu şah damar kesilirse, patlarsa bu ülkenin akıbetinin belirsizliğe sürüleceğini düşünüyoruz.¹⁴⁶

Korucuların dernekler aracılığıyla örgütlenme çabalarının bir başka önemli sonucunu da hukuksal alanda verdikleri mücadelede görmekteyiz. 2013 yılında Diyarbakır, Hakkâri ve Şırnaklı korucuların birlikte kurdukları Güneydoğu Anadolu Köy Korucuları Federasyonu özlük haklarını genişletmek ve sosyal güvenceye kavuşmak için 2014 yılında İçişleri Bakanlığı'na dava açmıştır. Aynı Güneydoğu Anadolu Köy Korucuları Federasyonu'nun da başkanı olan ve yirmi yılı aşkın bir süreden beri Diyarbakır'ın Çınar ilçesinin Bayırkonak köyünde köy Korucusu olan Seydoş Karadağ davanın nedenini şu sözlerle anlatmaktadır:

Geçici köy korucuları otuz yıldan fazladır sigortasız çalışıyor. Sadece 'Yeşil Kart' olarak bilinen Genel Sağlık Sigortası'na sahibiz. Bu sigortayla tek hakkımız devlet hastanelerine gitmek ve ilaç almak. Ancak Genel Sağlık Sigortası'nda prim

¹⁴⁴ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/191409/_Bizi_isyan_ettirmeye_mecbur_birakmayin_.html#

¹⁴⁵ Age.

¹⁴⁶ Age.

yatırılmıyor ve emeklilik hakkı bulunmuyor. Korucuların emekliliklerinde ise ya tazminat ya da emeklilik maaşını seçmek durumundasınız. Biz de eşitlik ilkesi uyarınca harekete geçerek İçişleri Bakanlığı aleyhine dava açtık.¹⁴⁷

Ankara'da açılan dava, "korucuların yaşadıkları yerde açılması gerektiği" gerekçesiyle iade edilince yeni dava Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi'nde görülmeye başlanmıştır. Diyarbakır'daki davanın ilk duruşması öncesi verdiği demeçte Karadağ, davadan umutlu olduklarını ifade etmektedir:

Davadan beklentimiz Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına alınmamız ve geçmişe dönük primlerimizin yatırılması. Bu sayede emekli olabileceğiz ve tazminatlarımızı alabileceğiz. Hiçbir hakka sahip değiliz mevcut koşullarda. Operasyona çağırıldığımızda yol paramızı bile kendimiz karşılıyoruz. Bu adil değil.¹⁴⁸

Korucuların Korucu Derneklerine Bakışları:

Görüştüğümüz korucular arasında genelde korucu derneklerine karşı ilginin ve beklentinin az olduğunu gördük. Bazı korucular derneklerle pek ilişkilerinin olmadığını, derneklerin genel olarak pek bir işe yaramadığını ve şimdiye kadar derneklerden pek bir fayda göremediklerini ifade ettiler.

Derneklerin kurulduğunu biliyorum fakat bugüne kadar hiçbir faydasını görmedim.¹⁴⁹

Örgütlenme var ama bir şey çıkmıyor.¹⁵⁰

Dernek var ama hiç gitmedim.¹⁵¹

Korucu derneğinden hiçbir fayda yok.¹⁵²

Koruculuk derneğiyle pek bir ilişkimiz yok.¹⁵³

Bir korucu da korucuların derneklerle ilgili yeterince bilgileri olmadığını, kendilerine yeterince bilgilendirme yapılmadığını, bilgilendirme yapılsa bile çoğu korucunun derneklerin amacını anlayamayacağını ifade etti:

Korucu benim gibi cahil bir insan ve federasyon falan bilmez, bilse de işe yaramaz. Ne olduğunu bilmezler zaten.¹⁵⁴

Bazı korucular derneklere üye olduklarını, desteklediklerini ama dernekleşmenin şimdiye kadar yeterli sonuçlar vermediğini ifade ettiler.

Dernekleşme çalışmalarımız başladı. Maaşlar düzeltildi, fakat yeterli değil.¹⁵⁵

¹⁴⁷ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/koruculardan-sosyal-guvence-davasi>

¹⁴⁸ Age.

¹⁴⁹ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

¹⁵⁰ 16.11.2014 Mardin Midyat, Erkek. Korucu (Emekli).

¹⁵¹ 18.11.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu.

¹⁵² 1.12.2014 Hakkari Yüksekova, Erkek. Korucu.

¹⁵³ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek. Korucu.

¹⁵⁴ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek. Korucu

¹⁵⁵ 2.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

Dernek kuruldu ben üye olmadım. Fakat kurulması çok iyi. Bizim haklarımızı savunuyorlar.”¹⁵⁶

Korucu derneklerinin Ziya Bey başkanı, Ayhan Bey (Van) bir şeyler yapmaya çalışıyor. Ama ne kadar malum? Bize herhangi bir yardım, destek olmadı. Hatta biz onlara yardım yapıyoruz aylık 10 TL. Seçim olmuyor zaten. Ben bu işi anlamadım. Çok bilgi sahibi değiliz.¹⁵⁷

Bazı korucular ise derneklere üye olmaları için baskı olduğunu söyleyip buna karşı tepkilerini dile getirdiler.

Komutanlar korucuları zorla dernek üyesi yapıp aidat alıyor. Ayda 5 TL ve binlerce kişi. Bu paranın nereye gittiği belli değil. Şimdi 10 TL olmuş.¹⁵⁸

Alayda toplantı yaptık komutan bize gidin üye olun dedi.¹⁵⁹

Bazı korucular, ki bunlar genelde ya korucu dernek başkanları, ya da korucu derneklerinin aktif üyelerinden oluşmaktaydı, korucu derneklerinin ve genel olarak örgütlenmenin korucuların haklarının korunması ve geliştirilmesindeki önemini vurguladılar. Ancak korucu derneklerine olumlu bakan korucular arasındaki genel kanı da korucuların sorunlarına devlet yetkililerinin yeterince eğilmedikleri ve korucu derneklerinin gerektiği kadar ciddiye alınmadığıydı.

Dernek başkanları Ankara'ya gitti birkaç defa, ama hiç cevap alamadılar.¹⁶⁰

Biz toplantı yaptık. Bütün dernek başkanları geldi. Konfederasyon başkanı Ziya Sözen de vardı. Kendisi korucu değil babası korucu ve şehit düştü. Ak parti mitingine gittik. Elazığ'da sorunlarımızı dile getirmek için fakat dinlemediler. Ziya Bey Ankara Valisiyle görüştü. Vali çıkardı 500 lira verdi, ayıptır bu. Yanlıştır. Ayakta durduk yıkılmadık. Her ay koruculardan 10 lira alıyoruz. Olurda biri hasta olursa onun masraflarını karşılayalım ya da maddi durumu kötüyse destek olmak için. 45 bine yakın para geliyor.¹⁶¹

Korucu dernekleriyle yeni bir bağlantı kurdum. Ve Siirt ili adına konuştum. Derneklerin olması gerekir. Koruculuk sisteminin önemsenmesi gerekir. Yoksa Güneydoğu'da adam kalmaz.¹⁶²

Bazı korucular ise sadece devletin ve hükümetin ilgisizliğinden değil korucu olmayanların derneklere olan olumsuz tepkilerinden hatta beraber dernekleştikleri ve federasyon kurdukları şehit aileleri ile olan ilişkilerin yetersizliğinden ve gelen tepkilerden de bahsettiler.

Derneklerin kurulması çok iyi oldu. Şehit aileleri korucu derneklerini ya da korucuları desteklemiyorlar. Neden? Çünkü şehit aileleri askerlerin ölümünde korucuların parmağı olduğunu düşünüyorlar.¹⁶³

¹⁵⁶ 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu

¹⁵⁷ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu

¹⁵⁸ 16.11.2014 Mardin Merkez. Erkek. Memur.

¹⁵⁹ 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu

¹⁶⁰ 16.11.2014 Mardin, Midyat. Erkek. Korucu.

¹⁶¹ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu

¹⁶² 4.12.2014 Siirt Erüh. Erkek. Korucu.

Devlet bir tarafa itiyor, PKK bir tarafa itiyor. Korucuyuz diye hem arkadaştan hem de sigortadan dışlanıyoruz. Bunu dile getiriyoruz, yetkililere söylüyoruz, fakat kimse oralı olmuyor. Korucular şu an ortada kimse sahiplenmiyor. Dernek kurduk bu şekilde mücadele edelim dedik. Millet sevmiyor devlette sahiplenmiyor.¹⁶⁴

Van'da görüştüğümüz Korucu Derneği Başkanı ise dernek için kiralık yer ararken bile tepkilerle karşılaştıklarını ve kimsenin dernek için yer vermek istemediğini belirtmekte, korucular ve korucu dernekleriyle ilgili gelinen noktayı şöyle özetlemekteydi:

Dernek açtık sıkıntılarımızı çözelim diye. Efsan Ala ile görüştük. Emeklilik yaşını düşürmesini istedik, ama çözüm yok. Dernekte genç, yaşlı kişiler var. Şu an bu durumda silah bırakırsak ortada kalırız. Güvenemiyoruz. 126 kişinin isminin geçtiği bir liste varmış PKK'da. Son 8 ay içinde 26 korucu öldürüldü. Çatışmasız bir ortam yaratıldı ve bu ortamda bu yapılır mı? Dağlara gitmiyoruz sıkıntı çıkmasın diye, bir olay çıkmasın diye.¹⁶⁵

¹⁶³ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu

¹⁶⁴ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu

¹⁶⁵ 22.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu

X. KORUCULARIN KİMLİK TANIMI

Koruculuk vb. paramiliter oluşumların önemli bir amacı da çatışma durumunda yerel grupların, özellikle de isyancı grubun toplumsal tabanını oluşturabilecek hedef grupların, hem etnik hem de siyasi kimliklerinde ve aidiyetlerinde hedeflenen değişim ve dönüşümdür. Köy koruculuğu örneğinde de korucu olmak ya da olmamak yerel grupların devlete olan sadakatlerinin, yani siyasi aidiyet ve kimliklerinin, en birincil göstergesi olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda yerel grupların etno-kültürel kimliklerinde hakim kimlik lehine bir dönüşüm de hedeflenmektedir. Köy koruculuğu örneğinde ise yerel olarak hakim olan Kürt kimliğinin de zamanla ulusal olarak hakim kılınmak istenen Türk kimliğine evrilmesinin hedeflendiği söylenebilir. Ancak koruculuk sistemine dahil olma biçimlerindeki farklılaşmalara ve çatışma öncesi mevcut toplumsal ilişkilerin yapısı ve dinamiklerine bağlı olarak siyasi ve etno-kültürel kimlikler arasında doğrudan bir örtüşme ve aynı düzeyde ve hızda bir değişim ve dönüşüm genellikle gözlenmez.¹⁶⁶ Köy koruculuğu sisteminde de benzer bir durum söz konusu olmuş, köy koruculuğu PKK'ye karşı verilen mücadele bir askeri strateji olmanın yanı sıra var olan toplumsal yapıyı, ilişkileri ve kimlikleri de dönüştürmüş ve yeniden üretmiştir.¹⁶⁷

Bu araştırma için görüşülen korucu ve korucu olmayan görüşmecilerin ifadelerinde kimlik tanımlamalarının çok katmanlı ve girift bir durum sergilediği gözlemlenmiştir. Korucuların büyük çoğunluğu birinci kimliklerinin etnik kimlikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak yine büyük çoğunluğu bu kimliklerini bir başka kimlikle desteklemeyi tercih ettiler. Birkaç istisna dışında anadili Kürtçe olan görüşmecilerin çoğunluğu, koruculuğa katılma şartlarından bağımsız olarak her şeyden öncelikle Kürt olduklarını ifade ettiler. Birçoğu da peşinden aynı zamanda Müslüman olduklarını da dile getirdiler. Yine korucuların büyük bölümü T.C. vatandaşı olduklarını ve Kürt olarak eşit haklara sahip olmak istediklerini dile getirdiler. Eşitlik ve kardeşlik korucular arasında temel söylemlerden ve taleplerden biri olarak karşımıza çıktı. Halen koruculuk görevinde olanların büyük çoğunluğu da Kürt kimliklerine sahip çıkarak ancak vatansever “iyi Kürt”lerden olduklarını öne çıkarmayı tercih ettiler:

Kendimi Kürt olarak görüyorum. İki çeşit Kürt vardır. Birincisi ekmeğe hainlik etmeyen, bayrağın altında yaşayan, ikincisi hainlik eden, Kobani eylemlerinde gördüğümüz kişilerdir. Ben bunlardan ilkiyim.¹⁶⁸

Kimlik olarak Kürdüm, ama T.C. vatandaşıyım, asla ona ihanet etmem. Arap, Türk gibiyim. Müslümanız elhamdülillah, aynı zamanda. Kürt olarak dünyaya geldim, bütün ırklara saygım var.¹⁶⁹

Öncelikle Müslüman Kürdüm. Bu ülkeye bağlı bir vatandaş, bir milliyetçiyim.¹⁷⁰

Kürdüm ben, bunu inkar edemeyiz. Türkiye Cumhuriyeti gibi güzel bir vatanda her şeye sahip iken neden ihanet ediliyor? Bu mesele dış güçlerin oyunu. Bunlar Kürtleri kullanıyorlar.¹⁷¹

¹⁶⁶ Balta-Paker ve Akça, 2013, 7.

¹⁶⁷ Tüyzüz, 2014, 178.

¹⁶⁸ 22.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

¹⁶⁹ 12.11.2014, Şırnak İdil. Erkek. Gönüllü Korucu.

¹⁷⁰ 17.11.2014 Mardin Kızıltepe. Erkek. İşadamı (Korucu değil).

¹⁷¹ 20.11.2014 Mardin Derik. Erkek. Korucu.

Ana dili Kürtçe olmayanlar ise farklı etnik kökenlerden geliyor olmalarına rağmen (Arap, Azeri, Kırgız) Türk olduklarını belirterek Türk kimliklerini öne çıkarmayı tercih ettiler.

Kendimi Türk hissediyorum. Müslüman Türküm. Ama anadilim Arapça ve Arap kökenliyim.¹⁷²

Türkiye Cumhuriyeti bayrağı altında yaşıyoruz. Ülkemizi çok seviyoruz. Türküz.¹⁷³

Görüşmeciler arasında asıllarının başka bir etnik kökenden geldiğini, ama zamanla Kürtleştiklerini söyleyenler de oldu:

Aslımız Arap, ama Kürtleşmişiz. Kürdüm, şu an Türküm desem bana gülerler.¹⁷⁴

Kürdüm, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım. 700 yıl öncesinden Arap kökenliyiz. Çevremizdekiler bizi Arap olarak biliyorlar. Tayan aşireti olarak Suriye'den göçmüşler.¹⁷⁵

Anadili Kürtçe olan fakat Kürtçeyi yerel bir dil olarak tanımlayan bir başka görüşmeci ise kimliğini şöyle tanımlamaktaydı:

Ben kendimi Müslüman Türk olarak tanımlıyorum. Bölge dili olan Kürtçeyi de konuşuyorum. Türk ailesiyiz. Türkiye'de yaşıyorsak Türküz¹⁷⁶

Bir görüşmecinin aşağıdaki kimlik tanımı da etnik ve dini kimliğin ne kadar içiçe geçebileceğini, hatta bazı kafa karışıklıklarına dahi sebep olabileceğine iyi bir örnek teşkil etmektedir:

Kürdüm. Müslümanım. Şafiyim, ama mezhepleri pek önemsemiyorum. Önce Müslüman, sonra Kürdüm.¹⁷⁷

Görüşmeler sırasında ortaya çıkan bir başka önemli aidiyet unsuru da aşiret kimliğiydi. Özellikle yerel ilişkiler söz konusu olduğunda aşiret kimliği daha öne çıkan bir aidiyet olarak karşımıza çıktı. Yine bir kaç istisna dışında görüşmecilerin çoğu aşiret kimliklerin kendilerini tanımlamakta özellikle yerel ve bölgesel ilişkiler söz konusu olduğunda önemli ve belirleyici olabileceğine dikkat çektiler.

Genel olarak korucular arasında makro bir etnik aidiyet olarak Kürtlüğün güçlü bir unsur olduğunu gözlemledik. Ancak korucular (ve muhtemelen korucu olmayanlar) için Kürtlüğü Müslümanlıktan ayrı ve aşiret bağlarından bağımsız düşünülebilecek bir kimlik olarak tanımlamak mümkün değil.

Koruculuk sistemi korucular arasında “iyi” ve “kötü” Kürtler olarak bir ayrışmaya sebep olmuş gibi gözüküyor. Ancak aynı zamanda da korucuların daha eşitlikçi taleplerinin son dönemde belirginleştiğini ve genel olarak Kürt ulusal hareketinin bir takım taleplerini bütün Kürtlerin eşit olmayı hak eden vatandaşlar olarak dile getirmekten ve desteklemekten de

¹⁷² 16.11.2014 Mardin Merkez. Erkek. Memur.

¹⁷³ 17.11.2014 Mardin Midyat. Korucu (Emekli).

¹⁷⁴ 11.11.2014 Şırnak İdil. Erkek. Gönüllü Korucu.

¹⁷⁵ 9.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

¹⁷⁶ 18.11.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu (Korucubası).

¹⁷⁷ 16.11.2014 Mardin Kızıltepe. Erkek. İşadamı (Korucu değil).

çekinmediklerini de belirtmek gerekiyor. Bunda şüphesiz çatışmasızlık ve çözüm sürecinin etkisi yadsınamaz. Barış ve çözüm sürecinde koruculuk sisteminin bir kimlikleme aracı olarak kullanımının görelî olarak geri planda kalmasının bir etkisi olarak korucular arasında da Kürtlerin bir takım hak ve talep mücadelelerinin daha meşru bir zemin kazanması mümkün olabilmektedir.

XI. KORUCULUK VE GÜNDELİK HAYAT

Koruculuk sisteminin en önemli sonuçlarından biri uygulanmaya başladığı tarihten itibaren yarattığı can ve mal kaybının yanısıra bölgedeki toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisi olmuştur. Bu araştırma sırasında da, her ne kadar bölgeler arası farklılıklar olsa da, araştırma dahilindeki tüm bölgede en belirgin toplumsal ayrışmanın ve çekişmelerin korucu olanlar ve olmayanlar arasında olduğu gözlemlenmiştir. Koruculuk tüm bölgede istisnasız herkesin gündelik yaşamını ve toplumsal ilişkilerini farklı derecelerde ve şekillerde de olsa derinden etkilemiş gözükmektedir. Araştırma boyunca korucu olanlar ve olmayanlar arasındaki ilişkilerin en sorunsuz gibi görüldüğü veya sorunsuz olduğunun aktarıldığı durumlarda bile çeşitli ayrışmaların, çatlakların, çekişmelerin ve gerilimlerin varlığı gözlemlenmiştir.

Raporun bu bölümünde koruculuğun uygulanmaya başladığı tarihten itibaren bölgedeki toplumsal ilişkileri ve gündelik yaşamı çeşitli seviyelerde —bireysel, aile içi ve aileler arasında, aşiret içi ve aşiretler arasında, akrabalar arasında, köyde ve şehirde, korucular ve korucu olmayanlar arasında ve hatta korucular arasında -- nasıl ve ne derecede etkilediğini tartışmaya çalışacağız. Aynı zamanda bu ilişkilerin zaman içerisindeki değişim ve dönüşümlerine dikkat çekmeye, özellikle de çatışmasızlık ve sonraki çözüm sürecinin bu ilişkilerde ve genel olarak koruculuğun farklı kesimlerdeki algısı üzerindeki etkilerini de irdelemeye çalışacağız.

Görüşme yapılan birçok korucu, korucu olmayanlarla ilişkilerinin hep sıkıntılı olduğunu, dışlandıklarını ve zaman zaman çok sert tepki gördüklerini dile getirdiler.

Korucu olanlarla olmayanlar arası tabi ki iyi değil yani. Askerler bize iyi bakıyor, ama millet bizden gıcık kapıyor.¹⁷⁸

Yeri geliyor bize küfür ediliyor, yeri geliyor eşek sıpası (çahş) deniliyor bize.¹⁷⁹

Korucu olanla olmayanın arası iyi, ama bir mesafe var. Yolda geçerken birbirlerine selam vermiyorlar.¹⁸⁰

Bizim bazı arkadaşlarımız bile bize T.C. ajanı diyor, sırf BDP'ye gitmediğimiz için. Gelen hizmetleri örgüt engelliyor. İş yapmak istiyorsanız örgüte vergi vermek zorundasınız. Şu an PKK'dan baskı yapılıyor.¹⁸¹

Korucular hakkında iyi düşünmüyorlar. Vatandaş korucuları sevmiyor.¹⁸²

Fakat memlekette iş bulmakta zorlanıyoruz, işe almıyorlar biz korucuları. Bu yüzden haksızlığa uğruyoruz.¹⁸³

Vakti zamanında yerel halk bize ekmek, taksi vermiyordu, bunu isteyerek yapmıyorlardı ya da PKK bunlara baskı yaptığından bize yardım yapmıyorlardı. Bir hastam vardı, zamanında 500 TL verdim, ama taksici beni almadı. Bu yüzden

¹⁷⁸ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek. Korucu.

¹⁷⁹ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek. Korucu.

¹⁸⁰ 30.11.2014 Hakkari Çukurca. Erkek. Korucu.

¹⁸¹ 02.12.2014 Hakkari Şemdinli. Erkek. Korucu.

¹⁸² 20.11.2014 Mardin Mazıdağı. Erkek. Korucu.

¹⁸³ 6.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu.

haksızlığa uğradık. Bizimle arkadaşlık yapanlara da zorluk yapıyorlardı. Kamyonlarımız yakıldı, ticaret yaptırmadılar.¹⁸⁴

Halk tarafından dışlanıyoruz. İnsanlar takip ediyordu bizi. Millet inkar ediyordu bizi. Çözüm sürecinde durum daha iyi. Tehdit olmazsa daha iyi.¹⁸⁵

Herkes korucu oldu bizim köyde, fakat halkla aramız açıldı. Bizleri gördüklerinde sanki düşman görmüşler gibi bakıyorlardı. Serbest gezemiyorduk.¹⁸⁶

Öyle ki tüm bu sıkıntılardan kaçınmak için korucu olduğunu gizlemek zorunda olanlar bile olmuş:

Başta korucuyum diyemiyordum. 4-5 sene gizli tuttum. Kardeşim askerdi ve şehit düştü askerde. Bu durumumuzu göz önünde bulundurup beni korucu yaptılar. Zorlama yoktu. Ama korucuyum diyemiyoruz. Dediniz mi dışlanıyoruz.

Fakat halkın bir kısmı sizi kabullenemiyor. Bize sürekli ispiyoncu deniliyor. Devlet de tam sahip çıkmıyor. Korucunun şehidi bile tam şehit değildi. Daha yeni son zamanlarda düzeldi bu. Bu halkın içinde korucu olmak çok zor.¹⁸⁷

Diğerleri tarafından dışlanmalardan ve tehditlerden sadece korucular değil korucuların aileleri, eşleri ve çocukları da etkileniyor:

Komşularıyla konuşmuyorum. Korucusunuz dediler, en ufak bir şey olsa sizden biliriz dediler. Korku içerisindeyiz. Çocuklarımızın başına bir şey gelecek diye çok korkuyorum. Akşam uyurken kapıyı pencereyi kontrol edip uyuyoruz. Keşke bu sıkıntılar olmasaydı. Türkiye’de insan gibi yaşayabilsek. Huzurlu olabilseydik. Mahalledeki herkesle görüşüyoruz, ama korucu olmayanlar için fark ediyor. Mitingler olduğunda (BDP’nin), bize siz ayrımcısınız siz düşmansınız diyorlar. Köyümüzde hiç çatışma olmadı fakat tehdit oldu. Eşimiz yemek yerken biz silahı tutup nöbet tutuyorduk eşlerimizin yerine.¹⁸⁸

Korucu ailelerinin yaşadıkları baskı ve dışlamalar sadece korucu olmayanlardan değil bizzat kendi aileleri tarafından da yapılıyor. Araştırma kapsamındaki bir ilde önde gelen korucu ailelerinden birine mensup ancak korucu olmayı kabul etmemiş bir görüşmeci yaşadıklarını ve koruculuk sistemi hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

Korucu olmayı bana teklif ettiler. Kardeşimle ben babama asla korucu olmayacağımızı söyledik. Liseyi bitirdikten sonra ilk koruculuk teklifi geldi. Sonra 27 yaşında da gönüllü köy korucu olmamı istediler. Ben de yok dedim. Hatta alay komutanı babama senin çocuklardan biri gönüllü korucu olsun demiş, babam da olmak istemiyorlar demiş. Bütün aile korucu oldu. Ben korucu olmadım, çünkü kendi halkıma karşı olmak istemedim. Onların korkularını görmek istemedim. Halkıma karşı silahlanmak istemedim. Koruculuk sistemi genel olarak devletin Kürtleri birbirine kırdırmasıdır. Barış sürecinin anlamlı olması için bu sistemin bir an önce kaldırılması gerekiyor.

¹⁸⁴ 7.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu.

¹⁸⁵ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek Korucu.

¹⁸⁶ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

¹⁸⁷ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu,

¹⁸⁸ 25.11.2014 Van Erciş. Kadın. Korucu Eşi,

Aile büyüğümüz korucu olacaksınız dedi ve ailem de korucu oldu. Babam zaten ailesini sevdiğinden hemen korucu oldu. Aile büyüklerimiz çok etkiliyor herşeyi. Onlar zengin, bizim normal vatandaş olmamızı istiyorlar. Yani ne çok fakir, ne çok zengin. Koruculuk her anlamda hayatımı etkiledi. Babam kömür medeninde çalışıyordu, elit ailelerindendik. Sonra koruculuk başladığında babam işini bıraktı, korucu oldu ve bizim de ekonomik olarak işlerimiz kötüye gitti. Lisede ayrımcılık yaşadım ve bu bende halen devam ediyor, kötü hissettiriyor bana. Bugün korucu değilim ama korucu ailesinden olduğumdan yine de ayrımcılığa uğruyorum. Koruculuktan en çok zararı babam ve ailem çekmiştir. Bazı korucular birey olarak gidip korucu oluyor. Bazılarında ise aşiret liderlerine, büyüklerine koruculuk ellerine verildi ve kendi ellerinde güç olduğu içinde bu gücü kullanarak bütün aileyi korucu yapıyorlar.

Ailemdeki korucular tarafından haksızlığa çok uğradım. Amca çocuklarım, ailelerim tarafından toplu dayak yedim, şiddet gördüm korucu olmadığım için. Korucu olmayan insanlarla arkadaşlık yaptığım için aile baskısı ve toplu olarak dayak yedim.

Eğer babam izin verseydi şu an çok iyi bir üniversitede okuyabilirdim, ama babam bana güvenmedi ve bu yüzden istediklerimi, hayallerimi yapamadım, yaşayamadım. İş kurdum sonra ama bu koruculuktan dolayı işimi de kaybettim, paramı kaybettim. Bu koruculuk olma meselesi yüzünden evimizi başka bir mahalleye taşımak zorunda kaldık. Kardeşim de dayak yedi, şiddet gördü.¹⁸⁹

Bir başka korucu çocuğu da babası korucu olduktan sonra yaşananları söyle dile getirmekteydi:

Babam korucuyken neye hizmet ettiğini bilmiyordu. Ben babamın çok kötü bir iş yaptığını öğrendim. Bize çahşsınız, vatan hainisiniz gibi bir şey söylüyorlardı, biz de kendimizi kötü hissediyorduk. Devleti pek sevemedik, devletin şiddet tarafı bize denk geldi hep. Bir ikilem içinde yaşıyorsun, dışlanıyorsun ve farklı düşüncelerin oluyor. Biz bir şey diyemiyorduk, babama anlatamıyordum.

Babam korucu olduktan sonra partili olan arkadaşların bize karşı bakış açısı değişti. Kürtlerden bir şey olmaz. Koruculuk sistemin size dayattığı bir şeydir. Partiden insanlar belki de hala güvenmiyorlar, ortada kaldık her iki taraftan da, korucu olduğumuz için.¹⁹⁰

Bazı durumlarda tecride kadar varan baskılar olduğunu ve can güvenliklerinin olmadığını ifade eden korucular da oldu:

6 yıldır evden çıkamıyoruz, bunu pek çok korucu da yaşıyor ve söylüyorlar... faili meçhul olanların çocuklarının hedefleri halindeyiz, çünkü onlar faili meçhul zamanında 2 yaşındaydılar şimdi 20-27 yaşlarındalar.¹⁹¹

Koruculuktan kendi isteğiyle ayrılmış bir görüşmeci ise korucuyken her iki taraftan gelen olumsuz tepkileri ve yaşadıklarını şöyle dile getiriyor:

¹⁸⁹ 10.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu çocuğu.

¹⁹⁰ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu çocuğu.

¹⁹¹ 9.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

Korucuyken halkımız suratımıza bakmıyordu ayrıca devlette beni sorguya götürüyordu. Halk sürekli bize devlet size bu kadar baskı yaparken nasıl hareket ediyorsunuz diye soruyorlardı. Yüzümüze bakmıyorlardı, sen bekçiydin ne oldu da komando gibi hareket ediyorsun diye söylüyorlardı.¹⁹²

Bazı korucular, kendi köylerinde ve yakın çevrelerinde sorun yaşamadıklarını ancak şehir merkezlerinde hala sıkıntı yaşadıklarını dile getirdiler.

Köyde sorun yok ama şehir merkezinde bize gavur gözüyle bakıyorlar.¹⁹³

Komşu köyler ile sıkıntı yok. Merkeze gidip gelme sorunlu. Artık silahlı dolaşamıyoruz. Silahlarımızı saklamak zorundayız.¹⁹⁴

Merkeze gidince tepki görüyoruz. Eskiden daha kötüydü. Şimdi daha iyi. Çözüm süreci boyunca arkadaşlarımız şehit oldu.¹⁹⁵

Koruculuğu kabul etmeyenler var köyün içinde ve gayet iyi bir şekilde anlaşıyoruz kendileriyle. Aramızda hiçbir sıkıntı yok akrabamız çünkü. Korucu olarak baskılar Beytüşşebap merkezde gördük. Esnaflar bize bir şey satmıyorlardı 92'lerde. Şimdide çocuklarımız okuyamıyorlar, onlara da sıkıntılar yaşıyorlar.¹⁹⁶

Azeri kökenli olan bir korucu ise tam tersi durumda, yani büyük il merkezinde pek sorun yaşamazlarken, ilçelerde ve köylerde korucu olmalarının ve Kürtçe bilmemelerinin kendileri için daha fazla sıkıntı yaratabildiğini ifade etmekteydi.

Van merkezde koruculuk rahat sıkıntı yok. Fakat ilçeye gidince nerelisin diyorlar hemen? Vanlıyım diyorum hemen. Neden Kürtçe bilmiyorsun diye soruyorlar. Eee, gel de buna cevap ver.¹⁹⁷

Bir korucu koruculukla ilgili her yeni siyasi gelişmeden veya tartışmadan korucuların hayatlarının etkilendiği görüşündeydi:

Ankara'da olumlu olumsuz her şey bize yansıyor. Bir söz düellosu bile bize yansıyor.¹⁹⁸

Koruculuk bazı durumlarda aşiret içi ve akrabalık ilişkilerini de olumsuz etkilemiş ve zaman zaman ayrışmalara ve zaman zaman da çatışmalara sebep olmuş:

Bunun dışında senin akraban da seni çekemiyor. Kalkıp şikâyet ediyor PKK'ye ya da devlete. Ama biz aşiret reisiyle bir birliğiz kimseden bir şey gelmedi bize. Köyde hiç çatışma olmadı. Korucu olduğumuz için hep haksızlığa uğradık. Çok çektim ben.¹⁹⁹

¹⁹² 11.11.2014 Şırnak Uludere. Erkek. Eski korucu.

¹⁹³ 16.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

¹⁹⁴ 16.11.2014 Mardin Dargeçit. Erkek. Korucu.

¹⁹⁵ 18.11.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu.

¹⁹⁶ 11.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

¹⁹⁷ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

¹⁹⁸ 02.12.2014 Hakkari Şemdinli. Erkek. Korucu.

¹⁹⁹ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

Aşiret içindeki ilişkilerin pek etkilenmediği ancak koruculuk yüzünden aşiretler arası, bazı durumlarda kan davasına varan, sorunların ve çatışmaların yaşandığı durumlar da olduğunu tespit ettik:

Aşiretten hemen hemen herkes kabul etti fakat kabul etmeyenler de vardı. 500- 600 kişi kabul etmedi. Nedenini bilemezsin ki onları da yargılayamazsın. Onlarla bir problemimiz yok fakat diğer aşiretlerle problem yaşıyoruz. Örneğin Gewdan aşiretiyle. Bize siz Kürtlerin düşmanısınız diyorlar.

Ayrıca diğer aşiretler tarafından dışlandık bize hain diye baktılar. 90'lı yıllarda markete gittiğimizde tanıdık biri çıktı mı karşımıza market sahibine derdi ki bu korucu buna bir şey verme. Şu an bile ailemle çarşıya çıkıp rahat alışveriş yapamıyorum. Bazen tehdit alıyorum. Kiralık yer aradığım zaman dernek için kimse bana yer vermiyordu. Çocuklarımı korumayla gezdiriyorum. Rahat dolaşamıyoruz. Çünkü terör var sıkıntı çok. Halk bize vatan haini diye bakıyor.²⁰⁰

Burada herkes akraba hemen hemen % 95'i akraba; o yüzden pek bir tepkiyle karşılaşmadık. Fakat bazen bize siz tarafınızı seçtiniz diyorlardı. Nefret edenler de vardı. Burada 2 aşiret var; biri korucu diğeri değil. Ben Şerefan aşiretindenim. İskender Ertuş büyüğümüzdür. O korucu olunca herkes kabul etti, kimse ona karşı gelmedi ve hem de onu kırmak istemedik. İyi niyetlidir, ki işsizlik vardı, bize kabul edin dedi. İşsizsiniz en azından işiniz olur dedi. Biz de kabul ettik. Diğer aşiret grubu ise onlar sınıra yakın yerlerde kalıyorlar ve kaçakçılık yaptıkları için onlarda sıkıntı olmadı. Hiçbiri kabul etmedi, yalnız şu an sınırlar kapalı kimse gelip gidemiyor. Bu da onları mağdur konumuna koyuyor.²⁰¹

BDP'ye ait Belediyeler tarafından da dışlandıklarını ifade eden korucular oldu:

Belediye tarafından haksızlığa uğruyoruz. Bizi dışlıyorlar. Devletten çok bize kızıyorlar, askerden çok bize kızıyorlar.²⁰²

Eşimin ailesinin olduğu köyde korucu olmayanlar da vardı. Bir arada yaşayabiliyorduk. Orada bir evde ya korucu vardı ya da hiç yoktu. Bir evde genelde erkekler korucu oluyordu. Eşim eski korucu olduğundan belediyede çalışmıyor. Belediye herkesi işe almıyor, dağda birilerinin ölmesi gerekiyor. Bedel ödmeden belediyeye almıyorlar mesela. Bu yanlış bir şey.²⁰³

Korucuların gündelik hayatlarında yaşadıkları sıkıntılar dönemsel olarak da farklılık göstermekteydi. Kimi korucu şimdi ve "çözüm süreci" ile birlikte üzerlerindeki baskı ve tepkilerin azaldığını dile getirirken daha fazla sayıda korucuya göre çözüm süreci ile tepki ve baskılar artmış durumda:

Şimdi herkes ile ilişkiler iyi. 2000lerden sonra ilişkiler düzeldi. Şimdi korucu olmayanlar bile bize hak veriyorlar. Eskiden Kızıltepe'ye geldiğimizde çok iyi tanıdığımız kişiler ile alışveriş yapabiliyorduk, herkes ile değil.²⁰⁴

10 sene öncesine göre daha iyiyiz. Eksiklikler var ama, belli adımlar atılmalı.²⁰⁵

²⁰⁰ 22.11.2014 Van Merkez. Erkek. Korucu.

²⁰¹ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

²⁰² 23.11.2014, Van Çatak. Erkek. Korucu.

²⁰³ 26.11.2014 Van Merkez. Eski korucu eşi

²⁰⁴ 17.11.2014 Mardin Kızıltepe. Erkek. Korucu.

Korucu olduğumuz için bize hakaret ettiler, namussuz insanlar diye bağıryorlardı. O zamanlar çok sıkıntı çekiyorduk, ama son 10 yıldır kendimizi kabul ettirdik.²⁰⁶

Şimdi korucular üzerindeki baskı eskisinden daha fazla. Korucuları şimdi çok zorluyorlar. Başka köylere gönderiyorlar. Çözüm sürecinde bize bayağı baskı yapıldı. Şimdi korucular üzerindeki baskı eskisinden daha fazla. Korucuları şimdi çok zorluyorlar.²⁰⁷

Korucu olmayanlarla bir sıkıntı görmedim burada herkes birbirini tanıyor. O yüzden sıkıntı olmuyor, ama kendini bilmeyenler de var. Onlar hakaret ediyorlar. Biz toplumda rahat rahat korucuyuz diyemiyoruz. 5 sene önce daha rahattık. Şimdi ise can güvenliğimiz yok.²⁰⁸

Şimdi silahlar evde duruyor. Silahlarımızı da hiçbir yere götüremiyoruz. Sokakta korucu olduğumuzu anlarılarsa yaşatmazlar.²⁰⁹

Korucuların bazıları ise 1990lı yıllarda kendilerine karşı dışlama ve baskının daha yoğun olduğunu ifade ettiler:

90lı yıllarda korucu olduğumuz için marketler bize bir şey satmıyordu. Taksiciler bizi almıyordu, baskı vardı. Askeriyeden alıyorduk bazı ihtiyaçlarımızı.²¹⁰

90larda 3 yıl boyunca ambargo uyguladılar bize, 3 yıl İdil merkeze gidemedik. Devletin zırhlı araçlarında getirilen unları alıyorduk, ama parasını veriyorduk askerlere.²¹¹

91-92 yıllarında korucuyken bize ambargo uygulandı halk tarafından, başka yerlerden alışveriş yapıyorduk. Ama şu an da öyle bir şey yok.²¹²

Genel olarak görüşülen korucular çoğunlukla diğer toplumsal gruplar ile ilişkilerinin ve yaşadıkları dışlanma, baskı ve tehditlerin dönemsel olarak inişli çıkışlı olduğunu belirttiler:

Şu anda bir sıkıntı yok. Ama baskı yapıyorlar. Silah bırakmamızı istiyorlar. Çok rahat hareket edemiyoruz. Sürekli tedirginiz. Tedbirli olmamız lazım. Eskiden tek başımıza dolaşamıyorduk. 2007'den sonra biraz ortam sakinleşti. Çözüm süreci ile birlikte tedirginlik tekrar arttı. Eskiden bizim ile alışveriş yapmıyordular. Sonra bu sorun kalmadı. O zamanlar merkeze yakın, güvenli yerlerden alışveriş yapıyorduk. 93-96 arası çok sıkıntı çektik.²¹³

²⁰⁵ 02.12.2014 Hakkari Şemdinli. Erkek. Korucu.

²⁰⁶ 29.11.2014 Hakkari Merkez. Erkek. Korucu.

²⁰⁷ 4.12.14 Siirt Eruh. Erkek. Korucu.

²⁰⁸ 25.11.2014 Van Erciş. Erkek. Korucu.

²⁰⁹ 1.12.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek, Korucu.

²¹⁰ 6.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek Korucu.

²¹¹ 12.11.2014, Şırnak İdil. Erkek. Gönüllü Korucu.

²¹² 9.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

²¹³ 20.11.2014 Mardin Derik. Erkek. Korucu.

Korucu olmayan ve zor ve baskıyla korucu yapılan görüşmeciler ise koruculuğa ve koruculara farklı düzeylerde oldukça tepkiliydiler. Bu tepkilerin en başında birçok görüşmecinin “cahş (çaş, çesh)”²¹⁴ olarak ifade ettiği durum gelmekteydi.

Biz koruculara çeş diyoruz, annesinin peşinden gitmeyen sıpa deniliyor. Onların yediği yemek helal değildir. Kardeş kanıyla para kazanıyorlar... Korucuların bazıları yokluktan olmuş, ama bazıları kardeş kanıyla para kazanıyorlar. 90’lı yıllarda yaşamıyoruz neden korucu oluyorsunuz. Türk milliyetçisi olarak koruculuk yapanlar var. Ben bu durumu anlayamadım. Biz Türk soyundan gelmedik ki. Bu bir kültür mü, özenti mi anlayamadım.²¹⁵

Korucularla bir ilişkim yoktur. Mahallemde birkaç korucu olan ev var, onlarla da bir muhabbetimiz yoktur. Mahalledeki çocuklar onlara çeş diyorlar. Çocuklar bile biliyor artık. Eğer o kıyafetlerle dolaşırsanız insanlarda size çeş der... Biz buradakilerin neden koruculuğa girdiğini biliyoruz, nasıl atıldığını biliyoruz. Kimisi çaresizlikten girdi, ekonomik durumundan dolayı korucu olanlar da vardı. Aşiret liderinin kararıyla korucu olanlar da vardı. Türkiye’nin doğusu hem ekonomi açısından hem de sosyal açıdan hep zayıftı. Köyleri ele aldığımızda hele daha kötü. Hayvancılıkla uğraşıyorlar, tarımla uğraşıyorlar. Bir insanın kendi ırkına ihanet etmesi çok kötü, üzülüyorum. Korucuları şimdi bile dışlamıyoruz, bıraksalar birlikte yaşarız. Ama eğer elleri kanlıysa onları af edemem, kendi ırkının kanları var ellerinde.²¹⁶

Bu örnekte olduğu gibi birçok görüşmeci koruculara olan tepkilerini korucuların koruculuk sistemine nasıl dâhil oldukları veya koruculuk görevlerini nasıl ifa ettikleri üzerinden değerlendirirken bazı görüşmeciler ise koruculuğu hiçbir koşulda kabul edilemez bir durum olarak nitelemektedir.

Biz korucuları halk düşmanı olarak görüyoruz. Sonuçta onlara af çıktı neden hala devam ediyorlar. Gönüllü veya ücretli ikisi de halk düşmanıdır. Bazıları gerillalara yardımcı oluyor. PKK onlara sempati ile bakıyor olabilir, ama ben bakmıyorum. Korucular olmasaydı bu sorun 20 yıl önce çözülmüştü.²¹⁷

Ben kendim bu insanları çok uzun yıllar affetmeyeceğim. Herkes herkesi biliyor bu yörede. Kızımıza tecavüz eden birisini nasıl affedersiniz. Kürtlerde namus çok önemlidir. Toprağımıza, kazancımıza tecavüz ediyorsunuz; siz bunu nasıl affedersiniz?²¹⁸

Yani şimdi korucuların bazıları mağdur oldu, tamam, ama bu lekeyi onların torunu dahi yaşatacak. Kendi halkını talan etmek utançtır. Ve onlara bu yetki verildi. Gönüllüler ücret almıyor ama onlar daha saldırgan. Yol kesiyor. Trafiği kesiyor. Haraç topluyor. Resmen trafik polisi görevini dahi yapıyor. Korkutuyorlar insanları. İnsan kaçakçılığı dahi yapıyorlar... Mesela koruculara kız alınıp verilmez. Birçok kişi selam bile vermek istemiyor. Halk bunlara karşı tepkili. Adam gasp yapan, kız kaçıran, tecavüz yapan kişiye niye selam versin? Tecrit edelim diyor.²¹⁹

²¹⁴ Sözlük anlamı eşek sıpası olan çeş, mecazi anlamda işbirlikçi, hain, kardeş katili, olması gereken yerde durmayan anlamında kullanılmaktadır.

²¹⁵ 23. 11. 2014 Van Çatak. Erkek.

²¹⁶ 24.11.2014 Van Başkale. Kadın.

²¹⁷ 28.11.2014 Van Merkez. Erkek.

²¹⁸ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek.

²¹⁹ 28.11.2014 Van Merkez. Erkek.

Korucu olmayanlarla yapılan görüşmelerde koruculara, özellikle de Kürt kökenli olan koruculara, karşı tepkinin derinliğine ve yerel toplumsal ilişkiler üzerinde yarattığı çatlakların vahametine dikkat çeken bir nokta da Kürt olan koruculara Kürt olmayan koruculardan ve hatta askerlerden ve devletten daha çok tepki duyulması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Biz Kürt olmayan korucuları daha çabuk affederiz.²²⁰

Kürt devletle barışır, ama korucularla çok zor olacaktır. Çünkü yapanlardan biri yabancı, diğerini kardeşim yapıyor. O yüzden çok zor olur.²²¹

Asker bizim çocuklarımızdır, onlara da dua ediyorum. Mecburiyetten askere gidiyorlar. Fakat korucular para karşılığında kardeşlerini öldürüyorlar. Allah onların gözlerini kör etsin, silah tutacak elleri olmasın.²²²

²²⁰ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek.

²²¹ 26.11.2014 Van Merkez. Erkek.

²²² 10.11.2014 Şırnak İdil. Eski Korucu Eşi. Kadın.

XII. ARADA KALMAK

Raporun giriş bölümlerinde koruculuk sisteminin bölgede devlete sadık olan ve olmayan kişi ve grupları belirleyen bir mekanizmaya dönüştüğünü söylemiştik. Hem devlet hem de PKK çatışmanın son derece yoğun olarak yaşandığı dönemlerde bölge halkının bir tarafı seçmesi konusunda baskıcı bir tutum izlemişlerdir. Koruculuk sistemi sıradan köylülerin çatışmada tarafsız kalmasını engelleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. İç çatışma literatürü tam da tarafsızlığın yok olmasının, tarafsız kalılabilecek alan ve pozisyonların ortadan kalkmasının çatışmanın şiddetlenmesi aşamalarında çatışan tarafların arzu ettiği bir strateji olduğunu ifade eder. Köylülerin PKK ve devlet arasında seçim yapmak zorunda bırakılması durumunu pek çok korucu ifade etmiştir. Koruculuk çoğu zaman köyü terk ederek başka bir yaşam kurma şansı kalmadığında tercih edilmiştir.

Köylülerin çoğu kendileri terk etti. İnsanlar devlet ve örgüt arasında kaldı. Silah alsam bir türlü almazsam bir türlü. Ya korucu oldular ya da köyü terk ettiler.²²³

Korucular güvenliği sağlamak zorunda kalmanın kendilerini nasıl Kürt nüfus ve devlet arasında bıraktığından da bahsettiler.

Boş bir sistem. Arada kalmak zorunda kaldık. Güvenliği sağlamak bizim görevimiz olmamalı. Halk ile devlet arasında kaldık. Keşke bu sistem olmasaydı. Bu sistemi hiçbir zaman savunmadım. Bazı aileler devlet ve PKK arasında kaldı ve koruculuğu seçtiler. Bir kısmının işe ihtiyacı vardı, bazıları mecburiyetten korucu oldu. Koruculuğu kabul edip hareket edenlerle, kabul etmeyenler arasında sıkıntı çıktı.²²⁴

Çözüm süreci ile birlikte bu “arada kalma” durumunun biçim değiştirerek devam ettiğini iddia etmek mümkündür. Bir yandan korucuların bir zamanlar seçmiş oldukları bir taraf olarak “devlet” bulunmaktadır, öte yandan Kürt hareketinin bölgede giderek güçlenen siyasi ve fikri hegemonyası vardır. Korucuların önemlice bir kısmı Kürt tarafını seçmek için çok geç kaldıklarını, devleti desteklemeye devam etmenin de çok riskli olduğunu düşünmektedirler. Görüşmecilerimizden birinin ifade ettiği gibi:

Biz şimdi yine devletle Kürt siyaseti arasında kaldık. Onlar görüşüyorlar. Bir gün anlaşacaklar. Ama her iki taraf da bize güvenmiyor. Kürtler için ihanet etmiş düşmanlarız. Devlet için de nihayetinde Kürdüz.

Barış bizi ortada bırakıp da adım atılacak bir şey değildir. Devlet ve PKK barışırsa biz ortada mı kalacağız? Ben maaşsız, güvenliğim olmadan mı yaşayacağım? Bunun için bizi sürece dâhil etmeleri lazım ya da mağdur etmemeleri gerekiyor. Herkes barışı istiyor. Ama biz arada kaldık. Kimse bizi bir taraf olarak görmüyor.²²⁵

²²³ 18.11.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu (Korucubası).

²²⁴ 9.11.2014 Şırnak Silopi. Erkek. Korucu.

²²⁵ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

Bu arada kalma hali korucuların kendilerini süreçle ilgili olarak çok daha fazla güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Terk edilmişlik hissi ile ifade edilen güvensizlik algısı korucularla yaptığımız mülakatların pek çoğunda öne çıkmaktaydı.

Kendimizi pek güvende hissetmiyoruz. Biz arada kalmışız. Devlet bakmıyor, BDP’de bizi istemiyor. Çözüm sürecini, barışı hepimiz istiyoruz. Ama lafla değil içten olmalı.²²⁶

²²⁶ 23.11.2014 Van Çatak. Erkek. Korucu.

XIII. KORUCULARIN ÇÖZÜM SÜRECİNE DAİR DEĞERLENDİRMELERİ

Raporun ilk bölümlerinde belirtildiği gibi devlet tarafından silahlandırılmış milis güçlerinin çatışma sonrası silahsızlandırılması ve yeniden entegrasyonu toplumsal ve siyasal barışın sağlanmasının en önemli şartlarından birisidir. Her ne kadar hâlihazırda yürüyen “Çözüm Süreci”nde köy korucularının varlığına ve koruculuk sisteminin geleceğine dair somut hedefler ortaya konulmamışsa da, bu konunun çözümü süreçteki önemini korumaktadır. Dolayısıyla bu konudaki düzenlemelerden doğrudan etkilenecek olan köy korucularının çözüm sürecine dair beklenti ve görüşleri sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından elzemdir. Bunun yanı sıra köy korucularının çözüm sürecine dair beklenti ve fikirlerinin, korucuların kendi içerisindeki çok katmanlılık da göz önüne alındığında, Kürtlerin genel olarak sahip olduğu beklenti ve fikirlere paralel olduğu söylenebilir.

Bölgede görüştüğümüz korucuların hemen tamamı çözüm sürecinin sadece Kürtler için değil aynı zamanda bütün bir Türkiye için olumlu bir gelişme olduğu konusunda hemfikir olduklarını belirtmişlerdir. Korucular bölgede yaşanan savaşın ağır insani ve maddi kayıplara neden olduğunu, yaşam şanslarını ve seçeneklerini daralttığını, kardeşi kardeşe, komşuları ve arkadaşları birbirlerine düşman ettiğini vurgulamaktaydılar. Geçim sıkıntısı, yaşam zorlukları, güvensizlik korucuların hemen tamamının çatışma dönemine dair algıladıkları olumsuzluklardır. Hal böyle olunca korucular çatışmasızlık ve çözüm sürecinden memnuniyetlerini ifade etmekten çekinmiyorlardı. Hemen bütün koruculardan duyduğumuz ilk sözcük “çözüm süreci güzel bir gelişme” oldu.

İnsanların umurunda değil para, mal, mülk... insanlar sadece huzurlu özgürce yaşamak istiyor. Bazen süreç bozuldu diyorlar bizim moralimiz bozuluyor. 40 yıldır bu savaşı bu halk yaşadı. Dışarıdan gelenler yaşamadı. Onlar kısa süreliğine gelip gidiyorlar. Bu zulmü halk yaşadı. Bu halk bu yüzden barış istiyor, kan akmasını istemiyor.²²⁷

Bu çözüm süreci iyi oldu. Daha yeni iki yıldır Yüksekova'nın eteklerinde, ovalarımızda pancar toplayabiliyoruz. Daha iki yıldır bunu yapabiliyoruz. Yoksa asker ateş açıyordu. Ben bu süreçten umutluyum, her iki tarafında mağduriyeti çözümlerse sorun çözümlür. Dağdaki asker de bu memleketin evladı. Hepimiz bu memleketin evladımız.²²⁸

Korucuların hemen tamamı çatışma sürecinin hem kendilerine hem de topluma çok yüksek bir maliyeti olduğunu farkındaydılar. Görüşmelerimizde sıklıkla öne çıkan bir unsur halihazırda çok bedeller ödemiş bir topluluğun, artık huzur/barış gereksiniminin öncelikli olduğu yönündeydi. Korucuların tamamı alevlenecek yeni bir çatışmanın eskisinden çok daha şiddetli olacağını, Türkiye'yi Suriye benzeri bir iç savaşa sürükleyeceğinden endişeleniyorlardı. Hemen tamamına göre çatışmanın yeniden alevlenmesi kaçınılması gereken bir durumdu.

Çözüm süreci şu an çok iyi hem halka hem devlete iyi. Bu şekilde devam etmesini istiyoruz. İnsanların ölmesini istemiyoruz. Mutlaka bir çözüm olmalı, mutlaka. Anlaşamazlar ise durum daha kötü olacak. Başka devletlere muhtaç oluruz. Suriye gibi olmamız içten bile değil.²²⁹

²²⁷ 30.11. 2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Eski Korucu (istifa etmiş).

²²⁸ 31. 11. 2014 Hakkâri Yüksekova. Erkek. Korucu.

²²⁹ 13.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

Eğer çözüm olmazsa burası eskisinden fena olur, 50-100 bin insan ölür. Şu an bile insanlar birbirlerine karşı cephe alıyor. Bunun bitmesi lazım. Yalnızca kendimizi de düşünmeyelim, İstanbul'daki Kürtleri düşünmemiz gerekiyor. Bizim akrabalarımız var oralarda. Burada yeniden savaş çıkarsa onlara ne olur? Herkes düşman olur onlara. Herkes bu savaştan zarar görür. Taraflar (PKK-devlet) nasıl anlaşmış bilmiyoruz, fakat 40 senedir bu savaş var. Birçok insan öldü. Savaşı dayattığımız gibi barışı da dayatmalısınız. Gerekirse silahı bırakacaksınız... Şu anki durum bizim için bir fırsat, bunu iyi değerlendirmeliyiz. Barış için hükümette, Kandil'de kendilerini feda etmeliler.²³⁰

Korucuların çözüm sürecine yönelik bu beklentilerine ve “fikir” ve “irade” olarak çözüm sürecini benimsiyor olmalarına rağmen, (tıpkı görüşme yaptığımız korucu olmayan Kürtler gibi) çözüm sürecinin gidişatına, aktörlerine, sonuçlarına dair ciddi endişeleri bulunmaktaydı. Bu endişelerden ilkinin korucuların çözüm sürecini aslında çatışmasızlık anlamına gelmediği, çözüm süreci devam ediyor olmasına rağmen, korucu kayıplarının devam ettiğine dair tespitleridir. Bölgede karşılaştığımız pek çok korucu çatışmasızlığın gerçekte var olmadığını ve bu dönemde pek çok korucunun tehdit edildiğini ve hatta hayatını kaybettiğini belirtti. Bu durumun çatışmaya bağlı olup olmadığı ya da bir gerçekliğe tekabül edip etmediğinden bağımsız olarak, pek çok korucunun hala korucuların öldürülüyor olduğuna dair algısı esasen yaşadıkları “güvensizliğe” işaret etmekteydi.

Süreç başladığından beri 11 korucumuzu kaybettik. Önemli insanlardı. Bunları neden öldürdüler? Demek ki hala bize karşı kinleri var. Onlar ne zaman silah bırakırsa biz de bırakmaya hazırız.²³¹

Ben inanmıyorum, iki tarafa da güvenmiyorum. İnanmam için bir şey görmem lazım. Çözüm süreci diyorlar ama biz korucu olduğumuz için PKK hala silahla köyümüze geliyor. Hani silah bırakacaktı, çekilecekti. Çekilmedi, kaçırma listeleri yapıyorlar. Beni de öldürmek istiyorlar. Devlet de her şeyi biliyor. Yerlerini biliyor. Ama devlet barışmak istediği için jandarmaya operasyon yapma diyor. O zaman PKK gelmesin köyümüze, istemiyorum.²³²

Şırnak'ta yaptığımız mülakatlarda korucular sadece kendi güvenliklerine değil, genel olarak toplumsal güvensizliğin ve korkunun arttığına işaret etmekteydi.

Şu anda günlük işlerimizin yüzde yetmişi aksıyor, yapamıyoruz. Devletin silahları bizde, maaşlarımızı alıyor. Çözüm süreci diyorlar ama müthiş bir silahlanma var. Çözüm süreciyle birlikte halkta silahlanma başladı. Herkes birbirinden, geleceğinden korkuyor. Daha dün 67 silah yakalandı.²³³

Bugün bölgede kan dökülmüyor ama huzursuzluk çok var. Önceden kepenk kapatılmıyordu, okey oynuyorduk gece 11-12'ye kadar. Dışarıda geziyorduk. Ama şu an kepenk kapatılıyor, mahalle yolları kapatıldı, yollar kesildi. Biz bunların bitmesini istiyoruz, barışın gelmesini istiyoruz. Şu an mesela birçok mahalle alınmış Cizre'de, ama devlet sahiplenmiyor.²³⁴

²³⁰ 08.11.2014 Şırnak Silopi. Erkek. Korucu.

²³¹ 20.10.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu.

²³² 21.14.2014 Mardin Nusaybin. Erkek. Korucu.

²³³ 07.11.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu.

²³⁴ 07.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

Mülakatlarımızda korucuların çözüm sürecine inanmalarına rağmen sürecin ilerlemesinden çok da ümitli olmamaları bir başka öne çıkan faktördü. Bu ümitsizliklerinin kaynağı olarak da tarafları samimi bulmadıklarını ifade etmekteydiler. Görüştüğümüz korucuların tamamı çözüm sürecinin tarafı olarak AK Parti hükümetini ve PKK'yi görüyordu. Ancak her iki tarafın da çözüm sürecinde samimi davranmıyor olabileceklerine dair endişelerini sürekli olarak dile getirdiler. Burada hemen belirtmek gerekir ki Türkiye toplumunda çözüm sürecine dair algıları etkileyen temel siyasi kutuplaşmalar korucular arasında da geçerlidir. Özellikle korucuların hangi aktörün samimiyetsiz olduğuna dair tutumu genel siyasi tutumları ile ilişkili gözükmekteydi. Az sayıda da olsa kimi korucular ise her iki tarafın da samimiyetsiz olduğunu ifade ettiler. Örneğin PKK'nin çözüm için elinden geldiğini yaptığını ifade eden Hakkari ilinden bir korucuya göre:

Süreç iyi gidiyor, ama AKP'den beklentimiz yok. Ateşkes olalı kaç yıl oldu. Hala bir adım atılmadı, hala tutuklu hasta var, KCK tutukluları serbest bırakılmıyor. Benim fikrim AKP adım atmıyor. Çözüm süreci oyalama gibi. Bence PKK silah bırakıp dağdan inerse, devlet Kürtlere yaptıklarının daha kötüsünü yapabilir. Bizim tek güvencemiz dağdakiler şu anda. Barış sürecinden umutluyuz ama tereddütlerimiz var. Dağdan gelenlerin çoğunu tutukluyorlar; madem gel diyorsun neden tutukluyorsun. Dağda olsa daha özgür olur.²³⁵

Bütün kalbimizle çözüm sürecinin barışla sonuçlanmasını istiyoruz. AK Parti hükümetinin samimi olması lazım. ..Bu çözüm sürecinde devlet askeri savaşa hazırlıyor. Kalekollar neden yapılıyor? Bu barajlar ne için yapılıyor? Göç etmemizi istiyorlar. Devlet uluslararası kamuoyuna ben Kürtlere barış yapıyorum diyor, ama savaş hazırlığı yapıyor aslında. Devlet bu süreçte söylemlerine dikkat etmelidir. Sert söylemden uzak durmalı. Devlet hepimizin ve buna sadık kalmalıyız. Devlette bunu bilmeli, buna göre hareket edip çalışmalı. Ötekileştirme yapmamalı. Biz korucular çözümden yanayız, silah bırakılsın deseler hemen bırakırız. Zorluk çıkarmayız. Ama devlet genel olarak Kürtlere farklı bakıyor; daha sıcak bakmalı.²³⁶

Bir başka korucu ise çözüm sürecinde samimiyetsiz olan aktörün PKK olduğunu ileri sürmekteydi:

Çözüm sürecinden kaygılarımız var burada insanlar tehdit edilmeye devam ediyor. Şantiyeler falan basılıyor. Böyle çözüm süreci olur mu? Daha birkaç ay önce sınır karakolu yapılmasını diye ateş edildi. Sadece benim köyde akrabalarımın 15 şehit var. Bu yüzden bu kan dursun isteriz, ama bu süreç doğru düzgün yürüsun. Çoğu zaman örgüt bu işi bozuyor, örgüt olmasaydı biz daha rahat davranırdık.²³⁷

Kimi korucularda her iki tarafın da çözüm konusunda samimi ve güçlü bir irade ortaya koyamadıklarını belirtmekteydi.

Çözüm süreci var dedik, biz vurmayalım dedik. Ne oldu? Bir gelişme yok. Sağolsun Recep Tayyip Erdoğan süreç için çabalıyor, fakat gelişme yok, gerileme var. PKK burada çadır kurmuş sorguya çekiyor insanları, haraç alıyor insanlardan. Bu nasıl süreçtir? Hükümet süreci bozan olmak istemiyor, hükümetin amacı süreci PKK'nin bozması. İki tarafta samimiyetsiz. Biz geçmişten beridir beraberiz ömür boyunca da

²³⁵ 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Korucu.

²³⁶ 11.11.2014 Şırnak Uludere. Erkek. Eski korucu (istifa etmiş).

²³⁷ 2.12.2014 Hakkâri Şemdinli. Erkek. Korucu.

birbirimizden ayrılmayız. Ama ne olur, böyle giderse? 50 şehit gelir, 150 PKK'lı ölür. İki tarafta böyle istiyorlarsa böyle devam eder.²³⁸

Çözüm sürecinin ana muhatabı olarak görülen iç aktörlerin yanı sıra, korucuların bir bölümü de çözüm sürecinin dış güçler nedeniyle tıkanabileceğini belirtmiştir. Dış güçleri bir aktör olarak vurgulayan korucuların hemen tamamının 45 yaşını aşkın ve doksanlı yıllarda koruculuğa başlamış kişilerden oluştuğunu hemen ifade etmek gerekir. Ama yine de benzer profile sahip (45-55 yaş arası ve doksanlı yıllarda koruculuk yapmış) pek çok korucunun da mülakatın herhangi bir noktasında dış güçleri bir faktör olarak ele almamış olması kayda değerdir.

Çözüm süreci huduttur, sınırdır. Türkiye'yi bölme projesidir. Şartlar ne kimse bilmiyor, millet bilmiyor. Gizlilik ihanettir. Gavur planıdır bu sorun. Çözüm de onların planıdır. Gavur sorununun çözülmesini istemiyor. Şimdi Kürtleri meydana çıkarıp Ermeni ve Yahudi devleti kurmak istiyorlar. Çözüm süreci aldatmadır.²³⁹

Süreç iyi, güzel ama Batı ülkeleri ve silahlı güçler bunu baltalamak istiyorlar. Süreç ile beraber sanki Güneydoğu gözden çıkarıldı. PKK'nin silah bırakacağına inanmıyorum. Dünyanın bütün istihbarat örgütleri onları kullanıyor.²⁴⁰

Sürecin aktörlerine dair sorduğumuz sorularda, neredeyse korucuların hiçbiri aktörlerin çoğulluğunu ya da toplumsal katılımın önemini vurgulamamıştır. Bilakis korucuların önemlice bir bölümü sürecin Tayyip Erdoğan ve Abdullah Öcalan arasında ilerlediğini ve böyle de ilerlemesi gerektiğini, ancak güçlü liderliğin sorunu çözebileceğini vurgulamışlardır. Güçlü liderliğin önemine dair yaygın inanç sadece çözüm sürecinde değil, genel olarak korucuların kalkınma, kimlik gibi başka meselelere bakışlarında da öne çıkmaktadır.

2 tarafta ırkçılığı bırakacak ve lider olarak belirlediklerimizi dinleyeceğiz. Tayyip elini masaya vurmalı çözümü getirmeli. Her şey için barış barış barış demeliyiz.²⁴¹

Bölgedeki sorunları çözmek için ağalar etkili olabilir. Onlar da barışı ister, yeter artık savaş istemiyoruz. Erdoğan ve Öcalan bunu çözer. Onlardan başka da hiç kimse çözemez.²⁴²

Mülakatlarda çözüm sürecine dair genel beklentilerin yanı sıra, koruculara bu süreçten kendileri için ne beklediklerine dair sorular da yönelttik. Korucuların hemen tamamı çözüm sürecinde koruculuk sorununun çözümüne dair herhangi bir olumlu adım atılmamış olmasına yönelik endişelerini belirttiler. Korucular çözüm sürecinin görünmeyen aktörü olmaktan rahatsızdılar. Her şeyden önce bir aktör olarak tanınma ve sürece dâhil edilme talepleri bulunmaktaydı.

Barış bizi ortada bırakıp da adım atılacak bir şey değildir. Devlet ve PKK barışırsa biz ortada mı kalacağız? Ben maaşsız, güvenliğim olmadan mı yaşayacağımı? Bunun için bizi sürece dahil etmeleri lazım ya da mağdur etmemeleri gerekiyor. Herkes barışı

²³⁸ 22.12.2014. Van Merkez. Erkek. Korucu.

²³⁹ 15.11.2014 Mardin Kızıltepe. Erkek. Korucu (emekli).

²⁴⁰ 17.11.2014 Mardin Dargeçit. Erkek. Korucu.

²⁴¹ 29.11.2014 Hakkâri Kırıkdağ. Erkek. Korucu (emekli).

²⁴² 25.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

istiyor. Eğer ülkeye huzur gelecekse ben canımı vermeye hazırım. Oyalanarak olmaz, bir an önce faaliyete geçmek lazım.²⁴³

Hiç kuşkusuz çözüm sürecine yönelik en önemli adımlardan birisi korucuların silahsızlanması olacaktır. Ancak çatışma sonrası ortaya çıkan güvensizlik ortamında silahsızlanmayı gerçekleştirmek çok da kolay değildir. Korucuların tamamının silahsızlanmanın “Çözüm Süreci”nin ilerlemesi ile birlikte gündeme geleceğinin farkında olduklarını belirtmek gerekir. Bütün korucular silahsızlanmanın mümkün olduğunu ifade etseler de silahsızlanmanın yöntemine dair farklı fikirlere sahiptirler. Üstelik silahsızlanma korucular için işsiz kalma anlamına da gelmektedir. Tam da bu nedenle silahsızlanma tartışmaları, korucular için koruculuk sonrası yaşam olanaklarının ne olduğuna dairdir. Korucuların tamamı silahsızlanmanın koruculuğun bitmesi anlamına geleceğini, koruculuğu bitirmeye karar verirlerse de “bunca yıl devlete hizmet etmiş insanları” açıkta bırakmamak için onlara başka istihdam olanaklarının sunulması gerektiğini ifade etmekteydiler.

Korucu olduktan sonra maaş almaya başladık. Kimse keyiften korucu olmadı. Eğer işi gücü olan varsa korucu olmayı hiç istemez. Çözüm sürecinden sonra ne olacağını bilmiyoruz, ama bizde bu sistemin kalkmasını bekliyoruz. Eğer deseler ki silahı bırakın bırakırız. Peki daha sonra ne yapacağız? Benim hiçbir şeyim yok şu an baktığımda. Hayatım boyunca bu işi yaptım. Ne iş yapacağım ben silah bırakın dediklerinde? Bize devlet başka iş verirse silah bırakırız. Bize yaptığımız iş için tazminat verirse bırakırız. Niye bırakmayalım? Bu işi yapıyoruz, çünkü yapacak başka hiçbir işimiz yok. Kaçakçılık da bitti. Biz ne yapalım?²⁴⁴

Silah bırakmak sorunu çözmez. Silah bırakıldıktan sonra militanlara iş verilecek. Peki koruculara? Şu an sadece emekli olunuyor. Özlük hakkı ve sigortalı emeklilik istiyoruz. Emeklilik yaşının 45’e indirilmesi lazım. Genç koruculara bir iş imkânı verilmeli. İşkur’a bağlı bir kadro verilebilir.²⁴⁵

Koruculuk bir kafes gibidir. Başka bir şeyle uğraşamıyorsunuz. Bu yüzden kalkarsa daha rahat olur, korucuların geleceği daha iyi olur. Devlet koruculuğu kaldırsın, bu işte çalışanlara farklı işler bulsun. Orman bekçisi örneğın. Korucuları aç bırakmasınlar, çözüm sonrası haklarını versinler, bir iş bulsunlar ya da emekli yapsınlar.²⁴⁶

Korucular arasında silahsızlanmanın zamanlamasına yönelik olarak da iki temel eğilimin ortaya çıktığından bahsedebiliriz. İlk grup korucu, korucuların silahsızlanmasının çözüm sürecinin son aşamasına bırakılmasını ve eğer mümkünse silahsızlanmanın PKK tamamen Türkiye’nin sınırlarına dışına çıktıktan sonra yapılması gerektiğini ifade etmekteydi. Bu yönde düşünen korucuların kendi güvenliklerine yönelik ciddi endişeleri vardı ve silahlı olmanın kendi güvenliklerini sağlama konusunda önemli bir avantaj sağlayacağını düşünüyordular.

Çözüm süreci eğer gerçek olursa bunu istememek delilik olur. Ama silah bırakmadan nasıl olacak? Kimseyi kandırıp, oyalamasınlar. Cizre’de mahallelere askeri araç girmesin diye kanal kazımışlar. Hani çözüm süreci? Herkes silah bıraksın, sarılıp

²⁴³ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

²⁴⁴ 30.11.2014 Hakkari Yüksekova. Erkek, Korucu.

²⁴⁵ 20.11.2014 Mardin Derik. Erkek. Korucu.

²⁴⁶ 11.11. 2014 Şırnak Uludere. Erkek. Korucu (istifa etmiş).

kardeş olalım. PKK'nin silah bırakacağını sanmıyorum. Böyle bir durumda devlet korucuların silahlarını almasın, böyle bir hata yapmasın. İlk önce örgüt silah bıraksın, biz de bırakalım.²⁴⁷

Bunu devlete bırakmalıyız. Devlet en iyisini bilir. Genç korucularımız var, onları açıkta bırakmamalı devlet. Eğer PKK silah bırakmadan korucular silah bırakırsa bölgede duramaz korucular, batıya göç ederler. Burada ne yapacağız? Güvenliğimiz sıkıntıda olur. PKK silah bırakmazsa biz de silah bırakmayız.²⁴⁸

Silah en büyük düşmandır. Silahı bırakmak istiyoruz. Süreci hızlandırınlar, hiç kimse silahları birbirine uzatmasın, indirsinler. Huzuru getirsinler. Halk isterse barış sağlanır, halk iki tarafa da durun aramızda bir sorun yok, biz savaş istemiyoruz, barış istiyoruz demeli. HDP barış istiyor, korucular barış istiyor, devlette barış istiyor, herkes barış istiyor. Çözüm sürecinin olmasını ümit ediyorum. Karşılıklı tehdit ederek olmaz bu iş. Gerillalar çekilseydi, her şey düzelebilirdi. PKK silah bırakırsa bizde bırakırız. Silaha meraklı değiliz, düşmanın var silahın varken. Şimdi bizden silah bırakmamızı istiyorlar, ama bırakamayız. Güvenlik sorunumuz var çünkü. Onlar silahları bırakırsa biz de bırakırız.²⁴⁹

İkinci grup korucu ise şartsız ve koşulsuz olarak korucuların hemen şimdi silahsızlandırılması gerektiğini düşünüyorlardı. Bunun temel nedeni ise çözüm süreci ilerledikten sonra silah bırakmanın kendilerine yaramayacağı ama erken dönemde silah bırakırsa toplum tarafından kabul edilip, affedebileceklerine yönelik algılarıydı.

Korucu şimdi silah bıraksın, PKK'de hiçbir şey demez beraber yaşarlar. Hatta bu günlerde korucular PKK'leri görüyor çay içiyor. Bu yüzden sıkıntı olacağını düşünmüyorum eğer normalleşme olursa. Korucular silah bırakırsa iyi olur.²⁵⁰

Koruculuk kaldırılmalıdır, en başından beridir koruculuk bir engeldi. Koruculuk kalkarsa çözüm olur. Bütün Kürtler birleşirse normalleşme olur. Güvenliğe de gerek kalmaz. Ve korucular hep birlikte silahlarını bırakmalıdır. PKK silah bırakırsa devlet eskisi gibi olur, zalim olur. Ha kimliğimizi verirlerse, haklarımızı verirlerse ki o zamanda koruculuk yok olur ve barış olur. Ama bunlar sağlanmasa barış olmaz. Silahlar bırakıldıktan sonra korucular kimliklerini kabul etmeliler, korucu olmayanlarda onların kimliğini kabul etmeliler.²⁵¹

Görüşmelerimizde koruculara sadece kendilerini doğrudan ilgilendiren silahsızlanma ya da korucuların özlük hakları gibi konuları değil, aynı zamanda kamuoyunda Kürt siyasi hareketinin talepleri olarak öne çıkmış ana dil, özerklik ve Abdullah Öcalan'ın statüsü gibi konularda da neler düşündüklerini sorduk. Korucular çözüm sürecine yönelik talepler konusunda da bir uzlaşma içerisinde değildiler. Buna rağmen anadili Kürtçe olan korucular arasında "ana dil" meselesi olmazsa olmaz, hatta çözüm sürecine dahi bağlanmadan hemen verilmesi gereken bir hak olması durumu belirgindi.

²⁴⁷ 17.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

²⁴⁸ 17.11.2014 Mardin Midyat. Erkek. Korucu.

²⁴⁹ 07.12.2014 Şırnak Merkez. Erkek. Korucu.

²⁵⁰ 13.11.2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

²⁵¹ 12.11. 2014 Şırnak Beytüşşebap. Erkek. Korucu.

Çözüm sürecinin en önemli şartı ana dildir. Köyüme dönebilmem de önemli, ama daha önemlisi dilimizin serbest olması lazım. Eğitim istiyoruz anadilde. Kimlik istiyorum, eşitlik istiyorum. Kürtçe bilen doktor istiyorum, öğretmen istiyorum.²⁵²

Camilerde halen konuşmalar Türkçe veriliyor burada. Herkes Kürt. Niye Kürtçe vermiyorsun? Camide bile ayrımcılık yapıyor. Başta memurlar gidiyor sonra biz. Cuma namazını kaçırıyoruz. Bu gibi olaylar yaşanıyor aynı tas aynı hamam. Beklentilerimiz olursa iyi olur. Anadilde eğitim, eşit bir vatandaşlık istiyoruz.²⁵³

Anadil haricindeki talepler konusunda çözüm sürecinin hangi talepleri içerdiği veya içermesi gerektiği konusunda da farklı fikirler vardır. Bunlar arasında iki temel unsur öne çıkmaktadır: Abdullah Öcalan'ın konumu ve özerklik. Korucuların önemlice bir bölümünün Abdullah Öcalan'ın meşru çözüm ortağı olarak kabul edilmesi ve serbest bırakılması konusunda çekincesi yoktur. Hatta bunu olumlu bir gelişme olarak gördükleri ifade edilebilir. Görüşme yapılan korucular arasında ufak bir bölümü PKK/Öcalan konusunda daha temkinli ve hatta çekinceli davranmaktadırlar.

Sorunlar siyasetle çözülür. Eğer çözüm siyasetle olmazsa hiçbir şey elde edemeyiz. Çözüm tek taraflı olmaz. AKP'nin de ikna olması lazım, ama barış asıl olarak Abdullah Öcalan'ın elindedir. O olmazsa barış olmaz. Çözüm sürecini destekliyoruz. Bir an önce Abdullah Öcalan bırakılırsa daha iyi olur, gecikirse kötü olur. Bunlar gerçekleşmezse hem dağda hem da şehirde savaş çıkar. Korucu ve PKK silah bırakırsa her şey çok güzel olur, rahatlık oluşur. Korucu zaten bırakır, devletin elinde olan bir şey bu. PKK'de Abdullah Öcalan'ın elindedir. O da bırakın derse bırakırlar.²⁵⁴

Çözüm süreci Kürdistan'ın, Abdullah Öcalan'ın özgür olmasıyla olur. Barış serok Abdullah Öcalan ve hükümetin elindedir. Birinin çocuğu asker, komşununki gerilla; birbirlerine kıymasınlar. Barış süreci sonuçlanırsa korucu ve PKK silah bırakırlar ve beraber yaşarlar. Çok iyi olur. Ölümler olmaz, herkes bir arada beraber yaşar. Bir daha savaş olsun istemiyoruz.²⁵⁵

Çözüm sürecinden ne mi bekliyoruz? Bir kere biz Kürdüz, evlerde Kürtçe konuşuyoruz. Ana dilde eğitim hakkı istiyoruz. Bir de ileride köyümüzde yaşamak isteriz. Ama daha çok Abdullah Öcalan'ın artık bırakılmasını istiyoruz. Serbest olmasını istiyoruz onun.²⁵⁶

Çözüm süreci gerçekten sağlıklı olmalı. CHP, MHP zihniyeti bu problemi çözemez. HDP'de çözümün çok taraftarı görünmüyor. AKP çözümden yana. Apo'yu serbest bırakmalılar. Apo'dan gelen mesaj Kandil'e gidinceye kadar değişiyor. Böyle bir şey olmazsa yanlış yaparlar. Apo barışı sağlıyor mükâfatı vermek lazım. Serbest bırakmak lazım.²⁵⁷

Köye dönüşte korucuların önemli bir talebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁵² 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Korucu (istifa etmiş).

²⁵³ 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Korucu.

²⁵⁴ 27.11.2014 Van Gürpınar. Erkek. Korucu.

²⁵⁵ 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Korucu (emekli).

²⁵⁶ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

²⁵⁷ 25.11. 2014 Van Erciş. Erkek. Korucu.

Devlet elimizden her şeyi aldı. Ben köye dönersem ne ev var ne su. ... Köyümde halen mayınlar patlıyor. Sakat kalanlar var. Köye dönüş projesinde arsalarla karşı ev yapacaklarını söylediler. Ama hepsini biz yaptık. Sonra köy tazminatlarını alırken devlet o paraya el koydu elimizden aldı. Çözüm süreci ile köyüme dönebilmek istiyorum. Bunu mümkün kılan koşulların sağlanmasını istiyorum.²⁵⁸

Az sayıda da olsa kimi korucular özerklik ve statü meselesini çözüm süreci ile ilişkili olarak belirtmişlerdir. Bu talebin çözüm süreci ile ilgili olarak en az değinilen talep olduğunu hemen belirtmek gerekir. Belirtildiği durumlarda da çok fazla vurgulanmadığı, hatta arzulanmayan veya çözüm sürecinin olumsuz bir sonucu olarak görüldüğü ifade edilebilir.

Barış gelirse korucular silah bıraksa bile biz korucu olmayanlarla bir arada yaşayamayız, güvencemiz yok. Bu sorun bence çözülmez, ama özerklik verilirse çözülür. Kürtler özerklik alırsa bizim buralarda yerimiz yok, Çanakkale'ye gideriz. Oradan bir köy alıp oraya yerleşiriz.²⁵⁹

Çözüm süreci ile ilgili olarak öne çıkan bir diğer olgu Kobane olaylarıdır. Korucular Kobane olayları ile birlikte endişelerinin arttığını belirtmişlerdir.

Ben AK Parti'de çalışıyorum. Güvenlik nedeniyle gönüllü korucu oldum. Babam emekli köy korucusudur. Çok operasyona gitti. Korucu olmamızın sebebi bu toprağa vatana sahip çıkmak istememizdir. Ama şunu da kabul etmemiz lazım, halkın Kürt sorunu bakımından talepleri var. Bu talepler bence siyaset ötesidir. Örneğin anadilde eğitim, bu siyasetin değil, halkın, hepimizin talebidir. Bu konuda anayasal düzenleme yapılmalıdır. Öcalan'la görüşmenin yasallaşması da öyledir. Çözüm süreci ile birlikte Türkiye'de Kürt Sorunu yerini Hakkâri sorunu, Van sorunu, Tunceli Sorununa bıraktı. Ama öte yandan Kürt sorunu bölgeselleşti bence; sorun Kürt Sorunu değil de bölge sorunu gibi bir hal aldı. Kobane eylemleri Türkiye'nin Kürt sorununun kalmadığının, sorunun bölgeselleştiğinin garantisidir.²⁶⁰

6-7 Ekim olayları buralarda yaşandı, operasyonlar hala devam ediyor, kimse evinde rahatça yatamıyor. Polis savcı yetkisi olmadan evlere baskın yapıyor ve tutuklamalar yapıyor. Böyle olmaması lazım. Kobane'nin düşmemesi lazım, Kobane düşerse biz kötü oluruz. Kürt sorunu da biter ve artık hiç kimse Kürtleri birleştiremez ve barış süreci de biter.²⁶¹

Son olarak çözüm sürecinde adalet ve hakikatin önemini vurgulamamız gerekir. Çözüm süreci devam ederken yaşanan çatışma ve ölüm olayları ile gündeme gelen Cizre'de yaptığımız bir görüşmede görüşmecimizin söyledikleri, adaletin sadece mağdurlar için değil, failer içinde ne kadar önemli olduğunu ve Cizre'de olup bitenin yüzleşememe sorunu üzerine inşa edildiğini göstermekteydi.

Kürdüm ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım. 1987'de köyümüzün arka tarafında 7 PKK'lı öldürüldü, sonra PKK bize düşman oldu. Babamı bu konuda suçladılar. PKK bize baskı yapınca, devlete gidip silah istedik, sonra korucu olduk. Sonra PKK bize baskın yaptı, yaşlı dedemi ve kardeşini öldürdüler. Sonra bir amcam Diyarbakır'da

²⁵⁸ 30.11.2014 Hakkâri Çukurca. Erkek. Korucu.

²⁵⁹ 15.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

²⁶⁰ 02.12.2014 Hakkâri Şemdinli. Erkek. Gönüllü Korucu.

²⁶¹ 24.11.2014 Van Başkale. Erkek. Korucu.

yoğun bakımda kaldı. Şimdi de sakat, mezramızı PKK yüzünden terk ettik. Bu baskılardan sonra korucu sayımız 400'e ulaştı. Aşiretimizden herkes koruculuğu kabul etti. Korucuyken askerlere rehberlik yapıyorduk, mezraların nerde, ne olduklarını biliyorduk. İstanbul'dakiler bunu nerden bilsin?... Sonra her şey duruldu ve biz evden çıkamaz olduk. Kendi akrabalarımızın cenazelerine katılamıyoruz. Geceleri dışarı çıkamıyoruz. Aileleri faili meçhul olan çocukların hedefleri halindeyiz. Onlar aileleri öldürüldüğünde 2 yaşındaydılar, şimdi 20'li yaşlarındalar ve hesap sormak istiyorlar. Yüzleşme ve hakikat komisyonları kurulmalı mutlaka, kurulmalı ki kim ne yapmış belli olsun. Biz de kimin ne yaptığını rahatça bilelim. Güvende olalım.Bu saatten sonra PKK'ye terörist diyemem.²⁶²

²⁶² 9.11.2014 Şırnak Cizre. Erkek. Korucu.

XIV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Elinizdeki rapor korucuların çatışma sürecindeki rollerini, kimlik algılarını, silahsızlanmanın olası zorluklarını, korucu olan ve olmayan nüfus arasında toplumsal barışın sağlanmasını ve korucuların çözüm sürecine yaklaşımlarını tartıştı. Raporun en önemli sonuçlarından biri korucuları yekpare bir grup olarak görmenin zorluğuna işaret etmesidir. Korucular, koruculuk sistemine dâhil olma biçimleri, çatışma sırasında oynadıkları roller, koruculuk sistemine katıldıkları dönemler ve koruculuğu ifa ediş biçimleri gibi faktörler üzerinden anlaşılabilir farklı siyasi tutum ve davranışlara sahiptirler. Örneğin koruculuk sistemine devlet baskısı ile katılmış olan kişiler sistemin kaldırılmasına son derece olumlu yaklaşmaktadırlar. Ama suça karışmış, suça karışmasa bile çatışma süreçlerinde aktif olarak devletin yanında yer almış kişiler de koruculuğun kaldırılmasının ve çözüm sürecinin kendi aleyhlerine işleyeceği yönünde ciddi bir endişe gözlemlenmektedir. Hemen hemen bütün korucular ise devlet ve PKK arasındaki görüşmelerde arada kaldıklarını, ne devletin ne de PKK'nin kendilerine güvenmediğini ifade etmektedirler.

Bunun yanı sıra korucu olmayanların da korucu olan gruplara yönelik farklı tutum ve davranışları vardır. Bu tutum ve davranışların çeşitliliği korucu olmayanların kişisel veya kolektif baskı deneyimi, yaşları, siyasi kimlik ve tutumları gibi faktörler üzerinden açıklanabilir. Örneğin zamanında korucu olmuş aşiretlerin Kürt hareketine katılması korucu olmayan gruplarda son derece farklı duygular yaratmaktadır. Kimi kişiler bunu Kürt hareketinin hegemonyasını gösteren olumlu bir gelişme olarak görürken, bazıları bu gelişmeyi bir ihanete uğrama hissi üzerinden değerlendirmektedir. Raporunda bu deneyim ve tutumların çoğulluğu olabildiğince yansıtılmaya çalışılmıştır. *Bu rapor göstermektedir ki koruculuğa bağlı sorunların çözümü, köy koruculuğunun aldığı biçimi ve yerel bölünmeleri göz ardı eden doğrudan bir planın uygulanmasına dayanamaz.* Olası herhangi bir plan veya uygulama korucu alımının, bölünmelerin, ayrışmaların ve çekişmelerin yerel biçimleri ile buralardan doğan farklı insani sonuçları hesaba katmalıdır.

Farlılıklara yaptığı vurgunun yanı sıra bu rapor kimi önemli noktaların da altını çizmektedir. Bunlardan ilki koruculuk sisteminin çözüm sürecinin ilk aşamalarında, korucular mağdur edilmeden kaldırılmasının önemidir. Koruculuk bölge halkı arasında güvensizlik ilişkilerini derinleştirmekte ve çatışma sonrası güvenin tesisinde önemli bir engel oluşturmaktadır. Her şeyden önce zorunlu göç ile yerinden edilen insanlar geri dönüşlerinde koruculuk sisteminin varlığını önemli bir engel olarak görmektedirler. Bir diğer mesele ise korucuların “ihanet etmiş” gruplar olarak görülmesidir. Korucuların çözüm sürecinin ilk aşamalarında silah bırakması onların barış sürecine onurlu ve olumlu bir biçimde katılmalarını sağlayacaktır.

Diğer bir önemli nokta korucuların silahsızlanmaya dair endişeleridir. Korucuların barış süreci bir şekilde başarılı olursa bunun onları nasıl etkileyeceği konusunda çok derin endişeleri bulunmaktadır. Korucular, özellikle de koruculuğa gönüllü olarak dâhil olmuş olanlar, emekli edilmeleri veya başka işlerde istihdam edilmeleri durumunda bile güvenlikleri ve intikam korkusu ve endişesi nedeniyle silahlarını bırakmakta tereddüt etmektedirler. Bu da barış sürecinin başarılı olacağına dair güven hissini oluşmasının ve iki taraflı bir anlaşmanın gerekliliğinin önemine işaret etmektedir. Buna rağmen, korucular birçok kez devlet karar verirse, barış sağlanırsa ve PKK de silah bırakırsa kendilerinin de silah bırakmaya hazır olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat silah bıraktıktan sonra komşu köyler ve/veya korucu olmayan komşularıyla ilişkilerinin ne yönde değişeceği belirsizdir.

Hemen belirtmek gerekir ki bu araştırma dâhilinde görüşülen korucuların birçoğu için koruculuğa devam ediyor olmalarının temel gerekçesi can güvenliklerinden ziyade, başka bir

geçim kaynaklarının olmayışıdır.²⁶³ Pek çok korucu başka bir alanda istihdam edilmeleri ya da emekli edilmeleri koşuluyla koruculuğu bırakabileceklerini ifade etmiştir. Bir diğer deyişle korucular için koruculuğun kaldırılmasının ve silahsızlanmanın temel şartı bu durumun “geçimlerini” kaybetmek anlamına gelmemesinin gerekliliğidir.

Yukarda ifade ettiğimiz gibi kimi korucular silah bırakma durumunun kendilerini bölgede kırılğan hale getirmesinden endişe etmektedir. Koruculuk karşıtı veya mağduru bazı gruplar ise korucuların başka bir iş gösterilerek ödüllendirilmesinin adalet duygusuna zarar verebileceğini düşünmektedirler. Her iki noktadaki endişeler de ancak adaletli bir barış ve barışma yoluyla ortadan kaldırılabilir. Kalıcı barışın sağlanabilmesi, bölgedeki adalet duygusunun sarsılmaması ve silahsızlanma sonrasında koruculara yönelik “tehdit ve dışlanma” gibi tepkilerin oluşmaması için suça karışan köy korucularının işledikleri suçların açığa çıkarılması ve adil ve tarafsız bir biçimde yargılanmaları gerekmektedir. Hukuki sürecin sağlıklı bir şekilde işlemesi, çatışma sürecinde ortaya çıkan gerginlikleri ve bu gerginliklerin bugün yeni çatışmalar olarak yansımaları da engellemiş olacaktır.

Hiç kuşkusuz adalete dair bir diğer önemli talep koruculuk sisteminin yol açtığı arazi sorunları ile ilgilidir. Raporun ilk bölümlerinde belirtildiği gibi koruculuk köy boşaltmalar ve bölgede yaşanan zorunlu göç süreci ile doğrudan ilgilidir. Pek çok kişi boşaltılan köylere korucuların yerleştiğini, arazilerine korucular tarafından el konulduğunu ifade etmiştir. Yerel olarak üstünlük elde etmek ya da ekonomik çıkar elde etmek amacı ile korucu olanlar hem göç ettirme aşamasında, hem de köye geri dönüş aşamasında göç kitlesi için bir tehdit unsuru olmuştur. Silahlı ve devlet destekli korucuların zorunlu göçün yaşandığı köylerde yaşıyor olmasının geri dönüşlerin önündeki önemli engellerden biri olarak da görülmektedir. Dünyadaki pek çok çatışma sonrası çözüm süreci göstermektedir ki kalıcı ve adil bir barışın sağlanmasının önündeki engellerin en önemlilerinden biri çatışmaya bağlı olarak şiddetlenen ve çatışma sonrasında devam eden arazi sorunlarıdır. Kosova, Irak, Bosna Hersek’te arazi sorunlarının çözümü için bağımsız, geniş bir uzmanlık alanına sahip, yerel toplulukların temsilcilerinin yer aldığı komisyonlar oluşturulmuştur. Kalıcı ve adil bir barış için koruculuk sisteminin doğrudan ya da dolaylı olarak yol açtığı arazi sorunlarının da adil bir biçimde çözülmesi gerekmektedir.

Koruculuk sistemini tartıştığımız diğer bölümlerde de olduğu gibi, korucuların görev tanımları söz konusu olduğunda da 2000’li yıllar bir dönemeci işaret etmektedir. Bu dönemle birlikte korucuların görevleri, bu görevi yerine getirmek için aldıkları eğitim ve bu görev karşılığında aldıkları maaş standartlaştırılmaya çalışılmıştır. 2000’li yıllar bu anlamda koruculuğun kurumsal bir kimliğe ve buna eşlik eden bir standardizasyona tabi tutulmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu dönemde siyasal iktidarların temel çabası koruculuğun kaldırılması değil, bireyselleştirilmesi ve standartlaştırılması olmuştur. Bu dönüşüm koruculuk sisteminin kalıcılığı olarak okunabileceği gibi, tam tersine koruculuk sisteminin kaldırılması yönünde bir adım olarak da okunabilir. Nitekim 90’lı yıllarda son derece düzensiz ve daha ziyade kolektif kimlikler (köy, aşiret gibi) üzerinden yürütülen sistemin bireyselleştirilebilmesi, koruculuğun kaldırılabilmesi için önemli koşullardan biridir. Ancak korucu alımlarının 2000’li yıllarda devam etmiş olması bu bireyselleşmenin şimdiye kadar koruculuğun kaldırılması için değil, kurumsallaşması için yapıldığını düşündürmektedir.

²⁶³ Özar vd., 2013. Elinizdeki raporun bulguları da bu raporun bulgularını destekler niteliktedir.

EKLER

EK I SAYISAL VERİLERLE KÖY KORUCULARI

ŞEHİR	KÖY KORUCULAR I *	Gönüllü Köy Korucuları	NÜFUS**	Her 1,000 kişiye düşen Köy Korucusu ***
HAKKARI	7.643	5	236.581	32.33
ŞIRNAK	6.835	2.330	353.197	25.95
SİİRT	4.680	460	236.676	21.72
BİTLİS	3.796	2.984	388.678	17.44
BİNGÖL	2.533	69	253,279	10.27
MUŞ	1.918	2.375	453.654	9.46
BATMAN	2.943	1.019	456.734	8.67
VAN	7.365	189	877.524	8.61
MARDİN	3.360	1.226	705.098	6.50
TUNCELİ	386	89	93.584	5.08
DİYARBAKIR	5.274	1.141	1.362.708	4.71
ELAZIĞ	2.115	392	569.616	4.40
AĞRI	1.881	-	528.744	3.56
ADİYAMAN	1.510	-	623.811	2.42
MARAŞ	2.267	-	1.002.384	2.26
IĞDIR	374	-	168.634	2.22
KARS	578	-	325.016	1.78
MALATYA	1.392	-	853.658	1.63
ARDAHAN	96	-	133.756	0.72
ŞANLIURFA	966	-	1.433.422	0.67
GAZİANTEP	565	-	1.285.249	0.44
KİLİS	34	-	114.724	0.30
TOPLAM	58.511	12.279	12,456,727	5.68

*İçişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklama, 20 Haziran 2003, BO50TIBO0000001/285. Bu açıklama 26 Mayıs 2003'te TBMM'ye Diyarbakır milletvekili Mesut Değer tarafından verilen soru önergesine cevap olarak yapıldı.

** Sayısal veriler 2000 tarihli nüfus sayımından. Bkz. www.die.gov.tr

*** Sadece 18 ile 65 yaş arasında erkeklerin köy korucusu olabildiği düşünüldüğünde bu rakamlar, nüfus istatistikleri tüm yaş gruplarından ve cinsiyetten bireyleri kapsadığından gerçeği tam olarak karşılamamakta. Şehirlerin her birinde, 18-65 yaş aralığındaki erkeklerin toplam nüfusa oranları %25 civarında.

**EK II:
442 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE
GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE**

Değiştiren Kanunun/ KHK'nin Numarası	442 sayılı Kanunun değişen veya iptal edilen maddeleri	Yürürlüğe Giriş Tarihi
684	-	2/12/1925
1256	-	1/5/1928
2329	-	28/10/1933
2491	-	6/6/1934
3664	-	11/7/1939
4081	-	10/7/1941
4114	-	25/9/1941
5672	-	12/7/1950
5998	-	13/1/1953
6169	-	24/7/1953
6250	-	19/2/1954
6835	-	10/9/1956
7165	-	25/11/1958
7366	-	29/7/1959
286	-	26/7/1963
906	-	15/7/1967
1252	-	22/4/1970
2108	-	10/9/1977
2972	-	18/1/1984
3029	-	28/6/1984
3175	-	4/4/1985

Değiştiren Kanunun/ KHK'nin Numarası	442 sayılı Kanunun değişen veya iptal edilen maddeleri	Yürürlüğe Giriş Tarihi
3278	–	6/5/1986
3367	–	26/5/1987
KHK/336	–	5/8/1988
4342	–	28/2/1998
4916	–	19/7/2003
5178	Ek Madde 12	8/6/2004
5443	Madde74	3/1/2006
5673	Madde74, Ek Madde 16, 17, 18, ve	2/6/2007
6111	Geçici Madde 1	25/2/2011
6353	Ek Madde 16, Geçici Madde 2	12/7/2012
6462	74, Ek Madde 16, Ek Madde 17	3/5/2013
6495	Ek Madde 17 Ek Madde 16	2/8/2013 1/10/201
6527	İřlenemeyen Hüküm	1/10/2013 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde (1/3/2014

GENİŞLETİLMİŞ KAYNAKÇA

- Aker, A. T., B. Çelik, D. Kurban, T. Ünalın, D. Yüksek, (2005), *The Problem of Internal Displacement in Turkey: Assessment and Policy Proposals*, İstanbul, TESEV Yayınları.
- Aslan, Senem (2011), "Everyday Forms of State Power and the Kurds in the Early Turkish Republic," in *IJMES*, 43(1): 75-93.
- Avrupa Komisyonu (EC), (2010), *Turkey 2010 Process Report*, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf [18.03.2011].
- Aytar, Osman, (1992), *Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna*. İstanbul: Medya Güneşi Yayınları.
- Bakanlar Kurulu, (2005), *Yerinden Olmuş Kisiler Sorunu ile Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesine Yönelik Tedbirler*, Prensip Kararı, 17 Ağustos. bkz. http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/Turkey_StrategyDoc.pdf
- Balta, Evren (2004), "Causes and the Consequences of the Village Guard System in Turkey" Mellon Fellowship for Humanitarian and Security Affairs Conference, CUNY- Graduate Center, New York, 2 Aralık 2004.
- Balta, Evren (2007), "State Capacity, State Failure, and Internal War-making in Russia and Turkey" Yayınlanmamış Doktora Tezi, CUNY-Graduate Center
- Balta, Evren, (2010), "Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye'de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin yeniden İnşası" *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 407-433.
- Balta, Evren ve İsmet Akça (2013), "Askerler, Köylüler ve Paramiliter Güçler: Türkiye'de Köy Koruculuğu Sistemi", *Toplum ve Bilim* 126: 7-35.
- Barkey, Henri, and Graham Fuller (1998), *Turkey's Kurdish Question*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Beissinger, Mark (2002), *Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State*, Cambridge: Cambridge.
- Belge, Ceren (2011), "State Building and the Limits of Legibility: Kinship Networks and Kurdish Resistance in Turkey", *International Journal of Middle East Studies*, 43(1): 95-114.
- Beşe, Ertan (2005), "Geçici Köy Korucuları," Ümit Cizre (ed). *Almanak: Türkiye 2005: Güvenlik sektörü ve Demokratik Gözetim*.
- Bozarslan, Hamit (2003), "Çağdaş Türkiye'de Kürt Sorununun Siyasi Yönleri". Kürtler, Kreyenbroek-Sperl (der) çev. Yavuz Alogan, 2. bs. İstanbul: Cep Kitapları.
- Bozarslan, Hamit (2000), " 'Why The Armed Struggle?' Understanding The Violence in Kurdistan of Turkey", *The Kurdish Conflict in Turkey: Obstacles and Changes for Peace and Democracy*, Ferhad İbrahim, Gülistan Gürbey (der) New York: St. Martin's Press.
- Cemal, Hasan (2003), *Kürtler*. İstanbul: Doğan Kitap.

- Dinler, Demet (2003), “Türkiye’de Güçlü Devlet Geleneği Tezinin Eleştirisi”, *Praksis*, 9: 17-54.
- Collinsworth, Didem Akyel (2013), “Demokratik Müzakere Yöntemleri”, *Kürt Meselesinin Çözümüne İlişkin Algular, Aktörler ve Süreç*, ed. Nihal Boztekın, İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, http://tr.boell.org/sites/default/files/kurt_meselesinin_cozumune_iliskin_algular-aktorler_ve_surec.pdf [10.12.2014].
- Gunter, Michael M., (1997), *The Kurds and the Future of Turkey*, N.Y, St. Martin's Pres.
- Göç-Der, (2013), *Türkiye’de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler*, İstanbul: Göç-Der, <http://www.gocder.com/sites/default/files/proje-photo/koruculukraporu2013.pdf> [10.12.2014].
- Human Rights Watch (HRW), (2002), *Displaced and Disregarded: Turkey’s Failing Village Return Program*, Washington D.C.: Human Rights Watch, Washington D.C .
- İnsan Hakları Derneği (İHD) (2009), *Ocak 1990-Mart 2009 Döneminde Köy Korucuları tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor*, 8 Mayıs 2009 Jessop, Bob, 1990. *State Theory. Putting the Capitalist State in its Place*, Polity Press, Cambridge and Oxford.
- Joost Jongerden (2008), *Türkiye’de İskan Sorunu ve Kürtler*, İstanbul: Vate Yayınevi.
- KHRP (2002), *Internally Displaced Persons: The Kurds in Turkey*, Londra: Kurdish Human Rights Project,
- Kışlalı, Mehmet Ali (1996), *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Kirişçi, Kemal, and Gareth M. Winrow (1997), *Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-state Ethnic Conflict*. London and Portland: Frank Cass.
- Klein, Janet (2010), “Çevreyi İdare Etmek: Osmanlı Devleti ve Hamidiye Alayları,” *Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 105–124.
- Klein, Janet (2011), *The Margins of Empire: Kurdish Militias in the Ottoman Tribal Zone* Stanford University Pres.
- Kurban, Dilek (2009), “Bir Güvenlik Politikası Olarak Korucu Sistemi” *Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim*, Ali Bayramoğlu ve Ahmet İnel (der), TESEV Yayınları, 253-260.
- Kurban, Dilek, Deniz Yüksek, Ayşe Betül Çelik, Turgay Ünal, A. Tamer Aker (2006), *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Özar, Şemsa, Nesrin Uçarlar ve Osman Aytar (2013), *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Paramiliter Bir Yapılanma: Köy Koruculuğu Sistemi*, DİSA Yayınları.
- Özdağ, Ümit (2007), *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, İstanbul: Pegasus Yayınları.

- Özgen, Neşe (2007), “Devlet, sınır, aşiret: Aşiretin etnik bir kimlik olarak yeniden inşası”, *Toplum ve Bilim*, 108: 239-261.
- Pamukoğlu, Osman (2003), *Unutulanlar Dışında Yeni Birşey Yok: Hakkari ve Kuzey Irak Dağlarında Askerler*. İstanbul: Harmoni.
- Şarman, Salih (2007), *Rutin Dışı*, İstanbul: Pozitif.
- TBMM. Tutanak Dergisi, Cilt 14, 1985, Ankara: T.B.M.M. Basımevi.
- TBMM *Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasi Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Esas no: 10/90, sayı no: A.01.1. Geç/300-554, Karar no: 10, 12 Ekim 1995.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. Mardin ili Mazıdağı İlçesi Bilge Köyü Raporu.http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/bilge_koyu_raporu.pdf [26.06.2011].
- The Norwegian Refugee Council (2001), “Profile of Internal Displacement, Turkey”, <http://www.idpproject.org>.
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), (1995), Türkiye İnsan Hakları Raporu 1994, Ankara.
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), (1998), Türkiye İnsan Hakları Raporu 1996, Ankara.
- Tüysüz, Nur (2011), “Yerel Güvenlik ve Etnik Kimlik: Güneydoğu Anadolu’da Bir Köy Üzerinden Köy Koruculuğu Sistemi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi: İstanbul.
- Üskül, Zafer (2003), *Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar*, İstanbul: Büke Yayıncılık.
- Van Bruinessen, Martin (1992), *Agha, Shaikh and State: The Social and Political Structures of Kurdistan*, London: Zed Books.
- Van Bruinessen, Martin (2003), “Kurds, states, and tribes” *Tribes and Power. Nationalism and Ethnicity in the Middle East*, Jabar, Faleh A. and Hosham Dawod (eds.), London: Saqi, s. 165-183.
- Yalçın-Heckmann, Lale (1990), “Kurdish Tribal Organization and Local Political Processes”, *Turkish State Turkish Society*, Finkel, Andrew and Nükhet Sirman (eds.), London and New York: Routledge.
- Yalçın-Heckmann, Lale (2002), *Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yenerer, Vedat, 2008. *Kanlı Kukla PKK: Terör Örgütü Gerçeği*, İstanbul: Pegasus Yayınları